

جوانه

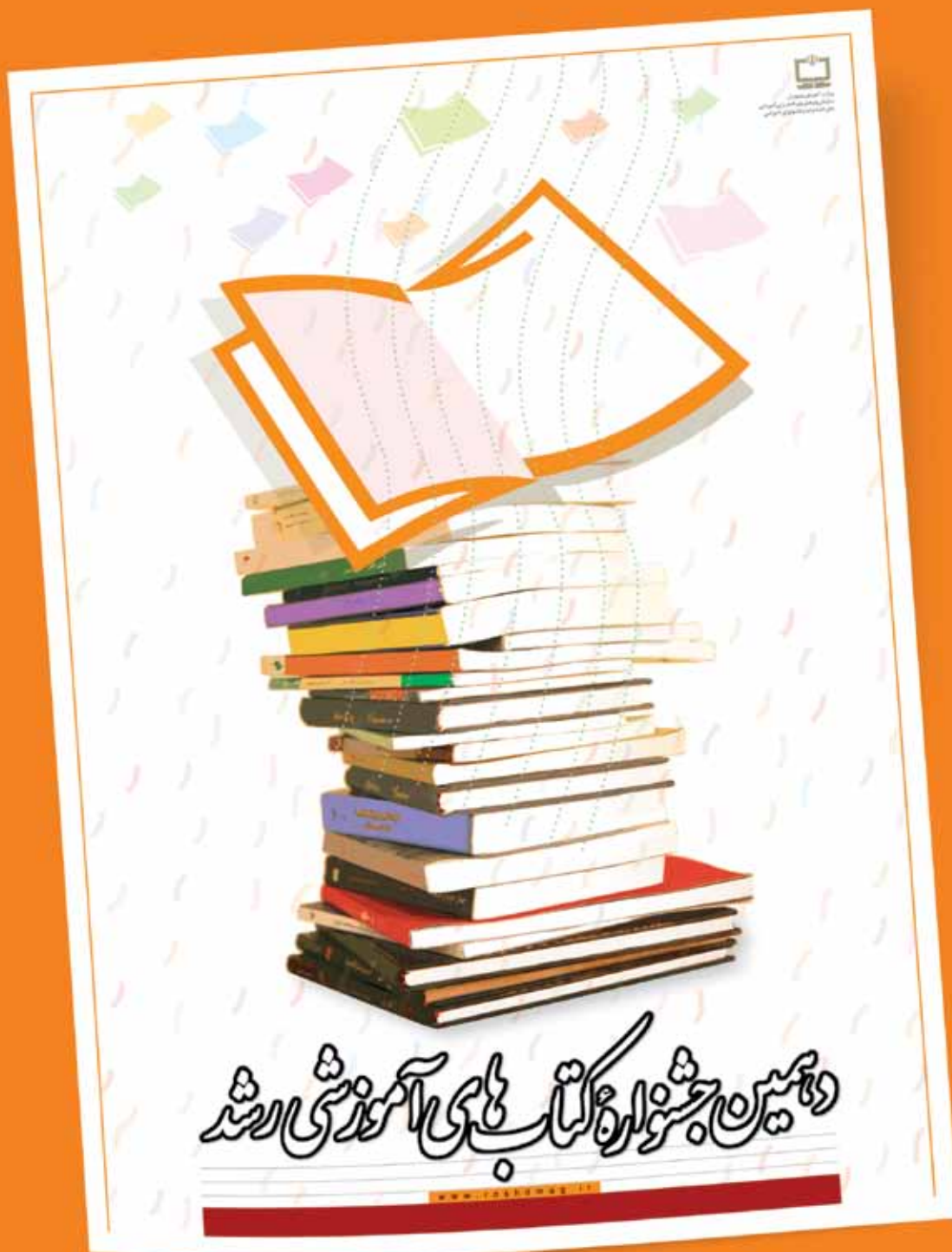
۴۱

رشد

وزارت آموزش، پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

فصلنامه تخصصی سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی / پاییز ۱۳۹۲ / ۵۲ صفحه
برای ناشران، پدیدآورندگان، مدیران مدارس، اولیا و کارشناسان آموزشی

از بازار فروش تا منتخب جشنواره

کتاب‌نامه رشد هنوز در مدارس جایگاه ندارد

فناوری آموزشی: چالش‌ها و چشم‌اندازها

آموزش در سایه، فرصت یا تهدید؟!

یادداشت سردبیر / فریبا کیا

فناوری آموزشی: چالش ها و چشم اندازها

علیرضا مقدم، استادیار دانشگاه خوارزمی

سامان دهی، زبان مشترک می طلبد

گفت و گو با مدیران نشر حافظ و گردوی دانش / محمد دشتی

از بازار فروش تا منتخب جشنواره

آسیب شناسی تأثیر جشنواره کتاب های آموزشی رشد در فروش آثار منتخب / دکتر خسرو داوودی

ویژگی های کتاب های غیر درسی گروه برق (بخش اول)

نیم نگاهی به راهنمای تولید کتاب های آموزشی فنی و حرفه ای / مهندس سید محمود صموتی

کتاب نامه رشد هنوز در مدارس جایگاه ندارد

«جایگاه کتاب های کمک آموزشی» در گفت و گو با معلمان کارشناس / فریده نورمحمدی

وضعیت کاربرد مواد و رسانه های آموزشی در جهان (قسمت دوم)

همانگ با تجربه های نو / شهره حسین پور طولازدهی، کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

از کتاب های آموزشی؛ چه می خواهیم؟

نگاهی به حاشیه ای ها / شکوه تقدیسیان

تصویرگری از خاطره ها تا هدف ها (یادی از خاطرات کودکی / بخش دوم)

در جست و جوی هدف های تصویرگری کتاب های علمی / علاء نوری

کیفیت کتاب های آموزشی فنی در مسیر رشد

تحلیلی از وضعیت کتاب های کمک آموزشی و کمک درسی در حوزه آموزشی فنی و حرفه ای و کار دانش / محمدحسین معتمدزاد

جشنواره فیلم های آموزشی رشد از دیروز تا امروز

محمد دشتی

انتخاب کتاب آموزشی آسان تر می شود

با اعطای درجه استاندارد برای کتاب های آموزشی / دبیرخانه سامان دهی، منابع آموزشی و تربیتی

مهم ترین دغدغه ناشران آموزشی چیست؟

طیبه الدوسی

مدیر مسئول: محمد ناصری

سر دبیر: فریا کیا

شورای برنامه ریزی: بهروز رضایی، محمد تقی زائری، دکتر محمود معافی

داوود نجف زاده، علاء نوری و محبتا... همتی

مدیر داخلی: فریده نورمحمدی

ویراستار: بهروز راستانی

طراح گرافیک: عبدالحمید سیامک نژاد / طرح پوستر روی جلد: مهدی کریم خانی

نشانی: تهران، پل کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان

شماره ۴ وزارت آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات و

تکنولوژی آموزشی **صندوق پستی:** ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱

تلفن: ۸۸۸۳۹۱۶۶ **دورنما:** ۸۸۳۰۶۰۷۱

وبگاه: samanketab.roshdmag.ir

پیام نگار: javaneh@roshdmag.ir

راهنمای تهیه آثـار

نشریه آموزشی، تحلیلی و پژوهشی «رشد جوانه» با هدف اطلاع رسانی، اشاعه یافته های علمی و ایده های نو و تبادل نظر و تجربه بین صاحب نظران در زمینه مباحث مربوط به فرایند تولید منابع آموزشی مناسب منتشر می شود تا از این طریق، پدیدآورندگان در راستای تحقق هدف های آموزش و پرورش، به صورت مستمر و پویا بر غنای دانش و تجربه حرفه ای خود بیفزایند و با به کارگیری بهینه ظرفیت های موجود، کیفیت تولید منابع آموزشی را ارتقا بخشند.

از استادان، صاحب نظران و اندیشمندان محترم عرصه منابع آموزشی و تربیتی که به منظور همراهی با این فصل نامه، نوشته های خود را برای انتشار در «رشد جوانه» ارسال می دارند، تقاضا می شود، در حد امکان نکات زیر را رعایت فرمایند:

■ حجم مطالب از ۶ صفحه تایپ شده و ۱۱ صفحه دست نوشته تجاوز نکند.
■ نوشته حاوی مقدمه ای کوتاه، سابقه موضوع، نتیجه و جمع بندی موضوع باشد.

■ نسخه اصلی نوشته ارسال شود.

■ نوشته ترجمه شده باید با متن اصلی هم خوانی داشته باشد و متن اصلی همراه آن ارسال شود. چنانچه نوشته را خلاصه می کنید، این موضوع را قید بفرمایید.

■ نوشته در مجله یا نشریه دیگری به چاپ نرسیده باشد.

■ محل قرار دادن جدول ها، نمودارها، سوتیترها، شکل ها و عکس ها در متن مشخص شود.

■ «رشد جوانه» در رد، قبول، ویرایش و تلخیص آثار رسیده آزاد است و از بازگرداندن آن ها نیز معذور است.

■ آرای مندرج در «رشد جوانه» ضرورتاً مبین رأی و نظر «دبیرخانه سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی» نیست، بنابراین، مسئولیت پاسخ گویی به پرسش های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است.

اطلاعات منابع مورد استفاده برای تدوین اثر، به ترتیب زیر تنظیم شود:

■ نام نویسنده، نام اثر، نام مترجم (اگر ترجمه باشد)، نام مجله یا نشریه، شماره مجله، سال نشر، شماره صفحه.

■ نوشته را به ضمیمه نام و نام خانوادگی نگارنده یا مترجم، درجه علمی یا سمت، نشانی محل کار یا سکونت و شماره تلفن، به نشانی زیر ارسال فرمایید:

تهران، پل کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ وزارت آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی. صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱، فصل نامه «رشد جوانه»

فراخوان ارسال آثـار

فصل نامه آموزشی، تحلیلی و پژوهشی «رشد جوانه»، از تمامی صاحب نظران، نویسندگان، مترجمان و پدیدآورندگان منابع آموزشی و اندیشمندان علاقه مند به مباحث تولید منابع آموزشی و تربیتی دعوت می کند، نوشته های خود را در زمینه های موضوعی زیر، برای دبیرخانه سامان دهی منابع آموزشی ارسال دارند:

۱. مطالعات تطبیقی (شیوه های تولید مواد و رسانه های آموزشی جهان)

۲. کاربرد انواع فناوری اطلاعات و ارتباطات در تولید منابع آموزشی

۳. تبیین و به روز رسانی ویژگی ها، استانداردها و معیارهای منابع آموزشی و تربیتی

۴. معرفی توصیفی کتاب های آموزشی مناسب و برتر

۵. معرفی نشریات، منابع علمی و بانک اطلاعات کتاب های آموزشی داخل و خارج از کشور

۶. کالبد شکافی محصولات آموزشی موجود و نقد و بررسی آن ها

۷. نیازسنجی آموزشی و مخاطب شناسی

۸. ارائه یافته های علمی و ایده های نو و تجربه در زمینه فرایند تولید منابع آموزشی مناسب

۹. معرفی دبیرخانه سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی و مؤسسه های انتشاراتی موفق

۱۰. تبیین روش های نوین خودیادگیری و خودارزشیابی

۱۱. مدیریت و مشارکت در تولید منابع آموزشی و تربیتی

۱۲. تبیین راهبردهای برنامه ریزی، تولید و ارزشیابی منابع آموزشی

۱۳. چشم انداز آینده تولیدات منابع آموزشی و ملزومات آن ها

۱۴. تبیین اصول، رویکردها و اهداف نوین حاکم بر تولید منابع آموزشی مناسب

۱۵. مباحث تحلیلی و کاربردی مربوط به کتاب، کتابخانه های آموزشی و کتاب خوانی دانش آموزان

۱۶. ترویج فرهنگ مطالعه، کتاب خوانی و دانش افزایی (موانع و راهکارها)

۱۷. آشنایی با مقررات و قوانین مرتبط با به کارگیری مواد و رسانه ها

آموزش در سایه فرصت یا تهدید؟!

شده است که در هر سال از برگزاری آن، کتاب‌های آموزشی یکی از دوره‌های تحصیلی ابتدایی، راهنمایی، و متوسطه نظری و فنی و حرفه‌ای و کار دانش در جشنواره شرکت داشته‌اند.

در سال جاری دهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد برگزار می‌شود. در این دوره از جشنواره با تغییرات متعدد قابل توجهی روبه‌رو هستیم. تجربه برگزاری نه دوره جشنواره و توانمند شدن دبیرخانه سامان‌دهی در این زمینه از یک‌سو، و مورد توجه قرار دادن به‌روز بودن کتاب‌های آموزشی و عنایت به خواسته‌های ناشران از سوی دیگر، موجب بازنگری قابل توجهی در فرایند برگزاری جشنواره شده است. تجمیع دوره‌های تحصیلی متفاوت، ایجاد فرصت برابر برای جدیدترین کتاب‌های آموزشی منتشر شده، و ورود کتاب‌ها از مسیر «کتاب‌نامه رشد» برای شرکت در جشنواره، از تغییرات قابل ملاحظه جشنواره دهم است.

رویکرد جدید از فشار و خستگی داوران به دلیل تعداد زیاد کتاب‌هایی که بررسی می‌کنند، می‌کاهد. همچنین موجب بررسی اولیه همه کتاب‌ها در مدت زمان کافی می‌شود که این خود مانع از تضييع احتمالی حقوق ناشران و تبعیض در نوع بررسی جلوگیری به عمل می‌آورد. دیگر آنکه چون همه کتاب‌ها برای شرکت در جشنواره باید از مسیر کتاب‌نامه عبور کنند، اهمیت کتاب‌نامه رشد که از مطالبات مصوبه ۸۲۸ است، مضاعف می‌شود.

با بهره‌گیری از نقد و نظر مخاطبان جشنواره و متولیان امر، نتایج این رویکرد را در جشنواره دهم مورد تحلیل قرار می‌دهیم. ان شاء الله با بهره‌گیری از نتایج آن شاهد ارتقای کیفی و کمی منابع آموزشی و تربیتی هم‌سو و هم‌راستا با اهداف تعلیم و تربیت باشیم. به امید آن روز.

فریبا کیا

امروزه با توجه به توسعه آموزش و منابع آموزشی و اهتمام خانواده‌ها به یادگیری، آموزش غیررسمی به عنوان «آموزش در سایه» رقیبی برای آموزش‌های رسمی و کلاسی است. در این میان، نوع مواجهه با این پدیده می‌تواند آن را به یک فرصت و یا تهدید تبدیل کند. کافی است یادگیری و محیط یادگیری را به کتاب و مدرسه و کلاس محدود نکنیم و منابع آموزشی و یادگیری را متنوع بدانیم تا با هدایت تولید منابع آموزشی و خواندن، هم‌افزایی قابل ملاحظه‌ای را در نیل به اهداف تعلیم و تربیت شاهد باشیم. از این نگاه آموزش‌های غیررسمی فرصتی برای تعمیق و گسترش آموزش‌های رسمی محسوب می‌شوند. اما چنانچه واکنش منفعلانه‌ای نسبت به تولید منابع آموزشی غیررسمی داشته باشیم، این منابع زیر لوای سودجویی‌ها و منافع اقتصادی تهدیدی جدی برای اهداف تعلیم و تربیت خواهند بود.

حمایت مادی و معنوی از ناشران بخش خصوصی، به منظور بهره‌گیری از تولیدات بخش‌های غیردولتی و هدایت آن‌ها در تولید هم‌سو با اهداف آموزشی و برنامه درسی، یکی از اهداف و سیاست‌های سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی است. برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی یکی از راهکارهای حصول هدف مذکور است و موجب تنوع و ارتقای آثار تولید شده با توجه به نیازهای دانش‌آموزان، معلمان و کارشناسان می‌شود. همچنین موجب ترغیب ناشران به تولید کتاب‌هایی می‌شود که چگونگی حل مسئله را نشان می‌دهند، به جای تولید کتاب‌هایی که پاسخ مسائل را می‌دهند. از طرف دیگر، برگزاری جشنواره توسعه بهره‌گیری از امکانات بخش خصوصی را در تکمیل بسته آموزشی در پی خواهد داشت.

طی فعالیت ۱۳ ساله «دبیرخانه سامان‌بخشی کتاب‌های آموزشی»، نه دوره از جشنواره کتاب‌های آموزشی برگزار

فناوری آموزشی: چالش‌ها و چشم‌اندازها

علیرضا مقدم، استادیار دانشگاه خوارزمی

چکیده

تغییرات گسترده در پی «انقلاب اطلاعاتی»، بخش اعظمی از جامعه را متحول کرده است. با وجود این، فناوری‌های آموزشی هنوز جایگاه واقعی خود را در آموزش و پرورش پیدا نکرده‌اند. پیدایش انواع فناوری‌ها و ظهور و بروز آن‌ها در عرصه‌های آموزشی، به تزریق آن‌ها در فضاهایی تحت عنوان «اتاق یا سایت رایانه» منحصر شده است. استفاده اثربخشی هم از سرمایه تزریق شده در راستای بهسازی فرایندهای یاددهی - یادگیری صورت نگرفته است. این مقاله ضمن برشمردن نمونه‌هایی از ورود فناوری به فضاهای آموزشی، چالش‌های پیش روی بهره‌گیری اثربخش از فناوری را تشریح کرده است و زمینه‌های لازم برای یافتن چشم‌اندازهایی در جهت مواجهه مؤسسات و سازمان‌های آموزشی با فاوا را به تصویر می‌کشد.

کلیدواژه‌ها: آموزش، چالش‌ها، چشم‌اندازها، فناوری، فناوری آموزشی

مقدمه

تغییرات گسترده‌ای که پیامدهای آن قرن حاضر را به عنوان «عصر اطلاعات» مطرح کرده است، مشخصه بارزی دارد که در تغییر تمرکز، از تولید و کنترل کالاها، به کنترل اطلاعات متجلی

می‌شود. این تغییرات دامنه‌ای از مسائل اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. یکی از این تغییرات، گسترش رایانه و سایر فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در مدارس است. از روش‌های ثبت‌نام دانش‌آموزان، که پیش‌تر در دفتر آمار انجام می‌شد، تا روش‌ها و ابزارهای آموزشی، جای خود را به حافظه‌های رایانه‌ای، لوح‌های فشرده آموزشی و تخته‌های هوشمند داده‌اند. بخشی از این تغییرات حاصل احساس نیازی بود که هم‌گام با سایر تحولات در حوزه‌های مختلف جامعه پدیدار می‌شدند و آموزش و پرورش به ناچار باید با این تحولات همراهی می‌کرد. با وجود این، بخش اعظم ورود فناوری به آموزش و پرورش ناشی از «هیجان» و «تب» فناوری بود. تخصیص فضایی به عنوان اتاق یا سایت رایانه و تجهیز آن و تهیه نرم‌افزارهای آموزشی که در بیشتر موارد مطابق با اصول طراحی آموزشی تهیه نشده بودند، تبی بود که آمد و گذشت. کاربرد ناکارآمد و غیراثربخش این تجهیزات و نهایتاً روگردانی از آن‌ها و اعتقاد به کارا و اثربخش‌تر بودن روش‌های سنتی شد. چنین وضعیتی به شکل‌گیری «بحران انبار-فناوری» انجامید و بخش اعظمی از تجهیزات فاوا بدون استفاده باقی ماندند.

نکته قابل تأمل دیگر این است که برخی از اسناد تحول و توسعه در زمینه فاوا در آموزش و پرورش، تأخر زمانی نسبت به تب فناوری فوق داشته است. به عبارت دیگر، ابتدا مدارس به فاوا تجهیز شده و سپس این اسناد تدوین شده‌اند. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

تلاش مسئولان و پژوهشگران برای تشریح و حل معضل فناوری آموزشی بر محور موانع مادی و کالبدی متمرکز شده و ولع تجهیز بیشتر به «تورم فناوری» و «بحران انبار - فناوری» دامن زده است. این در حالی است که بحران و مدیریت آن را باید در عدم برنامه‌ریزی، پایین بودن استانداردهای آموزشی، ناکافی بودن دوره‌های آموزش ضمن خدمت، فقدان دانش چگونگی کاربست فناوری در فرایندهای یاددهی - یادگیری، و عدم دسترسی آسان به فناوری جست‌وجو کرد

و سند تحول راهبردی از این جمله‌اند. در این اسناد سیاست‌گذاری، بر گسترش استفاده و بهره‌گیری از فاوا تأکید شده است.

برایند مسائل فوق وضعیتی را ایجاد کرده که سالانه هزینه‌های قابل توجهی صرف تجهیز و توسعه مدارس به فاوا می‌شود و با وجود این، بهره‌برداری مفیدی از آن‌ها صورت نمی‌گیرد. تلاش مسئولان و پژوهشگران برای تشریح و حل معضل فناوری آموزشی بر محور موانع مادی و کالبدی متمرکز شده و ولع تجهیز بیشتر به «تورم فناوری» و «بحران انبار - فناوری» دامن زده است. این در حالی است که بحران و مدیریت آن را باید در عدم برنامه‌ریزی، پایین بودن استانداردهای آموزشی، ناکافی بودن دوره‌های آموزش ضمن خدمت، فقدان دانش چگونگی کاربست فناوری در فرایندهای یاددهی - یادگیری، و عدم دسترسی آسان به فناوری جست‌وجو کرد. مقاله حاضر درصدد تبیین چالش‌های کاربردهای فناوری در مدارس برآمده است که تحت عناوین مختلف، از جمله «هوشمندسازی» صورت گرفته‌اند.

فناوری و وعده‌های آموزشی: زمینه تاریخی

فناوری‌های امروزی، به‌عنوان پیامد انقلاب‌های صنعتی و اطلاعات و ارتباطات، موجب تغییر بنیادهای اجتماعی و اقتصادی شده است. این تغییر در سطوح مختلف جامعه وعده‌هایی را برای تغییرات آموزشی با

خود به همراه داشته و جذابیت‌هایی را برای سیاست‌گذاران ایجاد کرده است. تسهیل و تسریع آموزش و یادگیری، دموکراتیک کردن این فرایندها، غیرمتمرکز کردن آموزش، دسترسی سریع و آسان به منابع اطلاعاتی، برچیدن سلسله‌مراتب و سازمان عمودی تعامل و ارتباطات انسانی، بهبود مشارکت دانش‌آموزان و معلمان، و ایجاد نرمش در ساختارهای سفت و سخت کلاسی از جمله این وعده‌ها بوده است (Moghaddam, 2005).

توسعه نسل اول فناوری‌های آموزشی مبتنی بر رایانه و انفرادی کردن آموزش بر مبنای نظریه‌های رفتارگرایی، بخشی از تلاش‌هایی بود که به منظور حل قسمتی از معضلات و مسائل آموزشی به عمل آمد. این تلاش‌ها و امیدها تا آنجا پیش رفتند که در برهه‌ای این باور را پدید آوردند که فناوری می‌تواند اثربخش‌تر از معلمان باشد (Jonassen, Howland, Moore, & Marra, 2003). بنابراین، به جای واکاوی زمینه‌ها و یافتن پنجره‌های نوینی

در آموزش و یادگیری، نگاه رفتارگرایی به رایانه‌ها در آموزش، به تحت کنترل گرفتن آموزش توسط رایانه‌ها انجامید. تأکید و تمرکز بر یادگیرندگان و قابلیت‌های آن‌ها به حداقل رسید و نقش آن‌ها به پذیرندگان منفعل دانش تقلیل یافت.

اوایل دهه ۱۹۸۰ مصادف با تغییراتی در عرصه کارکرد رایانه‌ها و فناوری‌های مرتبط در مدارس بود. تئوری‌ها و مدل‌های مبتنی بر رفتارگرایی در یک تضارب آرا با منتقدانشان کم‌رنگ‌تر شدند و فضایی برای اصول طراحی «محیط‌های یادگیری» و «ابزارهای شناختی» شکل گرفت که زمینه استفاده از فناوری‌های رایانه‌ای را در راستای تولید دانش و ساختن گرایبی فراهم کرد (Albirini, 2007). علوم شناختی، یادگیری را نه به‌عنوان فرایندی واکنشی که به‌عنوان فرایندی تعاملی بازتعریف کرد و به این ترتیب، نقطه ثقل فناوری آموزشی از «روندهایی برای دستکاری مواد آموزشی» به «روندهایی برای تسهیل فرایندهای تعاملی یادگیری» تغییر یافت (Saettler, 1990: 318). ساختن گرایبی بر اهمیت تولید دانش از طریق انجام دادن، کشف کردن، واکاوی، و مشارکت در محیط‌های یادگیری واقعی تأکید می‌کند، و توسعه فناوری‌های رایانه‌ای، زمینه فعالیت‌های یاددهی - یادگیری را بر مبنای این اصول ساختار فراهم کرد. با وجود چنین رویکرد نوینی، فعالیت‌های آموزشی مبتنی بر رایانه که بر اساس رویکرد شناختی و سازنده‌گرایی طراحی شده بودند، ارزش و کاربرد محدودی پیدا کردند. چنین محدودیتی به دلیل وجود چارچوب‌های زمانی محدود برای پرداختن به طراحی‌های آموزشی به عمل آمده بود. علاوه بر این، فعالیت‌های طراحی شده با این رویکرد به‌عنوان برنامه‌های کمکی یا مکمل برای برنامه درسی اصلی تلقی می‌شد و به همین دلیل، نهایتاً توانایی بازسازی قابل ملاحظه‌ای در ساختارهای جاری و برنامه‌های درسی معمول آن زمان پیدا نکرد.

در دهه ۱۹۹۰ و با ظهور اینترنت، تغییرات گسترده دیگری در نظام‌های آموزشی بروز و ظهور پیدا کرد. اینترنت به‌عنوان روشی برای آوردن دنیای بیرون به درون کلاس درس تلقی شد و قابلیت‌های آن برای ارتباطات، دسترسی به اطلاعات و مشارکت، به مجاب شدن سیاست‌گذاران و مربیان برای اعمال تغییر در برنامه درسی و تلفیق برنامه‌های فناورانه در برنامه‌های درسی موجود منجر شد. با وجود این، برخی معتقد بودند تجارب یادگیری مبتنی بر شبکه بازتابی از افزایش کمی دسترسی به اطلاعات است و تغییر کیفی چندانی در برنامه درسی ایجاد نکرده است (Fullan, 2000; Earle, 2002). علاوه بر این، بیشتر برنامه‌های کاربردی مبتنی بر شبکه بر پایه تئوری‌ها و اصول طراحی تولید نشده بودند (Salaberry, 2001). مهم‌تر اینکه سایر پارامترهای کلاسی که باید هم‌زمان با تغییرات فناوری مورد بازنگری قرار می‌گرفتند، بازبینی نشدند و

در واقع، فاوا ظرفیت بهبود و حتی تغییر عناصر آموزش را دارد. دلیل واقعی آن است که فعالیت‌های حوزه فاوا در مدارس معمولاً تنها بر یک حوزه متمرکز شده و این تمرکز بر تهیه سخت‌افزار به بهای چشم‌پوشی از پرداختن به چگونگی تلفیق کامل فناوری در آموزش بوده است

برای حل بسیاری از مسائل این قاره به‌طور اعم، و مشکلات آموزشی به‌طور اخص ایفای نقش کند. در نیجریه، فاوا به‌عنوان ابزاری برای تربیت معلم و یاددهی-یادگیری در کلاس درس مورد توجه قرار گرفته، اما تأثیر قابل توجهی در آموزش بر جای نگذاشته است. برخی از پژوهش‌های انجام یافته در رابطه با کاربرد فاوا در آموزش نشان می‌دهند که بیشتر معلمان در فرایندهای یاددهی-یادگیری از این فناوری‌ها استفاده نمی‌کنند. چالش‌های پیش روی معلمان در استفاده از فاوا عبارت‌اند از: پرهزینه بودن

تجهیزات؛ آماده نبودن برخی از زیرساخت‌ها؛ ناکافی بودن آموزش نیروی انسانی؛ عدم حفظ و نگهداری مستمر از فاوا و اختصاص اعتبارات ناکافی به این حوزه؛ بی‌سواد یا کم‌سواد بیشتر معلمان در کاربرد این فناوری‌ها در آموزش (Owolabi, Oyewole, & Oke, 2013).

زمینه لازم برای هماهنگی، استفاده از ظرفیت‌های آن و بهره‌گیری حداکثری را فراهم نکردند (Albirini, 2007).

با توجه به آنچه توصیف شد، انتظارات گسترده‌ای که تحت عنوان «تغییرات انقلابی» از فناوری‌های آموزشی می‌رفت، به بار نشست. سابقه ۳۰ ساله تجربه و تحقیق در فناوری آموزشی، شکست‌های قابل ملاحظه‌ای را در تغییر، تلفیق و بازاندیشی در کارکردها و بروندهای آموزشی توسط فناوری به تصویر می‌کشد (2010 Sang, Valcke, Braak, Tondeur).

چالش‌ها

بررسی نمونه‌هایی از ورود فناوری به عرصه‌های آموزشی که به تغییرات مورد انتظار منجر نشده‌اند، توصیف تاریخی فوق را به‌طور ملموس‌تری می‌تواند نشان دهد. در این بخش به برخی از این موارد اشاره خواهد شد. نمونه‌هایی که در اینجا توصیف می‌شوند، از جوامعی با شرایط متنوع زیست‌محیطی برگرفته شده‌اند. در بیشتر کشورهای آفریقایی، فاوا پدیده‌ای تقریباً نو ظهور است. در عین حال، به دلیل قابلیت‌هایی که دارد می‌تواند به‌عنوان ابزاری

دانش و مهارت معلمان پس از طی دوره‌های آموزشی، در بهترین شرایط، از کیفیت متوسطی برخوردار است و بین میزان ساعات شرکت معلمان در کلاس‌های آموزش فاوا و استفاده از فناوری در کلاس درس، رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد

در شرق آسیا نیز کم و بیش وضعیت فوق را می‌توان مشاهده کرد. تلفیق فاوا در برنامه‌های درسی مدارس ابتدایی یکی از دغدغه‌های دولت مرکزی در چین بوده است. آموزش خواندن یکی از درس‌هایی است که استفاده از فناوری در آن مورد توجه قرار گرفته است. تا قبل از دهه ۱۹۹۰، استفاده از فناوری به برنامه‌های تلویزیونی، نوارهای صوتی، رادیو و اورهد محدود می‌شد و رایانه کالای لوکسی بود که در دسترس بیشتر مدارس نبود. در سال ۲۰۰۰، وزارت آموزش چین سندی را تحت عنوان «راهنمای برنامه درسی فناوری اطلاعات در مدارس ابتدایی و متوسطه» منتشر کرد (Ge, Ruan, & Lu, 2012) که بر اهمیت بهره‌گیری از فاوا در مدارس تأکید می‌کرد. این سند و اصلاحات بعدی، نقطه شروعی برای سیاست‌گذاری و تعیین راهبردها و روش‌های بهره‌گیری از فاوا در مدارس چین محسوب می‌شود. برنامه‌های چندرسانه‌ای، ابزارهای ارتباطی و مشارکتی، فناوری آموزش مبتنی بر موبایل، و منابع آنلاین برای معلمان، از جمله مواردی است که در راستای سیاست فوق برای مدارس طراحی، تولید و تهیه شد. با وجود این، معلمان معدودی به‌طور معمول زز فاوا در آموزش استفاده می‌کنند (Sang, Val-cke, Braak, & Tondour, 2009) و تأثیر این فناوری‌ها در برنامه درسی هنوز در حد محدودی قرار دارد (Li, 2003). بخشی از این محدودیت ناشی از باورها و نگرش معلمان نسبت به استفاده از فاوا گزارش شده است (Loveless, 2004).

در اروپا، اگر چه وضعیت نسبتاً بهتری وجود دارد، ولی پژوهش‌های به عمل آمده مشکلات مشابهی را نشان می‌دهند (McKinsey & Company, 1997). نسبت رایانه به دانش‌آموز در انگلستان بالاتر از هر کشور دیگری، از جمله ایالات متحده، است. با وجود این برتری و این واقعیت که فناوری اطلاعات به مدت حدوداً ۳۰ سال یکی از اولویت‌های آموزشی بوده است، شواهد روشنی مبنی بر تأثیر آن بر استانداردهای آموزشی وجود ندارد. نمی‌توان گفت این موضوع ناشی از بی‌ارتباط بودن گسترش فاوا با بهبود آموزش است. در واقع، فاوا ظرفیت بهبود و حتی تغییر عناصر آموزش را دارد. دلیل واقعی آن است که فعالیت‌های حوزه فاوا در مدارس معمولاً تنها بر یک حوزه متمرکز شده و این تمرکز بر تهیه سخت‌افزار به بهای چشم‌پوشی از پرداختن به چگونگی تلفیق کامل فناوری در آموزش بوده است.

سیاست‌های گسترش فناوری اطلاعات در مدارس عمدتاً بر نصب و راه‌اندازی سخت‌افزار متمرکز بوده است. این سیاست ادامه تمایل دولت به فراهم کردن یک رایانه برای هر دانش‌آموز بوده که از اوایل دهه ۱۹۸۰ در انگلستان شروع شده است. بررسی نتایج این سیاست

بیانگر خلأ شفافیت در اهداف آموزشی مرتبط با فاوا و تمرکز بیش از حد بر فراهم کردن سخت‌افزارها بدون توجه به مسائل جانبی است. به نظر می‌رسد برای مرتفع کردن این مسئله رویکرد جامع‌تری مورد نیاز است.

داستان گسترش فاوا در ایران نیز شباهت‌های بسیاری با سایر کشورها دارد و در مقایسه با برخی کشورها پایان غم‌انگیزتری دارد. اشتیاق جامعه به دسترسی به فناوری به‌طور اعم و شوق به تجهیز مدارس به فاوا به‌طور اخص، انعکاس نزاعی است که در پی دسترسی به محصولات مدرنیته رخ داده است. زرمه‌های «هوشمندسازی» مدارس در اوایل دهه ۱۳۸۰ شمسی، پس از بازدید برخی مسئولان از مدارس هوشمند مالزی، نمونه‌ای از حیرانی ناشی از افتادن در ورطه فناوری بدون پیش‌بینی برنامه و چشم‌اندازی برای بهره‌گیری اثربخش از آن‌ها بوده است.

نتایج برخی از پژوهش‌هایی که با موضوع فاوا در مدارس انجام یافته‌اند نشان می‌دهند، استفاده اثربخشی از فناوری‌های موجود در مدارس صورت نگرفته است (دویران، ۱۳۸۷؛ لریان، ۱۳۸۳؛ حسینی فرهنگی، ۱۳۸۵). مطالعاتی نیز وجود دارند که پژوهش‌هایی از نوع هم‌بستگی یا مقایسه‌ای بوده‌اند و رابطه استفاده از فاوا و متغیرهای دیگر را بررسی می‌کنند (رعنائی، ۱۳۸۵؛ قشمی، ۱۳۸۸؛ کریمی، ۱۳۸۹؛ مرتضوی، ۱۳۸۵؛ بامداد، ۱۳۸۸؛ سلیمانی، ۱۳۸۹؛ محمودپور، ۱۳۸۷؛ جانی‌پور، ۱۳۸۷؛ خوانین‌زاده، ۱۳۸۷). این دسته از پژوهش‌ها نتایج متفاوت و گاه متناقضی به دست می‌دهند. برای مثال، یافته‌های پژوهش قشمی (۱۳۸۸) نشان می‌دهند، آموزش مبتنی بر رایانه نسبت به آموزش سنتی در افزایش دقت، یادداری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه در درس ریاضی تأثیر دارد.

کریمی (۱۳۸۹) نیز یافته‌های مشابهی دارد و معتقد است استفاده از رایانه در آموزش موجب افزایش نگرش و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان می‌شود؛ اگر چه این افزایش معنی‌دار نیست. یافته‌های حاصلی فرد (۱۳۸۴) هم مؤید این است که بین شناخت دانش‌آموزان از فناوری اطلاعات و میزان استفاده آنان از این فناوری رابطه معنی‌داری وجود دارد، درحالی که بین شناخت معلمان از فناوری اطلاعات و استفاده مثبت آنان از این فناوری رابطه‌ای وجود ندارد. یافته‌های دیگر نشان می‌دهند که استفاده از نرم‌افزار و کشف مفاهیم ریاضی در احساس توانایی (اعتماد به نفس) دانش‌آموزان در حوزه ریاضی تأثیر ندارد (خوانین‌زاده، ۱۳۸۷).

علاوه بر این، سالانه دوره‌های آموزشی متعددی برای آشنا کردن معلمان با فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات برگزار می‌شود. این در حالی است که پژوهش‌های موجود نشان می‌دهند که روش‌های آموزش بیشتر معلمان سنتی است و از فاوا در فرایند یاددهی - یادگیری به ندرت استفاده می‌کنند (آصفی املشی

۱۳۸۳). دانش و مهارت معلمان پس از طی دوره‌های آموزشی، در بهترین شرایط، از کیفیت متوسطی برخوردار است و بین میزان ساعات شرکت معلمان در کلاس‌های آموزش فاوا و استفاده از فناوری در کلاس درس، رابطه معنی‌داری وجود ندارد (حسینی فرهنگی، ۱۳۸۵).

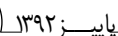
اگر چه چالش‌های فوق سؤالاتی کلیدی را برای مواجهه با فاوا در مدارس مطرح می‌کنند که تفکر و توجه بیشتر سیاست‌گذاران و محققان این حوزه را می‌طلبد، اما چالش‌های فوق نباید مانعی برای بهره‌گیری اثربخش از این فناوری‌ها در موقعیت‌های آموزشی باشد. ضمن توجه، زمینه‌یابی و جست‌وجوی روش‌های مرتفع کردن موانع، کنکاش برای ترسیم چشم‌اندازهایی برای فاوا در آموزش، ضروری به نظر می‌رسد.

چشم‌اندازها

برنامه‌ریزی در هزاره سوم یکی از پرچالش‌ترین وظایف مدیران است و عمده‌ترین دلیل آن تغییرات مستمر و روزافزون سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است. این در حالی است که پیش فرض و لازمه برنامه‌ریزی، وجود حداقلی از ثبات است. برنامه‌ریزی راهبردی این

■ کسی که قصد جهیدن و لمس کردن کردن سقف اتاقی را دارد، باید کف اتاق را اهرمی برای رسیدن به هدفش قرار دهد. یافتن چشم‌اندازی برای فاوا در آموزش نیز با اهرم قرار دادن پیشینه فاوا در آموزش قابل حصول خواهد بود. در برخی موارد، سیاست‌ها و برنامه‌ها بدون توجه به کارهای صورت گرفته، پیدا کردن زمینه و ارتباط تاریخی، محتوایی و فرایندی آن‌ها و منقطع با گذشته طرح‌ریزی می‌شوند.

■ یافتن چشم‌انداز با این پرسش شروع می‌شود که «به کجا می‌خواهیم برویم؟» و یافتن راه نیز به نوبه خود در گرو پاسخی به این پرسش است. این مضمون در داستان «آلیس در سرزمین عجایب» به تصویر کشیده شده است؛ آنجا که آلیس از گربه خندان می‌پرسد: «می‌توانی به من بگویی از کدام راه باید بروم؟» گربه خندان جواب می‌دهد: «بستگی دارد کجا می‌خواهی بروی». آلیس می‌گوید: «چندان اهمیتی برایم ندارد»، که در جواب گربه خندان

آموزشگاهی بر به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط دانش‌آموزان از دیدگاه معلمان دوره متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. تهران.

15. Albirini, A. (2007). The crisis of educational technology, and the prospect of reinventing education. *Educational Technology & Society*, 10 (1), 227-236.

16. Earle, R. (2002). The integration of instructional technology into public education: promises and challenges. *Educational Technology*, 42 (1), 5-13.

17. Fullan, M. (2000). The three stories of educational reform. *Phi Delta Kappan*, 81 (8), 581-584.

18. Ge, X., Ruan, J., & Lu, X. (2012). Integrating information and communication technologies in literacy education in China. In C. Leung & J. Ruan (Eds.), *Historical, philosophical, & sociocultural perspectives on literacy teaching & learning in China*, pp. 183-198. New York: Springer.

19. Jonassen, D., Howland, J., Moore, J., & Marra, R. (2003). Learning to solve problems with technology: A constructivist perspective. Upper Saddle River: Merrill Prentice Hall.

20. Li, Y. H. (2003). Research on information technology and teacher education. *Journal of Jilin Normal University*. 12(4).

21. Loveless, A. (2004). The interaction between primary teachers' perceptions of ICT and their pedagogy. *Education and Information Technologies*, 8(4), 313-326.

22. McKinsey & Company (1997). The future of information technology in UK schools. London: McKinsey & Company.

23. Moghaddam, A. (2005). Online education: An opportunity for e-democracy or a digital divide threat. Paper presented at the rd3 Annual Graduate Conference in Culture, Language, and Teaching, York University, Toronto, Canada.

24. Owolabi, T. O., Oyewole, B. K., & Oke, J. O. (2013). Teacher education, information and communication technology: Prospects and challenges of e-teaching profession in Nigeria. *American Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(2), 87-91.

25. Saettler, P. (1990). The evolution of American educational technology, Englewood, CO: Libraries Unlimited.

26. Salaberry, R. (2001). The use of technology for second language learning and teaching: a retrospective. *The Modern Language Journal*, 85 (1), 39-56.

27. Sang, G., Valcke, M., Braak, J., & Tondeur, J. (2009). Factors support or prevent teachers from integrating ICT into classroom teaching: A Chinese perspective. In Kong, S. C., Ogata, H., Arnseth, H. C., Chan, C. K. K., Hirashima, T., Klett, F., Lee, J. H. M., Liu, C. C., Looi, C. K., Milrad, M., Mitrovic, A., Nakabayashi, K., Wong, S. L., Yang, S. J. H. (eds.). *Proceedings of the 17th International Conference on Computers in Education [CDROM]*. Hong Kong: Asia-Pacific Society for Computers in Education.

28. Sang, G., Valcke, M., Braak, J., & Tondeur, J. (2010). Student teachers' thinking processes and ICT integration: Predictors of prospective teaching behaviors with educational technology. *Computers & Education*, 54(1), 103-112.

پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهراء، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران.

۳. جانی‌پور، زهرا. (۱۳۸۷). «بررسی رابطه بین آموزش ICDL معلمان با به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند یاددهی - یادگیری در مقطع ابتدایی شهرستان بجنورد در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه ارومیه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی. ارومیه.

۴. حاصلی‌مفرد، نوش‌آفرین. (۱۳۸۴). «بررسی دانش، نگرشی و عملکرد دانش‌آموزان دختر و معلمان زن دوره متوسطه شهر تهران در مورد فناوری اطلاعات در اوقات فراغت». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. تهران.

۵. حسینی‌فرهنگی، سارا، السادات. (۱۳۸۵). «ارزشیابی مهارت‌های شغلی معلمان آموزش دیده در استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در شهرستان رفسنجان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی. کرمان.

۶. خوانین‌زاده، ربابه. (۱۳۸۷). «تأثیر آموزش توابع ریاضی در محیط فناوری اطلاعات و ارتباطات بر رویکرد سازنده‌گرایی بر توانایی حل مسئله، سطوح یادگیری از حوزه شناختی و خودکارآمدی ریاضی دانش‌آموزان (دختر) سال دوم دبیرستان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. تهران.

۷. دوبران، عصمت. (۱۳۸۷). «بررسی موانع توسعه آموزش الکترونیکی در دوره متوسطه شهر زنجان از دیدگاه دبیران، مدیران و کارشناسان در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶». سازمان آموزش و پرورش استان زنجان، شورای تحقیقات آموزشی. زنجان.

۸. رعنائی، مصطفی. (۱۳۸۵). «بررسی تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر عدالت آموزشی از دیدگاه معلمان مقطع متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۸۶-۸۵». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. تهران.

۹. سلیمانی، نسیم. (۱۳۸۹). «بررسی رابطه بین میزان علاقه‌مندی معلمان به فناوری اطلاعات و ارتباطات و سطوح به کارگیری آن براساس مدل پذیرش مبتنی بر علاقه در میان دبیران مدارس متوسطه شهر اصفهان». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. اصفهان.

۱۰. قشعی، محمد. (۱۳۸۸). «مقایسه تأثیر آموزش مبتنی بر رایانه و آموزش سنتی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه در درس ریاضی منطقه انگوران زنجان در سال تحصیلی ۸۸-۸۷». دانشگاه اراک، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

۱۱. کریمی، حسین. (۱۳۸۹). «مقایسه تأثیر آموزش به کمک رایانه و آموزش سنتی درس ریاضی بر پیشرفت تحصیلی و نگرش ریاضی درس دانش‌آموزان پسر سال دوم دبیرستان». دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.

۱۲. لریکیان، مرجان. (۱۳۸۳). «ارزشیابی طرح توسعه توانمندی معلمان در به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) از نظر شرکت‌کنندگان در دوره ICT در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲ شهر تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. تهران.

۱۳. محمودپور، بختیار. (۱۳۸۷). «بررسی عوامل عدم بهره‌گیری از روش‌های نوین تدریس مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) در دوره ابتدایی از نظر معلمان و مدیران مدارس ابتدایی شهر سردشت سال ۱۳۸۶». پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی. تهران.

۱۴. مرتضوی، سمیره. (۱۳۸۵). «بررسی تأثیر برخی عوامل خانوادگی، اجتماعی و

گفت‌وگو با مدیران نشر حافظ و گردوی دانش

سامان دهی، زبان مشترک می‌طلبد

محمد دشتی

و از اقدام سازمان پژوهش برای درج نام کتاب‌های مناسب در پایان کتاب‌های درسی یا کتاب‌نامه‌های رشد، به عنوان کاری مثبت که برای ناشران افتخارآمیز است، یاد شد.

در این شماره نیز پای صحبت دو تن از ناشران نشستیم که متن آن پیش روی شماست.

گفت‌وگو با عباس جهانگیری (مدیر انتشارات بین‌المللی حافظ) و سید رضا چایچی از انتشارات گردوی دانش. ابتدا پای صحبت‌های آقای جهانگیری می‌نشینیم.

■ آقای جهانگیری، چه نظری در مورد سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی دارید؟

□ سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی در کلیات خود موفق بوده است.

اشاره

در دو شماره قبل، گفت‌وگوهایی با ناشران آموزشی داشتیم که اولین آن در حاشیه نمایشگاه کتاب صورت گرفت و در آن گفته شد که بیست و ششمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب فروش خوبی نداشته و از رونق سال‌های گذشته برخوردار نبوده است. اگر هم بازار اندکی برای فروش وجود داشته، مربوط به غرفه‌های کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی بوده است. همچنین، ناشران از ایجاد علاقه‌مندی به مطالعه و کتابخوانی در آموزش و پرورش و بین دانش‌آموزان و هدایت بازار نشر به سوی منابع آموزشی مناسب و مفید صحبت کردند.

در دومین گفت‌وگو با ناشران از آرزوی آنان برای تولید بهترین و استانداردترین کتاب‌ها به کمک آموزش و پرورش سخن به میان آمد.

اگر هم در بخشی از اقدامات و اهداف خود جواب نگرفته است، باید با بررسی و کشف حقیقت‌های مربوط به آن، اشکالات موجود را رفع کنیم و به اهدافش نزدیک‌تر شویم.

ببینید، علی‌رغم درج عنوان کتاب‌های مناسب در پایان کتاب‌های درسی، این کتاب‌ها آن‌طور که انتظار می‌رفت در دسترس دانش‌آموزان قرار نگرفته‌اند. جا دارد برای تأثیر بیشتر این کار برنامه‌ریزی شود. ما حدود ۱۰ سالی است که در «انتشارات بین‌المللی حافظ» در زمینه کتاب‌های سال دوم و سوم راهنمایی فعال هستیم، ولی معرفی این کتاب‌ها در پایان کتاب‌های درسی، ما به‌زای مناسبی در معرفی و فروش آن نداشته است. البته بی‌تأثیر بودن آن هم دلیل دارد. یکی از دلایلی این است که معلم این درس اطلاع‌رسانی لازم را انجام نمی‌دهد و شاید خودش هم از وجود چنین فهرستی در پایان کتاب درسی بی‌اطلاع بوده است. این موضوع نشان می‌دهد که سامان‌دهی کاری چندوجهی و مرکب است که معلمان، دانش‌آموزان، خانواده‌ها، مدیران مدارس و دیگر عوامل باید دست به دست هم بدهند تا نتیجه و حاصل نهایی آن در رفتار دانش‌آموز متجلی شود. در این صورت، دانش‌آموزان این آثار را به جای کتاب‌های حل‌المسائل و سؤال و پاسخ می‌خرند و سود اصلی متوجه پدیدآورندگان و ناشران این‌گونه کتاب‌ها می‌شود.

■ چه پیشنهادی برای اجرای هرچه موفق‌تر سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی دارید؟

□ برای عملیاتی شدن این موضوع، بروشورهایی به معلمان و خانواده‌ها بدهید و به آن‌ها یادآوری کنید، مطلب و موضوعی که در ابتدا یا پایان کتاب درسی درج شده است، مهم و دارای جایگاه خاصی است. نباید به‌عنوان موضوعی فرعی از آن عبور و چشم‌پوشی کنند.

موضوع دیگر این است که اساساً کتاب‌های درسی گنجایش ارائه تمام موضوعات را به شکل مانع و جامع ندارند. در بسیاری از مواقع، چکیده و یا خلاصه‌ای از یک موضوع و یا مفهوم ارائه می‌شود که درک و فهم کل آن به مراجعه به مرجع اصلی نیاز دارد. از آن جایی که ممکن است دانش‌آموزان به دلایل مختلف امکان تهیه همه کتاب‌های معرفی شده را نداشته باشند، خوب است حداقل یک دوره از این کتاب‌ها توسط مدرسه خریداری و در کتابخانه مدرسه نگهداری شود تا توسط معلمان و دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد.

■ آیا حرف و سخنی مد نظر تان هست که مایل باشید آن را به‌عنوان دغدغه و درد دل با مسئول آموزش و پرورش در میان بگذارید؟

□ می‌خواهم یک نکته را صریح‌تر و بدون تعارف بگویم که شاید طرح آن در قالب این سؤال مناسب‌تر باشد: «آیا در انتخاب کتاب‌های مناسب، ملاک‌ها و شاخص‌های تعیین شده، حرف اول را می‌زنند، یا نه، سلائق داوران و کارشناسان هم در آن دخیل است؟» البته قصد جسارت به همکاران خویم در آموزش و پرورش را ندارم، اما به دلایلی که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنم، گاهی اوقات برخی امور ما را به چنین تصویری دلالت می‌کنند.

■ آیا دلیلی هم برای طرح چنین سؤال و دغدغه‌ای دارید که بخواهید به آن اشاره کنید؟

□ بله، عرض می‌کنم. در سال‌های اول شروع طرح، بسیاری از کتاب‌های ما، حالا در بخش ناشر یا مؤلف، انتخاب و معرفی می‌شدند. اما در سال‌های اخیر، با آنکه کتاب‌ها با توجه به تجارب گذشته و توصیه‌های انجام شده کیفی‌تر و پربارتر شده‌اند، انتخاب‌ها محدودتر و کمتر شده‌اند. همین الان من بخشی از این کتاب‌ها را در اختیار دارم که از نظر طراحی، رعایت استانداردها و ویژگی‌ها و ملاک‌های سفارش شده، بسیار غنی و با کیفیت هستند، اما انتخاب و معرفی نشده‌اند. به همین دلیل من از نگاه خودم این موضوع را دور از انصاف می‌بینم که این کتاب‌ها با چنین ویژگی‌هایی کنار گذاشته شود.

■ آقای چایچی شما هم از «گردوی دانش» و انگیزه شروع به کار نشر و موضوع سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی بر ایمان بگویید.

□ انتشارات ما نوپاست و در تاریخ ۱ مرداد ۱۳۹۱ فعالیت‌هایمان را آغاز کرده‌ایم. شاید کار ما از جهاتی سخت باشد، اما از این بابت که از همان ابتدا قصد داریم با استانداردها و ویژگی‌های مورد نظر آموزش و پرورش کار خودمان را مطابقت دهیم، فرصت خوبی برای ما خواهد بود.

ما بعد از دو ماه از آغاز کار خدمت‌دوستان در مدیریت سامان‌دهی رسیدیم و از آن‌ها راهنمایی خواستیم.

■ جناب چایچی، با توجه به اینکه انتشارات گردوی دانش نوپاست و شما به تازگی به حوزه نشر آموزشی پیوسته‌اید،

خوب است حداقل یک دوره از کتاب‌نامه‌های رشد توسط مدرسه خریداری و در کتابخانه مدرسه نگهداری شود تا توسط معلمان و دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد

استفاده شود. پس چرا شما دوری می‌کنید و سری به دفتر ناشرانی که با شما هم‌سو هستند، نمی‌زنید، تا پس از تألیف و انتشار کتاب، آن را مناسب یا نامناسب اعلام کنید و این همه سرمایه‌گذاری به هدر نرود؟!»

حرف من این است که باید حسن نیت و ارتباط سازنده، حساب شده و سالم بیشتری بین آموزش و پرورش و ناشران آموزشی وجود داشته باشد تا کار سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی به سامان برسد. مطمئن باشید تا زمانی که این هماهنگی و همراهی اتفاق نیفتد، بازار و افرادی که به دنبال منافع کوتاه‌مدت و فردی خود هستند، کارشان را جلو خواهند برد. همین الان هم که ما اینجا در کنار هم نشستیم و درباره این مسائل حرف می‌زنیم، شاهد هستید همین ناشرانی که شاید ما به لحاظ استانداردها و رعایت ویژگی‌های لازم برای کتاب‌های آموزشی کارشان را رد کرده‌ایم، بیشترین حجم تبلیغات رادیویی، محیطی و رسانه‌ای را دارند و از همه هم بیشتر می‌فروشند. ما و شما براساس اعتقادات و اهدافی که داریم، با هم یک هدف را دنبال می‌کنیم، اما از مشکلاتی که هسته اصلی معضلات ما را در زمینه انتشارات آموزشی و کمک‌آموزشی تشکیل می‌دهند هم نباید غافل شویم.

■ و حرف آخر!

■ جمع‌بندی حرف من این است که سامان‌دهی زمانی موفق خواهد بود که با ناشران راحت باشد و طرفین با زبان یکدیگر آشنا باشند و برای انجام رسالت‌های مشترکی که دارند، به هم کمک کنند. الان کدام مدیر ما در آموزش و پرورش می‌تواند برود با یک ناشر جلسه بگذارد و حرف‌هایش را بزند. بدون تعارف بگویم که نه آن مدیر چنین کاری می‌کند و نه من ناشر چنین جرئی دارم که به ملاقات یکی از مدیران آموزش و پرورش بروم و نظراتم را مطرح کنم. چون احساس می‌کنم با فضایی که وجود دارد، کاری از پیش نمی‌رود و کار حتی ممکن است بدتر شود. پس در درازمدت باید این جو بدبینی و عدم اعتماد و نگاه سودجویی و رانت‌خواری از این فضا برچیده شود تا ما بتوانیم اهداف این طرح خوب را عملیاتی کنیم.

تا چه حد انگیزه دارید که با سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی هم همراه شوید؟

■ من خودم مایلم که در زمینه کتاب‌های استاندارد و مطلوبی که شما آن را توصیه می‌کنید، فعالیت کنم. اما یک محاسبه کوچک از همین الان نشان می‌دهد که در این صورت نباید خیلی دنبال فروش، سود و مسائل اقتصادی باشم. در حالی که اصلاً موفقیت چنین طرحی در گروی آن است که به این دغدغه‌های ناشران پاسخ دهد. واقعاً همین حالا با همه نگاه‌های مثبتی که ناشران به آموزش و پرورش دارند و می‌خواهند با سامان‌دهی همراهی کنند، تا چه حد تضمین وجود دارد که چنین آثاری به فرض تولید و انتخاب شدن، فروش داشته باشند و نه بیشتر، بلکه در حد همین حل‌المسائل‌ها و کتاب‌های کمک‌درسی بفروشند و سود و هزینه کنند؟

حالا با همه این مسائل و مشکلات، بالاخره به هر دلیلی که منطقش نزد خود ماست، ما قصد کرده‌ایم که کارمان را با هماهنگی طرح سامان‌دهی پیش ببریم و در حدود ۱۵۰ کتابی هم که در مسیر آماده شدن برای چاپ داریم، سعی کرده‌ایم خودمان را به استانداردها و ویژگی‌های اعلام شده برای کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی نزدیک کنیم. اما همان‌گونه که همکاران دیگر هم اعلام کردند، انتظار داریم حداقل زمینه و فضای مشخص‌تری برای ارتباط بیشتر و مؤثرتر بین متولیان سامان‌دهی در آموزش و پرورش و ناشران آموزشی که آمادگی این کار را دارند، ایجاد شود تا ما هم بتوانیم اهداف و برنامه‌های خودمان را در این سرمایه‌گذاری سنگین جلو ببریم.

■ تا چه حد معتقدید که باید روابط و تعامل بین ناشران و بدنه آموزش و پرورش توسعه یابد؟

■ ما معمولاً به ادارات آموزش و پرورش تهران و استان‌ها مراجعه می‌کنیم و می‌گوییم: «آقا! شما مگر متولی کار من، ناظر و راهنما کار من نیستید؟ ما کار را برای شما تولید می‌کنیم تا در مدارس از آن

باید حسن نیت و ارتباط سازنده، حساب شده و سالم بیشتری بین آموزش و پرورش و ناشران آموزشی باشد تا کار سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی به سامان برسد

از بازار فروش تا منتخب جشنواره

آسیب‌شناسی تأثیر جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد در فروش آثار منتخب

دکتر خسرو داوودی

مقدمه

کتاب با استقبال مواجه نمی‌شوند. از طرف دیگر هم، تعدادی از کتاب‌های کمک‌درسی که در همان نگاه اول از گردونه ارزیابی خارج می‌شوند، توفیق زیادی در بازار دارند. از فروش خوبی برخوردارند و معلم، دانش‌آموز و اولیا به دنبال چنین کتاب‌هایی می‌گردند. حتی کتاب‌هایی که پاسخ سؤال‌های کتاب‌های درسی را می‌دهند که کارشناس و معلم و همه و همه قبول دارند که از نظر آموزشی نه تنها مناسب نیستند، بلکه مضر هم هستند، بسیار فروش دارند. این نوشتار تلاش دارد به آسیب‌شناسی این موضوع بپردازد و تا حد امکان راهکارهایی ارائه دهد.

بسیاری از فیلم‌های سینمایی منتخب جشنواره‌های فیلم در گیشه‌های سینما ناموفق هستند. داوران فیلم‌های هنری را انتخاب می‌کنند، ولی مردم رغبتی به دیدن آن فیلم‌ها ندارند. فیلم‌هایی پرفروش می‌شوند که از نظر هنرمندان فاقد استانداردهای هنری هستند و فیلم‌هایی تحت عنوان «هنر برای هنر» از دید کارشناسان، منتقدان و سینماگران آثار برجسته‌ای به شمار می‌روند. اما عموم مردم چنین درکی از این فیلم‌ها ندارند و متوجه برجستگی‌ها و ویژگی‌های هنری آن‌ها نمی‌شوند.

همین اتفاق در مورد کتاب‌های آموزشی هم می‌افتد. کتاب‌هایی که از دید کارشناسان و داوران امتیاز بالایی دارند و در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد رتبه می‌آورند و برگزیده می‌شوند، در بازار

کلیدواژه‌ها: کتاب‌های آموزشی، کتاب‌های کمک‌درسی، آموزش معلمان و ارزشیابی

طرح سامان‌دهی

طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی با هدف تغییر وضعیت تشریح شده به تصویب رسید. قرار بود با اجرای این طرح آشفستگی بازار کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی سامان یابد، اما این اتفاق هنوز به‌طور کامل نیفتاده است. یکی از دلایل متصور می‌تواند به‌طور کامل اجرا نشدن این طرح باشد. علی‌رغم تمام تلاش‌هایی که در دبیرخانه طرح سامان‌دهی به‌عمل می‌آید، اما خروجی‌های این طرح هنوز جایگاه لازم را کسب نکرده‌اند. فهرستی از مواردی که سبب شده‌اند، طرح هنوز به‌طور کامل اجرا نشود، به شرح زیر است:

- روش‌های اطلاع‌رسانی کارایی لازم را ندارند، به‌طوری‌که اغلب معلمان هنوز با این طرح آشنایی ندارند.
- برگزیدگان جشنواره در انتهای کتاب‌های درسی به‌عنوان کتاب‌های مرتبط و مناسب معرفی نمی‌شوند.

■ در خرید کتاب توسط آموزش و پرورش یا شهرداری‌ها، برای برگزاری نمایشگاه‌های کتاب و یا توزیع کتاب‌ها در مدارس، به فهرست کتاب‌های مناسب (کتاب‌نامه) یا برگزیده جشنواره توجهی نمی‌شود.

■ هنوز بخش‌هایی از آموزش و پرورش، از جمله «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» و «منادی تربیت» به‌طور موازی کتاب‌های مناسب را داوری و انتخاب می‌کنند و به خروجی طرح سامان‌دهی بی‌توجه هستند.

■ اغلب ناشران و دست‌اندرکاران نشر کتاب‌های

آموزشی، معلمان و مؤلفان از کتاب‌های راهنمای تولید مواد آموزشی مکتوب باخبر نیستند و اطلاع‌رسانی کارآمد در این زمینه انجام نشده است.

■ در جهت خرید کتاب‌های منتخب جشنواره اقدامی از طرف آموزش و پرورش به‌عمل نمی‌آید.

موارد فوق برخی از دلایلی هستند که نشان می‌دهند، طرح سامان‌دهی هنوز جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده و نتوانسته است، افکار کارشناسان را به خریداران کتاب‌های آموزشی و یا تولیدکنندگان آن نزدیک کند.

ارزشیابی

مهم‌ترین موضوع برای جهت دادن، بازار کتاب این است که خریداران کتاب از این کار خود نفع و سودی ببرند. اغلب خریداران کتاب‌های کمک‌درسی به دنبال کسب موفقیت در آزمون‌ها و ارزشیابی‌ها هستند. اگر کتابی تولید شود و به این نیاز پاسخ دهد، قطعاً با استقبال خریداران و مخاطبان مواجه می‌شود. از طرف دیگر، اگر اثری که تولید می‌شود، به ارزشیابی و کسب موفقیت در آزمون‌ها

کمک نکند، تأثیری در مخاطب نخواهد گذاشت؛ حتی اگر برگزیده جشنواره باشد.

واقعیت این است که تا وقتی نظام ارزشیابی در آموزش و پرورش تغییر نکند و تفکر معلمان و دست‌اندرکاران آموزشی مقبول نشود، نمی‌توان انتظار داشت سلیقه بازار کار تغییر کند. وقتی آزمون‌هایی مثل امتحانات نهایی سال سوم راهنمایی یا پایان دوره ابتدایی کاملاً کلیشه‌ای برگزار می‌شوند، و در فرم و محتوا کاملاً تکراری و قابل پیش‌بینی هستند، طبیعی است، عده‌ای از ناشران به تولید کتاب‌های کمک‌درسی براساس آزمون‌های پایانی روی آورند و خریداران آن‌ها نیز با استفاده از این کتاب‌ها، در آزمون‌های پایانی نتیجه می‌گیرند. این سیکل نامیمون خود را تقویت می‌کند و روزبه‌روز فرهنگ معلمان، اولیا و دانش‌آموزان در این خصوص بدتر می‌شود.

خروج از این سیکل مستلزم طراحی آزمون‌های پایانی متفاوت است که البته همین موضوع نیز با مقاومت معلمان و دانش‌آموزان مواجه می‌شود. به‌همین دلیل غالباً شجاعت برای این تغییر بین طراحان سؤال یا مجریان امر ارزشیابی در آموزش و پرورش دیده نمی‌شود. در واقع برای آنکه سروصدایی به‌پا نشود، همان کلیشه‌ها و قالب‌های گذشته هر سال تکرار می‌شوند.

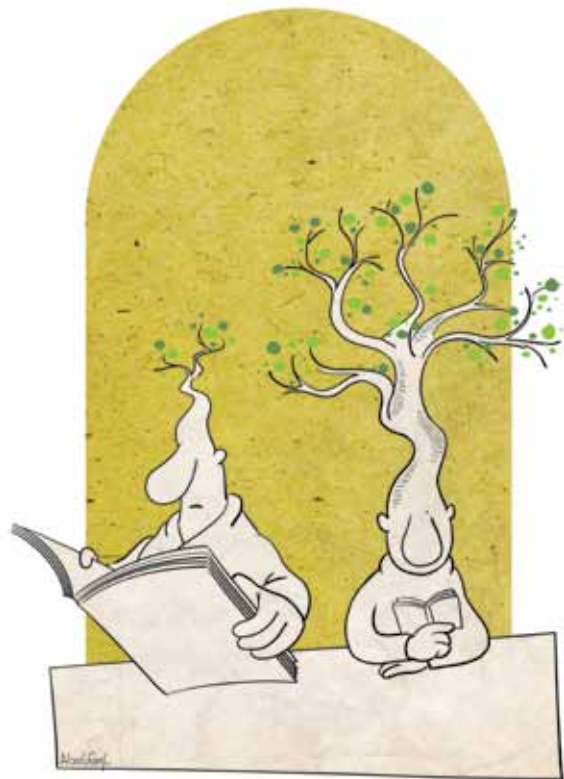
به‌هرحال، اگر قرار باشد روزی کتاب منتخب جشنواره و مورد تأیید کارشناسان در بازار کتاب هم موفق باشد، باید بتواند به ارزشیابی کمک کند، یا اینکه تفکر معلمان را این‌گونه تغییر دهد که آموزش در خدمت ارزشیابی نیست، بلکه ارزشیابی باید در خدمت آموزش باشد. در سال‌های اخیر مجموعه نظام آموزش و پرورش در ایجاد این تغییرات اساسی در ارزشیابی و تغییر رویکرد معلمان موفق نبوده است.

آموزش معلمان

وقتی برنامه درسی و به دنبال آن کتاب درسی تغییر می‌کند، فرصت مناسبی است که هم در ارزشیابی تحول صورت پذیرد و هم اینکه رویکرد معلمان براساس برنامه جدید تغییر یابد. اما این اتفاق نمی‌افتد. هنوز برنامه آموزش معلمان سنتی و فاقد کارایی است، به‌طوری‌که حتی پیام‌های اصلی برنامه‌های جدید به معلمان منتقل نمی‌شود. حتی تعداد زیادی از معلمان نیز دوره‌های آموزشی را نمی‌بینند. به این ترتیب، فرصت‌های طلایی ایجاد تحول در آشفته بازار تغییر کتاب‌های درسی و تعجیلی که در رساندن کتاب‌های درسی به مدارس در اول مهرماه و شروع سال تحصیلی وجود دارد، از بین می‌رود.

یکی از مؤثرترین عوامل در خرید کتاب‌های کمک‌درسی، معلم است. تا وقتی که رویکرد معلم نسبت به انتخاب کتاب مناسب تغییر نکند، آشفستگی فعلی در بازار کتاب ادامه خواهد داشت. وقتی معلم درخصوص اهداف اصلی، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزشیابی

آموزش در خدمت ارزشیابی نیست، بلکه ارزشیابی باید در خدمت آموزش باشد. در سال‌های اخیر مجموعه نظام آموزش و پرورش در ایجاد این تغییرات اساسی در ارزشیابی و تغییر رویکرد معلمان موفق نبوده است

ابوالفضل محترمی

برنامه‌های درسی توجیه نمی‌شود و نمی‌تواند از بین کتاب‌های موجود در بازار، کتاب مناسب و مرتبط با برنامه را تشخیص دهد، طبیعی است که در انتخاب خود اشتباه می‌کند. در حال حاضر، معلمان

محترم و زحمت‌کش با اهداف برنامه آشنا نمی‌شوند و بنابراین نمی‌توانیم انتظار داشته باشیم که در مورد معیارها و ملاک‌های کتاب‌های مناسب توجیه شوند.

به‌نظر می‌رسد آموزش معلمان یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد تغییر و تحول در نظام آموزشی و ارزشیابی است و غفلت از این موضوع موجب می‌شود که دانش‌آموزان و خانواده‌ها به‌درستی هدایت نشوند.

به‌نظر می‌رسد آموزش معلمان یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد تغییر و تحول در نظام آموزشی و ارزشیابی است و غفلت از این موضوع موجب می‌شود که دانش‌آموزان و خانواده‌ها به‌درستی هدایت نشوند.

سایر عوامل تأثیرگذار

علاوه بر موارد اصلی و مهم فوق، عوامل تأثیرگذار دیگری نیز وجود دارند که فهرستی از آن‌ها به شرح زیر است:

- شیوه‌های نادرست توزیع کتاب‌های کمک‌درسی، از جمله دادن سود به مدرسه، مدیر یا معلم.
- عدم کارایی نظام توزیع کتب‌های کمک‌درسی.
- ناآشنایی ناشران و عوامل تولید با اهداف و رویکردهای برنامه‌های درسی.
- برگزاری آزمون‌های مدارس غیردولتی و تیزهوشان و یا

می‌کنند. نبود نظام مناسب ارزشیابی کیفیت آموزش در مدارس و در نتیجه، تقویت معیارهای کمی و ترویج کسب موفقیت در آزمون‌ها برای مقایسه عملکرد مدارس.

شاید علاوه بر دلایل فوق بتوان موارد دیگری را نیز برشمرد. در پایان و به‌عنوان جمع‌بندی لازم به ذکر است که مجموعه این عوامل نوعی

فرهنگ آموزشی را می‌سازند و تا این فرهنگ عمومی تغییر نکند و متحول نشود، کماکان شاهد شرایط کنونی خواهیم بود که کتاب‌های برگزیده کارشناسان تأثیری بر بازار کتاب ندارد و این بازار آشفته در قبضه آثاری نامناسب است که در این فرهنگ نادرست آموزشی، فقط موجب موفقیت‌های ظاهری می‌شوند و تنها مخاطبان خود را ارضا می‌کنند.

تا وقتی که رویکرد معلم نسبت به انتخاب کتاب مناسب تغییر نکند، آشفتنی فعلی در بازار کتاب ادامه خواهد داشت

نیم‌نگاهی به راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای

ویژگی‌های کتاب‌های غیر درسی گروه برق

بخش اول

مهندس سید محمود صموتی

الکترونیک و دوربین‌های نقشه‌برداری استفاده کنیم. چنین تفاوت‌ها و پیچیدگی‌هایی سبب می‌شوند که محتوای این‌گونه کتاب‌ها و مطالب مندرج در آن‌ها از یکدیگر متفاوت شوند. حتی شرح و رعایت نکات ایمنی و بهداشتی و اجرای مهارت‌های محوری (غیرفنی) نیز، با وجود اینکه در رشته‌های مختلف از نظر توصیفی مشابه هستند، اما با هم تفاوت دارند.

در این دو مقاله به تشریح خلاصه‌سند ویژگی‌های کتاب‌های غیردرسی گروه برق در شاخه فنی و حرفه‌ای و روش‌های ارزشیابی این کتاب‌ها پرداخته‌ایم و کوشیده‌ایم ناشران، مؤلفان و سایر دست‌اندرکاران کتاب‌های غیردرسی را با این روند آشنا سازیم. در قسمت اول این مقاله به بررسی سند و آشنایی با برخی از ویژگی‌های کلی آن، با درج نمودارهایی که در مقاله آمده است، می‌پردازیم.

اشاره

از آنجا که محتوای کتاب‌های آموزشی در شاخه فنی و حرفه‌ای با محتوای کتاب‌های آموزشی در سایر شاخه‌ها تفاوت دارد، روش بررسی و ارزشیابی این نوع کتاب‌ها نیز با هم متفاوت است. علاوه بر این، محتوای کتاب‌های درسی و غیردرسی گروه‌هایی مانند برق، مکانیک، ساختمان، حسابداری، هنر، صنایع دستی، متالورژی کامپیوتر از بعد ماهیت و محتوا با هم تفاوت دارند. برای مثال، در گروه ساختمان و برق اجرای کار در ارتفاع زیاد صورت می‌گیرد، یا در گروه متالورژی کاربران با مواد مذاب و درجه حرارت بالا سروکار دارند، در صورتی که در مونتاژ مدارهای الکترونیکی با قطعات ریز و ظریف کار می‌کنند. در بسیاری از رشته‌ها لازم است از دستگاه‌های اندازه‌گیری دقیق مانند غلظت‌سنج، اسپلوسکوپ، کولیس و میکرومتر

در قسمت دوم آن به واکاوی ویژگی‌های عمومی و اختصاصی کتاب‌های آموزشی در این رشته و روش‌های ارزشیابی آن‌ها با استفاده از جدول‌های مربوطه خواهیم پرداخت.

کلیدواژه‌ها: شاخه فنی و حرفه‌ای، کتاب‌های آموزشی، کمک آموزشی و کتاب‌های غیردرسی.

بررسی سند موجود و ضرورت تفکیک اسناد

تاکنون برای ارزشیابی کتاب‌های غیردرسی در شاخه فنی و حرفه‌ای فقط یک سند در دو ویرایش تدوین شده است. در این سند برای ارزشیابی هر نوع کتاب غیردرسی، اعم از کمک‌درسی و کمک‌آموزشی یک فهرست و ارسای خاص تنظیم شده که تعدادی از شاخص‌های آن در تمام فهرست و ارسای‌های تهیه شده مشابه است. تعدد فهرست‌های و ارسای در بسیاری از موارد کار داوران و ناشران را مشکل می‌سازد. در سند موجود، ابتدا نوع کتاب مشخص نمی‌شود. به عبارت دیگر، نمی‌دانیم کتاب تهیه شده به وسیله ناشر مثلاً کمک‌آموزشی، فعالیت یا دانش‌افزایی است. این موضوع در فرایند ارزشیابی مشخص می‌شود و گاهی لازم است دوباره کاری صورت گیرد و در نهایت ارزشیابی دقیق نباشد. همچنین، باتوجه به تنوع کتاب‌های آموزشی در شاخه فنی و حرفه‌ای که شامل کتاب‌های نظری، عملی، نظری-عملی و کتاب گزارش کار است، سند فعلی با وجود ویژگی‌های مثبت و مفیدی که دارد، نمی‌تواند کاملاً کارشناسانه و جوابگوی نیازهای جامعه باشد.

در مقاله مندرج در «مجله رشد» جلد ۴۰ شماره ۴۰ (تابستان ۱۳۹۲) با عنوان «چالش‌های بازار نشر کتاب‌های غیردرسی فنی و حرفه‌ای» نکاتی را متذکر شدیم و گفتیم که باتوجه به مشکلات ناشران لازم است در سند فعلی تجدیدنظر شود. شاخص‌های تعریف شده در سند فعلی و معیارهای تعریف شده برای آن‌ها نمی‌تواند همه کتاب‌های درسی شاخه فنی و حرفه‌ای را پوشش دهد. هم‌وزن بودن امتیازها نیز یکی دیگر از مشکلات سند فعلی است.

همواره این سؤال مطرح است که آیا لازم است برای هر گروه درسی یا حتی هر درس ویژگی‌های خاص تعریف شود، و هر یک فهرست و ارسای جداگانه داشته باشد. از یک دید کلی پاسخ مثبت است، زیرا اساساً ماهیت و محتوای هر درس با درس دیگر تفاوت دارد. اما در مورد اینکه میزان تفاوت در چه حدی است، باید مورد بررسی قرار گیرد. از طرف دیگر، اگر برای هر درس یک ویژگی با یک فهرست و ارسای خاص تهیه شود، به دلیل ایجاد تنوع زیاد، کار ناشران و تولیدکنندگان کتاب‌های غیردرسی با مشکل مواجه می‌شود. در دفتر «انتشارات و تکنولوژی آموزشی» در شاخه نظری، برای هر گروه درسی مثلاً تاریخ، ادبیات، جغرافیا یک سند جداگانه تهیه شده است. از آنجا که در شاخه فنی و حرفه‌ای گروه‌های درسی

متفاوت هستند و برای هر گروه رشته درسی تعریف می‌شود، دفتر مذکور تصمیم گرفت برای ۱۴ گروه درسی شامل گروه‌های برق، مکانیک، حسابداری، ساختمان، معماری، صنایع دستی و... سند ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی را با رویکرد جدید در جهت کمک به ناشران و مؤلفان تدوین کند. یکی از این اسناد، سند ویژگی‌های کتاب‌های درسی گروه برق در شاخه فنی و حرفه‌ای است.

فهرست سند جدید

سند جدید ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی در شاخه فنی و حرفه‌ای شامل هشت فصل به شرح زیر است:

فصل اول: آشنایی با روند برنامه درسی در گروه برق در شاخه فنی و حرفه‌ای

فصل دوم: کتاب‌های آموزشی و طبقه‌بندی آن‌ها

فصل سوم: روند حاکم بر تولید کتاب‌های درسی در گروه برق

فصل چهارم: ویژگی‌های کتاب‌های درسی گروه برق

فصل پنجم: ویژگی‌های عمومی کتاب‌های غیردرسی گروه برق

فصل ششم: ویژگی‌های اختصاصی کتاب‌های غیردرسی

فصل هفتم: ویژگی‌های سایر کتاب‌های تخصصی گروه برق

فصل هشتم: پیوست‌ها

شاخه، زمینه، گروه و رشته

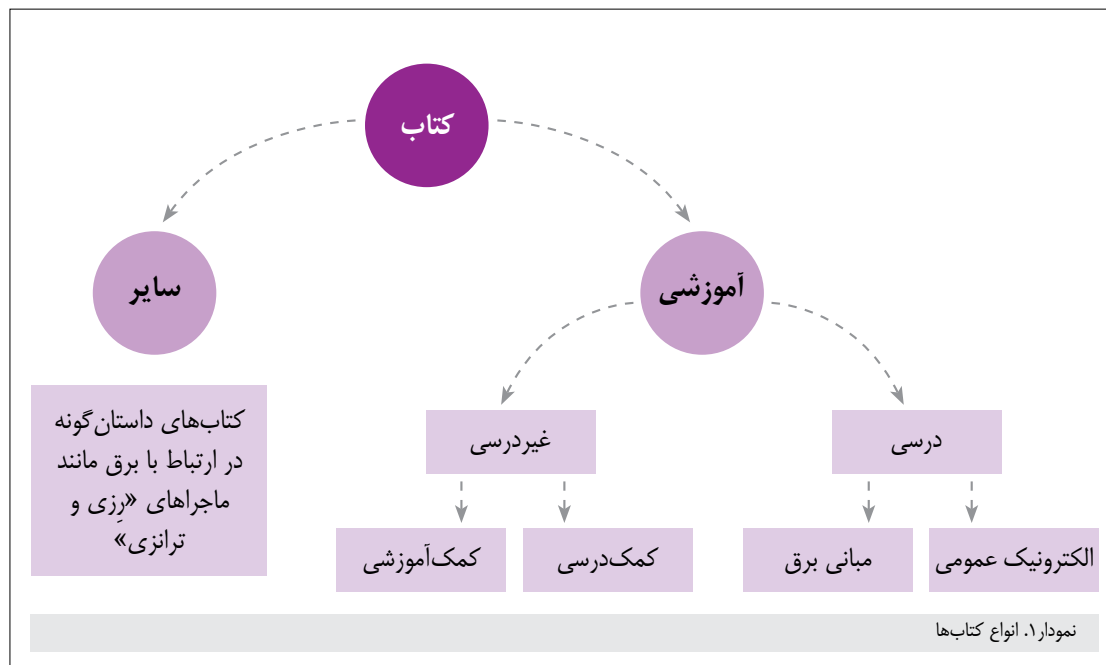
در آموزش و پرورش در سطح متوسطه سه شاخه «فنی و حرفه‌ای»، «نظری» و «کاردانش» وجود دارد. در شاخه فنی و حرفه‌ای سه زمینه صنعت، خدمات و کشاورزی قرار می‌گیرد. در هر یک از این زمینه‌ها گروه‌ها قرار می‌گیرند. این گروه‌ها در زمینه صنعت می‌تواند برای مثال برق یا مکانیک باشند. هر گروه می‌تواند یک یا چند رشته را پوشش دهد.

طبقه‌بندی کتاب‌ها در گروه برق شاخه فنی و حرفه‌ای

کتاب‌های گروه برق در دو دسته

کلی شامل کتاب‌های «آموزشی» و «سایر» طبقه‌بندی می‌شوند. همچنین، کتاب‌های آموزشی در گروه برق از چهار دیدگاه «آموزش»، «ساختار»، «ماهیت و محتوا» و «کاربرد» تقسیم‌بندی می‌شوند. از دیدگاه آموزش، کتاب‌ها در دو گروه درسی و غیردرسی قرار می‌گیرند. از دیدگاه «ساختار»، کتاب‌ها در گروه‌های «نظری»، «عملی»، «نظری-عملی» و «گزارش کار» قرار دارند. از دیدگاه «ماهیت و محتوا» کتاب‌ها در سه گروه «ترجمه‌ای»، «تألیفی» و

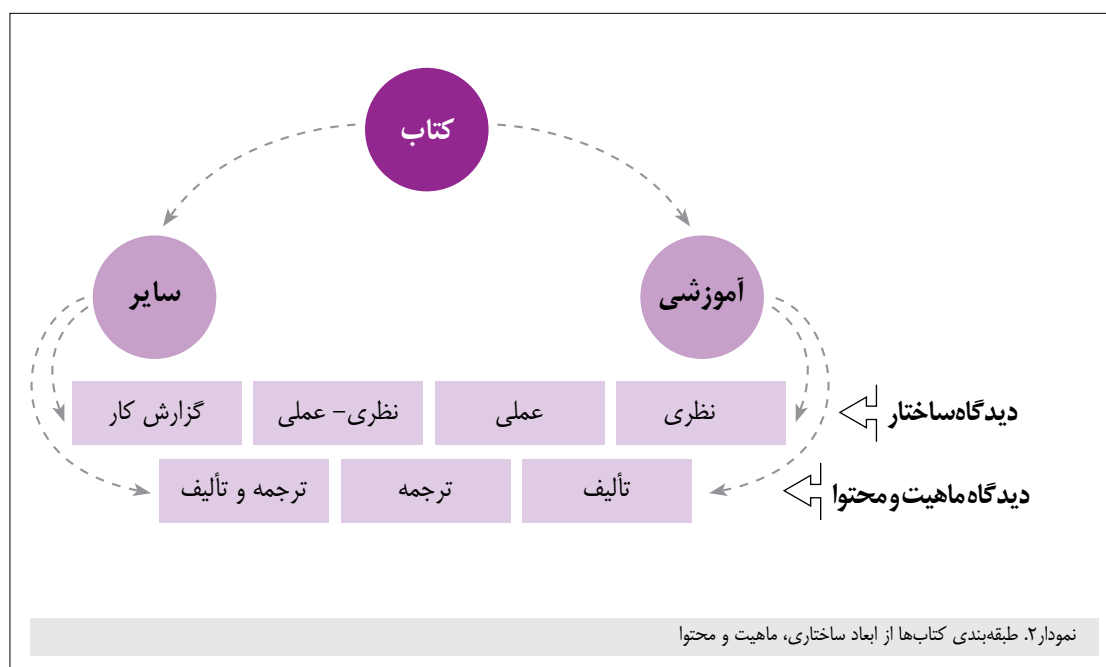
کتاب‌های آموزشی در گروه برق از چهار دیدگاه «آموزش»، «ساختار»، «ماهیت و محتوا» و «کاربرد» تقسیم‌بندی می‌شوند. از دیدگاه آموزش، کتاب‌ها در دو گروه درسی و غیردرسی قرار می‌گیرند. از دیدگاه «ساختار»، کتاب‌ها در گروه‌های «نظری»، «عملی»، «نظری-عملی» و «گزارش کار» قرار دارند. از دیدگاه «ماهیت و محتوا» کتاب‌ها در سه گروه «ترجمه‌ای»، «تألیفی» و «گنجانده می‌شوند»

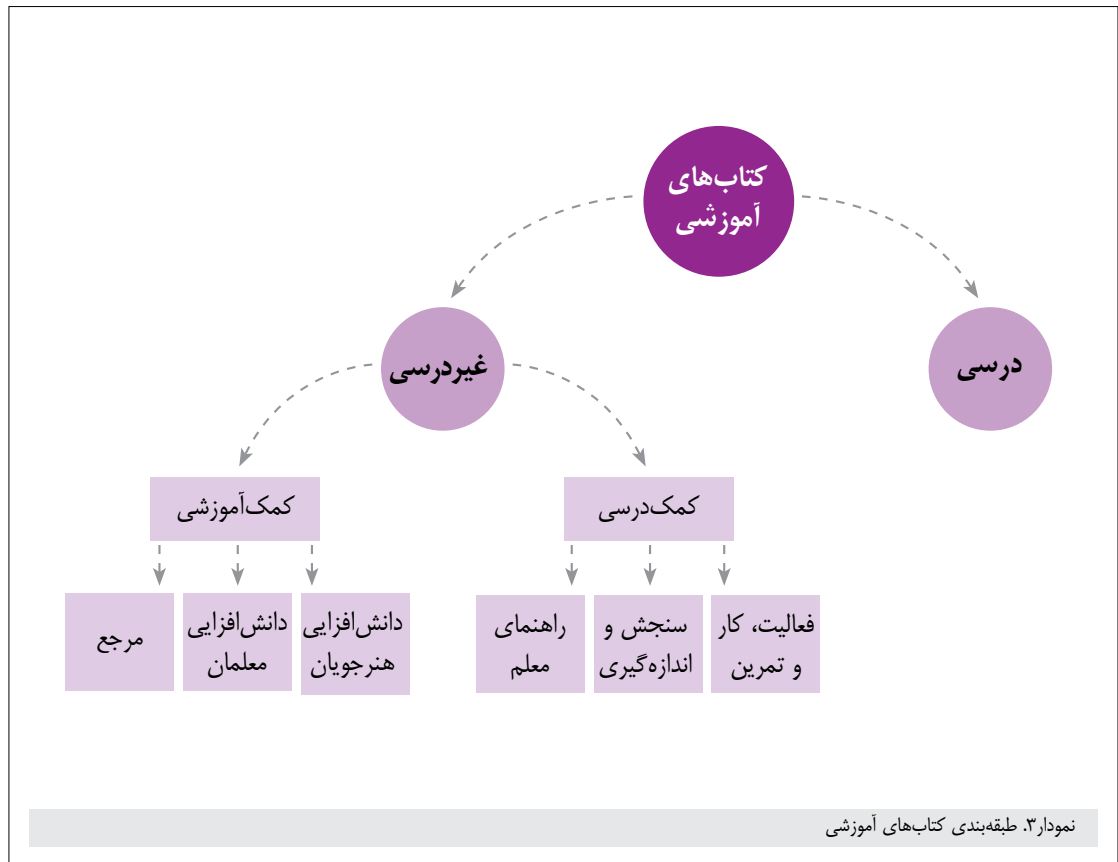

«ترجمه و تألیفی» گنجانده می‌شوند. نشان می‌دهد.

یادآور می‌شود که از دیدگاه آموزش، کتاب‌ها در دو گروه کتاب‌های درسی و غیردرسی قرار می‌گیرند که کتاب‌های غیردرسی خود به دو دسته کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی دسته‌بندی می‌شوند. نمودار ۱ تقسیم‌بندی کتاب‌ها را از دیدگاه کلی و دیدگاه آموزش

کتاب‌هایی که زیر عنوان «سایر» طبقه‌بندی می‌شوند، کتاب‌هایی هستند که به صورت داستان گونه، طنز یا کارتون‌ی در ارتباط با برق و الکترونیک نوشته می‌شوند کتاب ماجراهای «رزی و ترانزی» یک کتاب کارتون‌ی است که به بحث روی کاربرد مقاومت‌ها و

ناشران و مؤلفان بخش خصوصی هستند. به عبارت دیگر، تقریباً کتاب‌های «فعالیت کار و تمرین»، «سنجش و اندازه‌گیری»، «راهنمای معلم»، «دانش‌افزایی هنرجویان»، «دانش‌افزایی معلمان» و «مرجع» توسط آنان تهیه و تولید می‌شود. زمانی این کتاب‌ها می‌توانند به‌طور رسمی وارد چرخه آموزش شوند که مجوز آن توسط دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی براساس بخش‌نامه ۸۲۸ مورخ ۸۹/۶/۲ صادر شده باشد. از این‌رو لازم است همه ضوابط حاکم بر تولید کتاب‌های اشاره شده، توسط ناشران و مؤلفان بخش خصوصی رعایت و عملاً اجرا شود تا به آسانی بتوانند علاوه بر خدمت فرهنگی مفید و اشتغال‌زایی، سود معقول و منطقی کسب کنند.

ویژگی‌های ویرایش جدید سند

در سند ویژگی‌های کتاب‌های درسی گروه برق در شاخه فنی و حرفه‌ای سعی شده است که تعداد فهرست‌های واری به حداقل برسد و مرحله غربالگری کتاب‌ها از دیدگاه‌های تعریف‌شده،

ترانزیستورها در قالب داستان طنز می‌پردازد. متولی تولید کتاب‌های درسی «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» است و کتاب‌های غیردرسی را معمولاً ناشران بخش خصوصی تهیه می‌کنند. البته در برخی موارد نیز این کتاب‌ها توسط دفاتر ذی‌ربط سازمان پژوهش تولید می‌شوند. اصول حاکم بر طبقه‌بندی کتاب‌ها از ابعاد ساختاری، ماهیت و محتوا تقریباً بر تمام کتاب‌ها حاکم است (نمودار ۲). همان‌طور که اشاره شد، کتاب‌های کمک درسی از دیدگاه کاربرد در سه گروه «فعالیت، کار و تمرین»، «سنجش و اندازه‌گیری» و «راهنمای معلم» دسته‌بندی می‌شوند. کتاب‌های کمک آموزشی نیز در سه طبقه «دانش‌افزایی هنرجویان» و «دانش‌افزایی معلمان» و «مرجع» قرار می‌گیرند (نمودار ۳).

نوع کتاب و ضوابط اجرایی

همان‌طور که اشاره شد، متولی تولید اغلب کتاب‌های غیردرسی

می‌شوند. چنانچه امتیازهای داده شده توسط دو داور از هم فاصله داشته باشند، کتاب به داور سوم ارجاع می‌شود. سپس در یک جلسه با حضور نماینده دبیرخانه سامان‌دهی تصمیم‌گیری نهایی صورت می‌گیرد. جدول ۱ «شاخص‌های انواع کتاب‌ها براساس امتیاز» و «تعداد امتیازهای کسب‌شده» را نشان می‌دهد.

از همان ابتدا صورت پذیرد. تعداد نمون‌برگ‌های ارزشیابی در این سند جمعاً سه نمون‌برگ شامل ویژگی‌های عمومی برای تمام کتاب‌ها، ویژگی‌های تخصصی برای کتاب‌های غیردرسی و ویژگی‌های تخصصی برای «سایر» کتاب‌هاست.

تعداد امتیازها و روش امتیازدهی

برای هر کتاب ۲۰۰ امتیاز در نظر گرفته شده است که ۸۰ امتیاز به ویژگی‌های عمومی و ۱۲۰ امتیاز به ویژگی‌های تخصصی آن تعلق می‌گیرد. براساس مصوبه‌های دبیرخانه سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی، در صورتی که کتاب‌های ارزیابی شده بتوانند امتیاز لازم را کسب کنند، براساس امتیازهایی که به دست آورده‌اند به عنوان کتاب‌های برگزیده، تقدیری یا مناسب انتخاب می‌شوند. برای رسیدن به قضاوت عادلانه، امتیازدهی توسط دو داور تخصصی به صورت جداگانه صورت می‌گیرد و در نهایت امتیازها با هم مقایسه

تعداد امتیاز کسب شده	شاخص‌های انواع کتاب‌ها براساس امتیاز
۱۴۲ تا ۲۰۰ امتیاز	کتاب‌های برگزیده
۱۴۲ تا ۱۶۱ امتیاز	کتاب‌های تقدیری
۱۲۰ تا ۱۴۱ امتیاز	کتاب‌های مناسب
جدول ۱. شاخص‌ها و امتیازها	

خواهشمند است کتاب ضمیمه را مطالعه فرمایید و در مقابل هر سؤال یکی از مقیاس‌ها را با توجه به شاخص‌های ارزشیابی، درج شده انتخاب کنید.

قبل از شروع کار، کتاب «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای» چاپ سال ۱۳۹۱ را مطالعه کنید و اطلاعات زیر را کامل نمایید.

نام کتاب:

نام مؤلف (مؤلفان):

نام مترجم (مترجمان):

ناشر: تاریخ انتشار:

کلی ← آموزشی	سایر
آموزش:	کمک درسی
ماهیت و محتوا:	تألیف
	ترجمه و تألیف
	سنجش و ارزیابی
	دانش افزایی (هنرجویان)
کاربرد:	فعالیت
	نظری - عملی
	راهنمای معلم
ساختار:	عملی
	مرجع
	ترجمه

مخاطبان کتاب:

☐ هنرآموز ☐ سوم ☐ هنرجویان پایه: دوم

«جایگاه کتاب‌های کمک‌آموزشی» در گفت‌وگو با معلمان کارشناس

کتاب‌نامه رشد هنوز در مدارس جایگاه ندارد

فریده نورمحمدی

اشاره

کتاب‌های کمک‌آموزشی چه جایگاهی در نظام آموزشی دارند؟ چالش نظام آموزشی و معلم با کتاب‌های کمک‌آموزشی در کجاست؟ اساساً چه ملاک‌هایی برای انتخاب کتاب کمک‌درسی یا کمک‌آموزشی وجود دارد؟ مرجع انتخاب کتاب مناسب چیست؟ تأثیر کتاب‌های نامناسب روی آموزش و اهداف آموزشی چگونه است؟ و در نهایت آیا امکان معرفی کتاب‌های کمک‌درسی متفاوت برای یک پایه در یک کلاس درس وجود دارد؟

برای پاسخ به این سؤالات میزگردی با حضور چهار نفر از معلمان کارشناس خانم‌ها: گلزار فرهادی، نویده عفاف و آقایان علی محمدی و سعید کفایتی ترتیب دادیم:

سال سابقه تدریس و مؤلف چندین مقاله و چندین اقدام پژوهی، و پنج سال سابقه ارزیابی کتاب‌های آموزشی. علی محمدی، کارشناس علوم تربیتی و با سابقه مسئول گروه‌های آموزشی منطقه با ۱۷ سال سابقه مدیریت مدارس ابتدایی، ۸ سال سابقه تدریس در پایه‌های متفاوت دبستان و همکار سازمان پژوهش و تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی. سعید کفایتی، کارشناس ارشد آموزش و فوق‌لیسانس زبان آلمانی با ۲۵ سال سابقه تدریس در مدارس ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان، مدارس بین‌الملل و تطبیقی، مدارس کراهی‌ها در ایران و مؤلف هشت جلد کتاب درسی، چهار جلد کتاب کمک‌درسی و مؤلف مقالاتی در مجلات رشد معلم، رشد دانش‌آموز، رشد تکنولوژی آموزشی.

این میزگرد در دو شماره تقدیم مخاطبان گرامی می‌شود. آنچه در پی می‌آید بخش اول این میزگرد پیرامون جایگاه کتاب‌های کمک‌آموزشی در نظام آموزشی است.

گلزار فرهادی، فوق‌لیسانس تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش و مؤلف کتاب‌های پایه‌های اول، دوم و سوم ابتدایی و مؤلف ۳۰ کتاب کمک‌آموزشی پیش‌دبستانی و ابتدایی. نویده عفاف، فوق‌لیسانس تعلیم و تربیت اسلامی با ۳۰

گلزار فرهادی به عنوان اولین شخصی که در این میزگرد دیدگاه‌های خود را در این زمینه ارائه کرد، گفت: فکر می‌کنم قبل از پاسخ به این سؤال، ابتدا باید به این موضوع بپردازیم که آیا کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی لازم هستند؟ اگر لازم هستند به چه شکلی باید از آن‌ها استفاده کرد و چه معیارهایی باید داشته باشند؟ به اعتقاد من، اگر کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی در راستای کتاب‌های درسی و اهداف برنامه درسی باشند، خیلی مطلوب‌اند و به بچه‌ها کمک خواهند کرد. البته از چند بعد باید به این قضیه نگاه کنیم. اگر قرار است یادگیری تقویت و تثبیت شود، کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی مناسب می‌توانند این نیاز را برای همه دانش‌آموزان مرتفع کنند و چون یادگیری کاری مهارتی است و به تمرین و تکرار نیاز دارد، کتاب‌های مزبور از این جهت کمک‌کننده هستند. البته هر کتاب کمک‌درسی و کمک‌آموزشی نمی‌تواند کتاب خوبی باشد. زیرا ممکن است مثلاً کلیشه‌ای باشد یا در راستای کتاب درسی و اهداف برنامه درسی نباشد که خود به خود دانش‌آموزان را با مشکل مواجه خواهد کرد.

در هر صورت، خود دانش‌آموزان این کتاب‌ها را نمی‌شناسند، مگر اینکه اولیا و معلم کتاب‌های مذکور را برای آن‌ها انتخاب کنند. معلم هم باتوجه به تجارب و دانش خود و شناختی که از کتاب درسی دارد، این کتاب‌ها را به دانش‌آموز معرفی می‌کند. بنابراین معلم بهترین و مطمئن‌ترین مرجع برای معرفی کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی به دانش‌آموزان است. زیرا معلم هم به آموزش احاطه دارد و هم به موقعیت آموزش و افراد دیگر مانند اولیا یا معاون آموزشی مدرسه نیز می‌تواند در این زمینه به دانش‌آموزان کمک کنند.

علاوه‌بر این، اولیاء اگر به‌صورت انفرادی بخواهند کتاب کمک‌درسی و کمک‌آموزشی تهیه کنند، می‌توانند به سایت «سامان‌دهی منابع آموزشی»^۱ نیز مراجعه کنند. اگر نه علم بهترین مرجع برای معرفی کتاب‌های کمک‌آموزشی است.

فرهادی در پاسخ به این سؤال که آیا شما تا به حال از طریق کتاب‌نامه رشد کتابی را به دانش‌آموزان و اولیا معرفی کرده‌اید گفت: کتاب‌نامه‌های رشد هنوز جایگاه خود را در مدارس پیدا نکرده‌اند و شاید همه آن‌ها را نمی‌شناسند. کتاب‌نامه‌های رشد به معلم کمک می‌کنند، کتاب‌های مناسب را بشناسد و به دانش‌آموزان معرفی کند. می‌دانیم که سالی یک‌بار کتاب‌های مناسب در کتاب‌نامه‌های رشد معرفی می‌شوند.

نویده عفاف نیز دیدگاه‌های خود را این‌گونه بیان کردند: کتاب کمک‌درسی و کمک‌آموزشی در دنیا جایگاه خیلی خوبی دارد، ولی در ایران چون از روش‌های آموزشی منسوخ استفاده می‌شود و متأسفانه یادگیری طوطی‌وار بر نظام آموزشی حاکم است، به‌طور طبیعی بازار کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی هم به

این سمت می‌رود. معمولاً انتظار معلم از دانش‌آموز تعیین می‌کند که دانش‌آموز چه کتابی را، با چه مضمونی، چه رویکردی، و چه محتوایی را بخواند. وقتی معلم در حد حفظ مطالب و در سطح دانش از دانش‌آموز توقع داشته باشد، وضع کنونی پیش می‌آید. این را هم باید بگوییم که انتظار نظام آموزشی از معلمان هم بر کار معلم و در معرفی نوع کتاب به دانش‌آموز از طرف معلم تأثیر می‌گذارد.

وی افزود: در حال حاضر، بسیاری از ناشران کتاب‌های نامناسب که با قدرت بسیار زیادی هم کار می‌کنند، بازار کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی را در انحصار خود گرفته‌اند. متأسفانه دامنه فعالیتشان به دبستان هم سرایت کرده و یک آموزش رقابتی را که در کل دنیا منسوخ شده، زنده کرده‌اند. این فرهنگ

رقابت‌گرایی که به‌شدت در نظام آموزشی شیوع پیدا کرده است، باعث حضور ناشرانی می‌شود که هدفشان تجارت است و این فضا را بهترین شرایط برای سودجویی می‌بینند. آن‌ها کتاب‌های خاصی را ترویج می‌کنند. مثلاً سؤالات امتحانی با محدوده‌های خاص ارائه می‌دهند.

من حدود بیست سال است که با بچه‌های استثنایی کار می‌کنم، از جمله مدارس ناشنوایان، نابینایان و مدارس کم‌توان ذهنی. ما در مدارس کم‌توان ذهنی، در زمینه تعیین سطح و اینکه دانش‌آموز را نسبت به موقعیت خودش ارتقا بدهیم، موفق بوده‌ایم. یکی از سبک‌های تدریس، «یادگیری در حد تسلط» است که ما در مدارس استثنایی معمولاً به این سبک عمل می‌کنیم.

او در پاسخ به این سؤال که آیا شما می‌خواهید این روش را به مدارس عادی هم تعمیم دهید، نیز گفت: بله، روش آموزش در حد تسلط روشی است که ارزشیابی توصیفی طلب می‌کند. ارزشیابی توصیفی کسی را مردود یا تجدید نمی‌کند. می‌گوید این دانش‌آموز عالی است، دیگری متوسط و سومی به تلاش بیشتر و برای رسیدن به حد تسلط به تلاش بیشتری نیاز دارد. من ۱۰ سال در مدارس عادی هم تدریس کرده‌ام. آموزش مدارس استثنایی با دانش‌آموز مدارس عادی، تفاوت خاصی ندارد. در مدارس عادی وقتی برای ۳۰ نفر در یک کلاس درس تدریس می‌کنید، دانش‌آموزان هر کدام به سبک یادگیری خود یاد می‌گیرند. ولی بچه‌های کم‌توان ذهنی، چون خودشان نمی‌توانند سبکی را پیدا کنند، ما پا به پای آن‌ها می‌رویم تا یاد بگیرند. تکلیف را پله پله می‌کنیم و دست دانش‌آموز را می‌گیریم و پا به پای بچه‌ها سیر یادگیری را طی می‌کنیم. معلم در مدارس عادی بعد از تدریس و انجام تمرین و فعالیت‌های آموزشی مسئولیتی ندارد، ولی ما معلمان استثنایی به دنبال راهکار جدید برای یاد دادن به آن‌ها هستیم.

او گفت: رقابت‌هایی که در مدارس وجود دارند، برای بچه‌ها تنش ایجاد می‌کنند و تنش بچه‌ها تنش والدین را در پی دارد. متأسفانه

نویده عفاف: رقابت‌هایی که در مدارس وجود دارند، برای بچه‌ها تنش ایجاد می‌کنند و تنش والدین را در پی دارد

محمدی ادامه داد: دقیقاً همین طور است. باتوجه به اینکه اغلب دانش آموزان از نظر توانایی در حد متوسط هستند و کتابهای درسی هم در حد متوسط نوشته شده اند، لذا کتابهای کمک آموزشی و کمک درسی هم باید در حد متوسط باشند، نه اینکه خیلی بالاتر از سطح کتاب درسی باشند. در واقع مناسب ترین تمرین برای دانش آموزان آن است که بیشترشان بتوانند آن را انجام دهند. کتابهای آموزشی باید بتوانند بخشی از مهارتها را برای دانش آموزان عادی کنند؛ مثل حفظ جدول ضرب که باید براساس تکرار و تمرین به کمک منابع کمک آموزشی به ملکه ذهن تبدیل شود و یک سلسله مهارت های مناسب و عادت های خوب برای یادگیری را در دانش آموزان تقویت کند.

تا دیگر لازم نباشد برای ضرب فکر کند، بلکه به سرعت، آن را انجام دهد. در مجموع، کتابهای کمک درسی و کمک آموزشی باید مهارت های یادگیری را تقویت کنند. اگر این کتابها در راستای کتاب درسی، دانش آموز و معلم را یاری کنند، کتابهای مناسبی محسوب می شوند.

علاوه بر این، کتابهای مورد بحث باید بتوانند بر تجربیات معلم بیفزایند و به جنبه های خلاقیت ذهنی دانش آموزان توجه کنند. شما اگر یک کار پژوهشی انجام دهید و سؤالاتی را به بچه ها در زمینه های درسی بدهید که جوابهای خلاقانه بطلبند، متأسفانه گروه کمی از دانش آموزان به آن ها پاسخ می دهند. کتاب کمک درسی و کمک آموزشی باید بتواند در حل این مشکل به نظام آموزشی کمک کند. وی در ادامه درخصوص کتابهای کار بیان کرد: الان سؤالاتی که در کتابهای کار مشاهده می کنیم، سخت هستند و البته به یک تعبیر عامیانه و مصطلح بین مردم، کتاب دارای سؤالهای سخت کتاب خوبی است. ولی این گونه نیست. کتابها و سؤالاتی که خلاقیت برانگیز و تفکر محور باشند، بیشتر توصیه می شوند تا سؤالات و کتابهای سنگین و بالاتر از حد فهم و بدون لحاظ کردن جذابیت و خلاقیت. در واقع معلم باید با استفاده از کتابهای کار بتواند به روش ها و ایده های جدید دست پیدا کند. پس این کتابها باید به تجارب مفید معلمان بیفزایند و آموزش را جالب و دوست داشتنی کنند.

اگر یک کار تحقیقی درخصوص درس نامه ها بکنید، درمی یابید که تعداد دانش آموزان و اولیایی که به درس نامه ها مراجعه می کنند، بسیار اندک است. وجود خیلی از این کتابها لزومی ندارد و فقط بار اقتصادی زیادی را به خانواده ها تحمیل می کنند.

محمدی جایگاه کتابهای آموزشی را به طور خلاصه این گونه بیان کرد: کتابهای کمک درسی و کمک آموزشی همان طور که همکاران گفتند، برای تثبیت و تعمیق یادگیری لازم اند و ضروری است که متنوع و حتی زیاد باشند. سرکلاس حداقل ۵۰ درصد آن قابل اجرا باشد و در منزل بدون نیاز به معلم، دانش آموز

می بینیم که دم در مدرسه ها، به خصوص مادران خانه دار، همایش والدین دارند و بیش از اینکه بچه ها به درس اهمیت بدهند، والدین هستند که نمرات بچه هایشان را به خود منتسب می کنند و با هم به رقابت برمی خیزند. مثلاً یکی از والدین می گویند: چون فلان کتاب کمک آموزشی را برای فرزندم خریدم، او توانست به فلان سؤال پاسخ دهد. آن یکی می گوید: نه، فلان کتاب بهتر است. خود معلم هم به همین سبک آموزش دیده و نظام فرهنگی ما رقابتی است. یعنی این ها ریشه در فرهنگ جامعه ما دارد که همیشه قرار است عده ای برنده شوند و برنده هم تنهاست. افرادی که تیم نیستند نمی توانند در آینده جامعه هم تأثیرگذار باشند.

در حالی که بازنده ها تیم هستند. اگر برنده ها تیم باشند، خیلی تأثیرگذارترند. کتابهای کمک آموزشی و کمک درسی، اگر درست به خدمت نظام آموزشی گرفته نشوند، فقط عده معدودی برنده به جامعه تحویل می دهند. ولی اگر در خدمت آموزشی توصیفی باشند، بسیار تأثیرگذار خواهند بود. نباید برد و باخت در کار باشد و هرکس باید در حد توان خود و با استفاده از همه منابع آموزشی موجود رشد کند.

فرهادی: کتاب آموزشی باید خلاقیت برانگیز و تفکر مدار باشد. به طور کلی کتابهای مناسب آموزشی کتابهایی هستند که زمینه ساز تفکر خلاق باشند. کتاب کمک آموزشی و کمک درسی باید چند پله بالاتر از کتاب درسی باشد و بتواند یادگیری را در دانش آموز تعمیق بخشد. متأسفانه بیشتر کتابهای مذکور کلیشه ای هستند و از روی هم کپی شده اند.

علی محمدی میهمان دیگر این میزگرد نظرات خود را اینگونه بیان کرد: این جا کتابهای درسی دارند متهم می شوند که سطحی هستند و کاربردی نیستند. من مخالفم. کتابهای درسی براساس سطوح متفاوت یادگیری تدوین شده اند و جنبه های مختلف را از دانش تا قضاوت پوشش می دهند. اگر هدفهای آموزشی محقق نمی شوند، شاید فرایند آموزش مشکل دارد یا شاید روش تدریس معلم مناسب نیست. اینجا مشکل به کتاب درسی مربوط نمی شود.

وی افزود: من هم معتقدم کتاب کمک درسی و کمک آموزشی مناسب باید در راستای اهداف آموزشی تدوین شده باشد. این کتابها باید طوری نوشته شوند که نتوان آن ها را از کتاب درسی جدا کرد. بچه ها باید برای تمرین کتاب کار وابسته به کتاب درسی باشند و کتابهای کمک درسی و کمک آموزشی نباید طوری تدوین شوند که بی نیاز از کتاب درسی باشند. فرهادی نیز گفت: باید مکمل کتاب درسی باشند.

علی محمدی: کتابهای درسی براساس سطوح متفاوت یادگیری تدوین شده اند و جنبه های مختلف را از دانش تا قضاوت پوشش می دهند. اگر هدفهای آموزشی محقق نمی شوند، شاید فرایند آموزش مشکل دارد یا شاید روش تدریس معلم مناسب نیست. اینجا مشکل به کتاب درسی مربوط نمی شود

سعید کفایتی: کتاب کمک‌درسی باید معاون معلم در مدرسه و آموزش باشد. اگر دانش‌آموز در مورد نکته‌ای مشکل دارد، این کتاب‌ها باید مشکل را توضیح دهند و باز کنند و چند تمرین اضافه هم بدهند

وی افزود: ببینید، یکی از وظایف معلم تعیین تکلیف است. معلم حرفه‌ای می‌داند تکالیفی که در کلاس تعیین می‌کند، باید هدف‌دار و قانونمند باشند. با آمدن کتاب‌های کمک‌آموزشی که شروع آن‌ها از دیکته شب بود، پدر و مادرهایی تا آن زمان نمی‌توانستند دیکته شب بگویند، به کمک این کتاب‌ها توانستند و لذا از این کتاب‌ها خیلی استقبال کردند. کتاب خاص و ویژه‌ای نبود فقط دیکته گفته بود. پدر و مادرها می‌گفتند هیچ چیز راحت‌تر از این نیست که این کتاب را بگیریم و به فرزندمان دیکته بگوییم.

عفاف در ادامه اضافه کرد: اگر یادتان باشد دیکته‌های این کتاب خلاقانه بود.

فرهادی نیز نظر خود را در مورد کتاب‌های دیکته شب این‌گونه بیان کرد: به‌نظر من خلاقانه نبود و بچه‌ها را به بیراهه می‌برد. دانش‌آموز باید تمام واژگان و کلمات پایه اول را یاد بگیرد. من دیشب کتاب آموزشی را بررسی کردم و دیدم دانش‌آموز کلاس اول باید کلمه «چموش» یا کلمه «ذاکر» را یاد بگیرد. این اشتباه است. من ۲۵ سال در پایه اول تدریس کرده‌ام و می‌دانم کدام کتاب

حداقل سه چهارم آن را بخواند و بتواند تمرین‌هایش را حل کند. **عفاف در ادامه سخنان محمدی گفت:** یکی از معلمان در درس تاریخ به اقدام خوبی دست زده بود. از دانش‌آموزان خواسته بود، برای کشورهای همسایه ایران که در درس تاریخ خوانده بودند، جدول مقایسه‌ای در مورد دینشان، زبانشان، وسعتشان و... بکشند و آن‌ها را با هم مقایسه کنند تا معلوم شود، برای مثال کدام کشور فقیرتر یا کدام کشور وسیع‌تر است.

سعید کفایتی نیز در این میزگرد نظرات خود را اینگونه بیان کرد: اولین بنیان‌های آموزش در خانواده شکل می‌گیرد. گاهی خانواده‌ها ذائقه بچه‌ها را در تغذیه عوض می‌کنند؛ مثلاً آن‌ها را به مثل پفک و چیپس عادت می‌دهند که سبب می‌شود بچه در سنین بالاتر به سراغ سیب، گلابی و غذاهای سالم نرود. در مهدکودک و مدرسه هم، معلمان با ارزشیابی توصیفی خود و از روی محبت و ملاحظه حال و هوای بچه‌ها، ذائقه آن‌ها را خراب می‌کنند و خشت اول را کج می‌نهند. به این ترتیب، بچه‌ای که در خوب گوش کردن، خوب خواندن یا خوب شنیدن ناتوان است، یا مراوده و تعامل با دانش‌آموزان دیگر ندارد شناسایی نمی‌شود. این ضعف‌ها ریشه می‌دانند و در سطوح بالاتر عمیق‌تر می‌شوند و کار را بغرنج می‌کنند.

را می‌گویید.

کفایتی در ادامه خاطر نشان کرد:

باید ببینیم چرا خانواده‌ها و معلمان به سراغ کتاب‌ها می‌روند. تا ۱۵-۱۰ سال پیش این کتاب‌ها این قدر مرسوم نبودند. امروز ناشران با مدارس قرارداد می‌نویسند و نمایندگانی را به مدرسه‌ها می‌فرستند. سپس با این کتاب‌ها تعیین تکلیف روزانه برای معلمان ساده و ساده‌تر شد. معلم مشخص می‌کرد که دانش‌آموزان از این صفحه تا آن صفحه را کار کنند. مدرسی هم که در زمینه کپی گرفتن به شدت در مضیقه بودند، می‌گفتند ما یک‌بار هزینه کتاب را از خانواده‌ها می‌گیریم و خیال خودمان را راحت می‌کنیم و هر روز تکثیر نمی‌کنیم. کیفیت خوب چاپ سوالات و آسان بودن حمل و نقل آن‌ها نسبت به برگه‌های کپی شده، حضور این کتاب‌ها را در مدارس ضروری جلوه داد.

و معلم بهترین و مطمئن‌ترین مرجع برای معرفی این کتاب‌ها به دانش‌آموزان است. این کتاب‌ها باید طوری نوشته شوند که نتوان آن‌ها را از کتاب درسی جدا کرد. بی‌برنامه‌گی در ارائه کتاب‌های کمک‌آموزشی و غیراستاندارد بودن این کتاب‌ها، رقابت‌های تنش‌زایی بین دانش‌آموزان ایجاد می‌کند. نهایتاً اینکه کتاب کمک‌آموزشی و کمک‌درسی باید معاون معلم در مدرسه و آموزش باشند. کتاب‌های مناسب و استاندارد کمک‌آموزشی از طریق «کتاب‌نامه رشد» به مدارس معرفی شوند و نسخه‌هایی از این کتاب‌نامه‌ها هم برای استفاده دانش‌آموزان و معلمان در مراکز آموزشی موجود باشند. در بخش دوم این میزگرد تلاش خواهیم کرد نظرات این کارشناسان، درخصوص چگونگی ارائه کتاب‌های کمک‌درسی متفاوت برای دانش‌آموزان در یک کلاس درس را جویا شویم.

بی‌نوشت

1. <http://samanketab.roshdmag.ir>

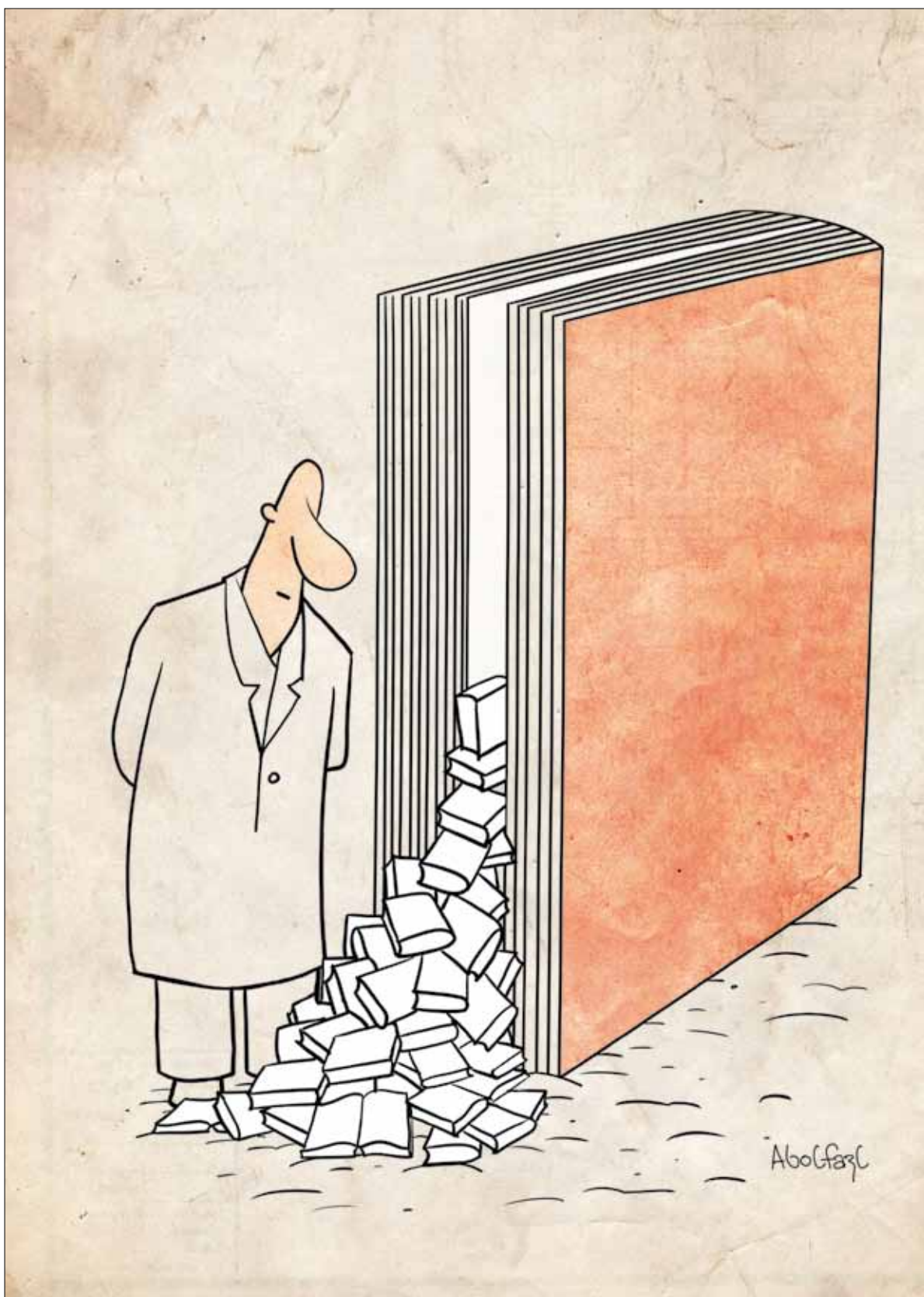
گلزار فرهادی: معلم بهترین و مطمئن‌ترین مرجع برای معرفی کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی به دانش‌آموزان است. زیرا معلم هم به آموزش احاطه دارد و هم به موقعیت آموزش و افراد دیگر مانند اولیا یا معاون آموزشی مدرسه نیز می‌توانند در این زمینه به دانش‌آموزان کمک کنند

عفاف در مورد شرایط کلی حاکم بر نظام آموزش و پرورش گفت: شما حالا از حضور این کتاب‌ها در مدرسه انتقاد می‌کنید. اما حالا که به مدرسه‌ها آمده‌اند چه باید بکنیم؟ الان با تغییر نظام آموزش و پرورش به شش، سه، سه بعضی از کتاب‌ها هم با فاصله خاص تغییر پیدا می‌کنند. باتوجه به این شرایط، ناشران بزرگ هم که اغلبشان در تمام کشور شعبه و نفوذ دارند، تصمیم گرفته‌اند پیش‌دستی کنند و کتاب‌های خود را قبل از توزیع کتاب‌های درسی در مدارس کشور توزیع کنند. در این کتاب‌ها غالباً به نیازهای دانش‌آموز توجه می‌شود و نه به نیازهای معلم. در واقع رعایت اصل از ساده به مشکل در آن‌ها دیده

نمی‌شود. به‌علاوه، وقتی در مورد آن نکاتی که در پایه ششم خیلی نیاز به کار دارند، به سراغ این کتاب‌ها می‌رویم، می‌بینیم آن نکات را مطرح نکرده‌اند و تمرین دیگری را جایگزین آن کرده‌اند. جان کلام من این است:

کتاب کمک‌درسی باید معاون معلم در مدرسه و آموزش باشد. اگر دانش‌آموز من در مورد نکته‌ای مشکل دارد، این کتاب‌ها باید مشکل را توضیح دهند و باز کنند و چند تمرین اضافه هم بدهند. کتاب‌های کمک‌درسی باید بر این اساس تألیف شوند. پس نتیجه می‌گیریم که کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی اگر در راستای اهداف برنامه درسی ملی باشند مطلوب‌اند

طرح: ابوالفضل محترمی

همانگ با تجربه‌های نو

وضعیت کاربرد مواد و رسانه‌های آموزشی در جهان

بخش دوم و پایانی

شهره حسین پور طولازدهی، کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

اشاره

با رشد دانش بشری، استفاده از فناوری اطلاعات، هم از بعد رسانه‌ای و مواد و وسایل آموزشی، و هم از نظر مدیریت و نظارت، ضروری به‌نظر می‌رسد. به‌منظور تقویت خلاقیت و رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان، ضرورت دارد از مواد و رسانه‌های آموزشی، به‌کارگیری روش‌های مناسب آموزش و تأکید بر فعالیت‌های هدفمند دانش‌آموزان ضروری استفاده کرد و لازم است که فعالیت‌های یادگیری ایشان هر چه بیشتر مبتنی بر بهره‌گیری کامل از همه حواس ایشان تنظیم گردد. با تحولات اخیر در نرم‌افزارها، به‌خصوص در زمینه تولید نرم‌افزارهای چند رسانه‌ای، شاهد تغییرات چشمگیری در فرایند یاددهی - یادگیری هستیم. فراگیرندگان هنگام استفاده از سیستم‌های چند رسانه‌ای، با رسانه‌هایی نظیر متن، گرافیک، صدا و تصویر ویدیویی رابطه برقرار می‌کنند و در تعامل متقابل با آن‌ها قرار می‌گیرند. لذا یکی از زمینه‌های وسیع کاربرد فناوری اطلاعات، «آموزش» خواهد بود. سال‌هاست که در زمینه اهمیت مواد و رسانه‌های آموزشی و کاربرد فناوری در آموزش تحقیق می‌شود و بر

مفید و مؤثر بودن آن‌ها تأکید شده است. بخشی از این تحقیقات، مطالعاتی تطبیقی هستند که در آن‌ها به نقش و جایگاه فناوری اطلاعات در کشورها پرداخته شده است و پیشرفت‌ها و نوآوری‌های کشورها در این حوزه برجسته می‌شود. در شماره قبلی این مقاله از نقش فناوری آموزشی در توسعه و مدرنیته کردن آموزش و پرورش در کشور چین، استونی، کانادا و مالزی سخن به میان آمد. در مقاله حاضر کشورهای سنگاپور، آمریکا، نروژ و هند را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

کلیدواژه‌ها: گرافیک، مطالعه تطبیقی، فناوری اطلاعات، رسانه آموزشی

سنگاپور

کشور سنگاپور از پیشگامان توسعه فناوری اطلاعات است. این کشور کوچک با داشتن برنامه‌هایی مؤثر در زمینه توسعه فناوری اطلاعات به جزیره‌ای هوشمند تبدیل شده است. سنگاپور بهره

زیادی از منابع طبیعی نبوده، اما با استفاده مؤثر از قابلیت‌های فناوری اطلاعات (فاوا) به پیشرفت‌های چشمگیری دست یافته است. این کشور در نظر دارد با استفاده از نیروهای متخصص داخلی و خارجی در زمینه فاوا، سهم عمده‌ای از بازار این صنعت را به خود اختصاص دهد.

یکی از طرح‌ها و برنامه‌های مهم این کشور برای ایجاد جزیره هوشمند، ارتقای سطح آموزش و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز و گسترش فاوا در آموزش و پرورش بوده است. طرح مذکور اهداف زیر را دنبال می‌کند:

۱. **افزایش ارتباط میان مدارس و جهان امروز:** معلمان و دانش‌آموزان، ضمن برقراری ارتباط با دیگر سازمان‌ها و مؤسسات با آن‌ها همکاری می‌کنند، از آن‌ها کمک می‌گیرند و از این طریق افق دید غنی‌تری نسبت به دنیای بدون مرز به دست می‌آورند. ایجاد ارتباط مؤثر بین مدارس و دنیای بیرون، افرادی را تربیت می‌کند که مهارت‌های زندگی در دنیای بیرون را به خوبی کسب می‌کنند و می‌توانند برای جامعه افرادی مؤثر باشند.

۲. **تولید فرایندهای نوآورانه در آموزش:** توسعه راهبردها و هدف‌گیری‌های جدید در آموزش و یادگیری، فرصت‌های تازه برای برنامه‌ریزان پدید می‌آورد. به منظور توسعه و به کارگیری فناوری، به مدارس استقلال کافی داده می‌شود و طرح‌های جدید مدارس بر پایه استفاده بهینه از امکانات و مزایای فناوری اطلاعات اجرا می‌شوند.

۳. **گسترش تفکر خلاق:** آموزش بر پایه فناوری اطلاعات این امکان را به دانش‌آموزان می‌دهد که به صورتی فعال و نوآورانه بیندیشند و از این ایده‌ها به صورت مشترک استفاده کنند.

۴. **ارتقای سطح مدیریتی و اداری در نظام آموزشی:** فناوری اطلاعات موجب افزایش کارایی و اثربخشی سیستم اداری و مدیریتی می‌شود و این افزایش در بالا بردن سطح کیفی آموزش نقشی مؤثر ایفا می‌کند.

ابعاد کلیدی طرح جامع توسعه فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش عبارت‌اند از:

۱. **برنامه‌های درسی و ارزیابی تحصیلی:** تدوین برنامه درسی هماهنگ با نیاز آینده جامعه و موافق با سیر حرکتی دنیا؛ ارزیابی قابلیت دانش‌آموزان در به کارگیری فناوری جدید اطلاعاتی؛ روزآمد کردن روش‌های تدریس و ارزیابی تحصیلی.

۲. **منابع درسی:** شبیه‌سازی نرم‌افزارهای آموزشی برای برطرف کردن نیازهای درسی و تسهیل استفاده از منابع اینترنتی.

۳. **گسترش کیفیت تدریس:** آموزش هفتمند معلمان برای به کارگیری فاوا در تدریس؛ بالا بردن دانش عمومی معلمان و کارکنان آموزشی در ایجاد مؤسسات آموزش عالی و صنعتی فناوری اطلاعات.

۴. **توسعه و گسترش زیر ساخت مدارس:**

■ تأمین رایانه برای دانش‌آموزان (یک رایانه به ازای دو

دانش‌آموز)؛

■ تجهیز همه مدارس به ابزارهای فناوری اطلاعات؛

■ تأمین رایانه برای معلمان (یک رایانه به ازای هر معلم)؛

■ تأمین خدمات چند رسانه‌ای برای مدارس؛

■ ایجاد شبکه WAN.

کشور آمریکا

در آمریکا اعتقاد بر آن است که فناوری به معلم کمک می‌کند از متن کتاب درسی فراتر رود و با روش‌های متنوعی به آموزش مواد درسی بپردازد. همچنین، رایانه یک ابزاری آموزشی و چندمنظوره محسوب می‌شود که به معلم در به تصویر کشیدن مفاهیم درسی، اجرای پروژه‌ها و ارزیابی پیشرفت تدریجی دانش‌آموزان کمک می‌کند. فناوری توان بالقوه برای بهبود کیفیت آموزش در پنج حوزه زیر دارد:

۱. مدل‌سازی و شبیه‌سازی بهتر

برای مثال، نشان دادن عملکرد مولکول‌ها در شرایط مختلف یا ترکیب دو ماده شیمیایی کاملاً خطرناک در شرایط طبیعی، مشکل است، اما این کار با بهره‌گیری از شبیه‌سازی آسان و ایمن می‌شود. شبیه‌سازی می‌تواند در نمایش موضوعاتی مانند قوانین گازها، مکانیک سیالات و پیوندهای شیمیایی به معلمان کمک کند.

۲. یادگیری جهانی

در سایت‌هایی مانند «www.GloVico.org»، دانش‌آموزان می‌توانند یک زبان خارجی را بیاموزند. برای مثال، اگر دانش‌آموزی تصمیم بگیرد زبان روسی بیاموزد، از طریق این سایت ابتدا با یک نفر که زبان مادری او روسی است، در کشور روسیه ارتباط برقرار می‌کند و با حضور در کلاس او، از طریق ویدئو کنفرانس و تعامل اجتماعی، به یادگیری مشغول می‌شود.

۳. دستکارهای مجازی

معلم با ارائه فرایندی در محیط مجازی از دانش‌آموزان می‌خواهند آن فرایند را به انجام برسانند و نتیجه را بازگو کنند.

۴. کتاب‌های دیجیتال

گرچه دانش‌آموزان هنوز ترجیح می‌دهند از کتاب‌های کاغذی استفاده کنند، اما کتاب‌های دیجیتالی تحولات زیادی را با خود به محیط‌های آموزشی آورده‌اند. برای مثال دانش‌آموز به جای حمل کتاب‌های درسی خود، می‌تواند نسخه دیجیتال آن‌ها را روی تلفن همراهش داشته باشد و از آن استفاده کند.

۵. یادگیری از طریق بازی‌های شناختی

در این نوع از بازی‌ها، دانش‌آموزان در نقش‌هایی مانند: برنامه‌ریز

معرفی گردیده و راه‌هایی برای ارزیابی و تشخیص میزان یادگیری این آموزش‌ها ارائه شده است. همچنین این برنامه شایستگی‌ها و مهارت‌هایی را که معلمان باید بیاموزند و نیز نیازمندی‌های ساخت‌افزاری و نرم‌افزاری و چگونگی به‌کارگیری مؤثر برنامه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات در مدارس را بیان داشته است. به‌طور کلی این ساختار آموزشی اهداف زیر را دنبال می‌کند:

■ استاندارد کردن طرح‌هایی برای به‌کارگیری رایانه در برنامه آموزش مدارس و گام نهادن در مسیری که فناوری اطلاعات را بخشی از فرایند تدریس و تعلیم در نظام آموزشی به‌شمار می‌آورد.

■ ایجاد چارچوبی برای افزایش فرصت‌های آموزشی در محیط‌های الکترونیکی در طول برنامه درسی.

■ دستیابی به منابع آموزش جهانی.

■ فراهم‌سازی فرصت‌های پیشرفت حرفه‌ای برای آشنایی معلمان با فناوری اطلاعات و قادر ساختن آن‌ها به هم‌گامی با برنامه آموزشی در این زمینه.

■ طراحی مدل‌های انعطاف‌پذیر برنامه درسی به طوری که هماهنگ با فناوری روز پیش رود.

■ توسعه راهکارهایی که نه صرفاً فناورانه، بلکه ایجادکننده ارزش باشند.

پایه‌سازی برنامه مزبور بر فرضیات زیر استوار است:

■ فناوری اطلاعات فرایندها، کاربردها و تجهیزاتی هستند که به وسیله اطلاعات قابل دستیابی، ایجادکردن، برقراری ارتباط، سازمان‌دهی و تحلیل یا ارائه دادن باشند.

■ طرح کلاس مبتنی بر فناوری دارای سه جزء اساسی است: سواد رایانه‌ای، آموزش مبتنی بر رایانه و آموزش به کمک رایانه.

در صورتی که مدارس موفق به پیاده‌سازی همه فعالیت‌های مندرج در پروژه نشوند، می‌توانند با توجه به منابع و امکاناتی که در دسترسشان است، بخشی از فعالیت‌ها را اجرا کنند. دانش‌آموزان

شهری، روزنامه‌نگار، و یا مهندس قرار می‌گیرند و از آن‌ها خواسته می‌شود برای حل مشکلات دنیای واقعی راه‌حل ارائه دهند.

نروژ

نروژ یکی از کشورهای عضو اتحادیه فناوری اطلاعات است. اعضای این اتحادیه در راستای گسترش فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش با یکدیگر همکاری دارند و تجربیات و اطلاعات خود را با هم مبادله می‌کنند. همه اعضای این اتحادیه با دنبال کردن راهبردها و اهداف مؤثر قصد دارند، از فرصت‌های ایجاد شده توسط فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش استفاده کنند. به‌کارگیری این فناوری‌ها در مدارس نروژ اهداف زیر را دنبال می‌کند:

■ ایجاد فرصت برابر در زمینه دستیابی به فاوا بدون در نظر گرفتن جنس، موقعیت و وضعیت جغرافیایی؛

■ ایجاد آموزش انعطاف‌پذیر و همگون؛

■ ایجاد شکل جدیدی از همکاری، یادگیری و ارزشیابی در سطح ملی؛

■ اطمینان از فراهم آمدن کیفیت بالای آموزش برای همه دانش‌آموزان.

نروژ یکی از کشورهای سهمیم در طرح مدرسه مجازی اروپاست. این پروژه طرحی مشترک میان ۱۹ کشور اروپایی است و اهداف آن از این قرارند:

■ گسترش همکاری میان مدارس اروپا؛

■ ایجاد منابع درسی الکترونیکی یکسان؛

■ افزایش مهارت معلمان؛

■ افزایش میزان همکاری همگانی با سازمان‌های مرتبط با فناوری در مدارس.

هند

«انجمن ملی آموزش، تحقیق و فناوری» در نوامبر سال ۲۰۰۰ چارچوبی کلی برای تغییر برنامه آموزش ملی کشور هند در مدارس ارائه کرد. آنچه در تدوین این چارچوب کلی مورد توجه قرار گرفته، این نکته است که فناوری اطلاعات تمامی اصولی را که شاخص دانش محسوب می‌شوند و همه مهارت‌هایی را که مدارس سعی در آموزش آن‌ها به دانش‌آموزان دارند، دچار تغییر و دگرگونی کرده است. تدوین کنندگان این برنامه دریافتند که فرایند آموزشی کنونی نخواهد توانست تغییر جامعه و فشارهای روانی ناشی از فناوری اطلاعات را مورد توجه قرار دهد. وسعت فعالیت‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات در مدارس به عوامل بسیاری بستگی دارد.

در برنامه آموزش ملی هند، در بخش راهنمای سیلابس‌های برنامه درسی، فعالیت‌های مربوط به هر پایه تحصیلی مشخص شده، مهارت‌هایی که دانش‌آموزان ملزم به فراگیری آن‌ها هستند،

آن‌ها تخصص و مهارت پیدا می‌کنند.

■ **تأثیرات اخلاقی و اجتماعی:** دانش‌آموزان استفاده مسئولانه از دستگاه‌ها، نرم‌افزارها و شبکه را فرا می‌گیرند.

■ **ابزارهای فناوری اطلاعات:** دانش‌آموزان از فناوری اطلاعات به‌عنوان مجموعه‌ای از ابزارها برای رشد، آموختن، افزایش بهره‌وری، و اشتغال‌زایی استفاده می‌کنند.

■ **ابزارهای ارتباطی:** دانش‌آموزان با هم کار می‌کنند و با هم نتایج را انتشار می‌دهند، با هم و با دیگر استفاده‌کنندگان از طریق فناوری ارتباط می‌گیرند، و با کارشناسان و متخصصان نیز داد و ستد آموزشی و ارتباط برقرار می‌کنند.

■ **ابزارهای حل مشکل:** دانش‌آموزان از فناوری برای تصمیم‌گیری در زمینه فرایند حل مشکلات زندگی واقعی بهره می‌گیرند.

■ **ابزارهای پژوهش و فناوری:** دانش‌آموزان از ابزارهای مبتنی بر فناوری برای جمع‌آوری و انتخاب اطلاعات از منابع گوناگون و همچنین تجزیه و تحلیل و ارزشیابی آن‌ها استفاده می‌کنند.

منابع

1. <http://bahrami57.blogfa.com/post-51.aspx>
2. Buck, H.J. (1994). Instructional technology use in Brevard country. Florida (Research project, Florida Institute of technology)

باید تا پایان کلاس مجموعه‌ای از مهارت‌های لازم در زمینه فناوری اطلاعات را کسب کنند. این آموزش‌ها به‌عنوان بخشی از آموزش دوره عمومی محسوب خواهد شد.

■ از آنجا که معرفی آموزش مبتنی بر رایانه و به‌کارگیری آن فعالیت‌ی زمان‌بر و پرهزینه است، امکان دارد مدارس مجبور شوند با مجموعه‌ای کوچک از این منابع کارشان را شروع کنند و به مرور آن را توسعه دهند.

معلمان درس گوناگون باید آموزش ببینند و فرصت کسب مهارت‌های لازم به‌منظور استفاده از سی‌دی، اینترنت و... و نیز به‌کارگیری فناوری‌های روز در کلاس درس در اختیار آنان قرار داده شود.

این فرایند آموزش برنامه جدید به دانش‌آموزان را آسان می‌کند. اینکه چه کسی، چگونه و با استفاده از کدام ابزار فناوری اطلاعات به دانش‌آموزان آموزش بدهد، بهترین هدایتگر و مشاور برای آموزش دانش‌آموزان توسط معلم است. به هر حال همه معلمان باید پس از مدتی توانایی به‌کارگیری و استفاده از فناوری‌های روز در آموزش را کسب کنند.

مهارت‌ها و شایستگی‌های گوناگون فناوری اطلاعات که برای همه پایه‌ها مورد نیازند، عبارت‌اند از:

■ **مفاهیم و عملکردهای پایه‌ای:** دانش‌آموزان کاربردها و مفاهیم سیستم‌های فناوری اطلاعات را می‌فهمند و در به‌کارگیری

نگاهی به حاشیه‌ای‌ها

از کتاب‌های آموزشی چه می‌خواهیم؟

شکوه تقدیسیان

اشاره

دو دهه است که کتاب‌های کمک‌درسی در سطح مدرسه‌ها، در تمام دوره‌های تحصیلی، مطرح هستند؛ آن‌چنان که بخشی از فعالیت‌های آموزشی را به خود اختصاص می‌دهند. این کتاب‌ها، بعد از کتاب‌های درسی، پرشمارگان‌ترین کتاب‌ها هستند و البته مخاطبان زیادی هم دارند. به همین دلیل، در این دوره رکود کتاب و کتاب‌خوانی، جای خود را قبلاً در کیف‌ها و کوله‌های دانش‌آموزان ذخیره کرده‌اند. درواقع حاشیه‌نشین‌های کلاس‌های درس هستند و مترصد فرصت فراخوانی و حضورند!

کلیدواژه‌ها: سامان‌دهی کتاب‌های کمک‌آموزشی، کتاب‌های کمک‌درسی، کتاب‌های کمک‌آموزشی

سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی

در دهه ۱۳۷۰، محدود معلمانی بودند که شخصاً و یا سفارشی، به تألیف کتاب‌های کمک‌آموزشی دست می‌زدند. در آن زمان لازمه مؤلف بودن، داشتن تجربه، مهارت، و سابقه کارشناسی بود. اما به تدریج با کاهش ضوابط به تعداد علاقه‌مندان تألیف افزوده شد: ناشران به چاپ و انتشار کتاب‌های کمک‌آموزشی علاقه نشان دادند.

کم‌کم شاهد تعدد و گسترش کتاب‌های کمک‌آموزشی، آموزشی، و کار و تمرین در تمام دوره‌های تحصیلی بوده و هستیم. تا جایی که امروزه در کتاب‌های درسی دانش‌آموزان، فهرستی از کتاب‌های تأیید شده از سوی کارشناسان بخش سامان‌دهی دفتر «انتشارات و تکنولوژی آموزشی»، وابسته به وزارت آموزش و پرورش دیده می‌شود. و این بدان معناست که با توجه به کثرت کتاب‌های منتشر شده و تقریباً همگانی شدن استفاده از کتاب‌های کمک‌آموزشی در موقعیت‌های مختلف، وزارت آموزش و پرورش خود را ملزم دیده است، کیفیت این کتاب‌ها را سامان‌دهی و کارشناسی کند؛ تا راهنمایی باشد برای هدایت معلمانی که به استفاده از کتاب‌های کمک‌درسی، کار یا کمک‌درسی نیازمندند. این اقدام مبتکرانه، با وجود حجیم و مشکل بودن کار، به تدریج سبب بهبود کیفیت کتاب‌ها شده است؛ ضمن آنکه عبور از فیلترهای کارشناسی، برای مؤلفان هم آموزنده و راه‌گشا بوده است.

فعالیت‌های دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی و اجرای طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی از همان آغاز توجه ناشران بسیاری را جلب کرد. در اولین سال‌های برگزاری جلسات و همایش‌ها، احساس می‌شد ناشران با توجه و علاقه بسیار سعی می‌کنند ضوابط و شرایط تألیف و تأیید این گروه کتاب‌ها را بدانند تا بتوانند انتخاب بهتری

داشته باشند.

این دفتر در زمینه سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و کنترل کیفی و معرفی کتاب‌های آموزشی مناسب برای دانش‌آموزان، نقش مؤثر و بی‌بدیلی داشته است. اما در حال حاضر، با نگاه به تحولات آموزش و پرورش، می‌توان انتظار داشت که در نحوه تألیف، تدوین و کارشناسی کتاب‌های کمک‌آموزشی شاهد تحول و تغییر باشیم. زیرا تعدد کتاب‌های کمک‌درسی و افزایش مداوم آن‌ها، تبلیغات وسیع و گسترده در رسانه‌ها، و ناآگاهی خانواده‌ها، حوزه سامان‌دهی منابع آموزشی را با مسئولیت سنگین‌تری مواجه می‌کند؛ مسئولیت پاسخ به این سؤال که: «آیا کتاب‌های آموزشی و کمک‌درسی با هدف‌ها و ضوابط آموزش و پرورش، هم‌خوانی دارند و در راستای برنامه‌های درسی هستند، یا فقط جنبه سودجویی و اقتصادی دارند؟»

چگونه از کتاب‌های آموزشی استفاده کنیم

مهم‌ترین دلیل استفاده معلم از کتاب‌های کمک‌درسی آن است که دانش‌آموزان آموخته‌های خود را به غیر از کتاب درسی و ساعت‌های رسمی، در وقتی دیگر، در جایی دیگر و در فرم و قالبی نو و تازه تجربه کنند. توجه به این نکته بسیار ضروری است. زیرا در غیر این صورت، فقط به حجم تکالیف دانش‌آموزان اضافه می‌شود چه بسا کاری که باید چالشی، پژوهشی و یا ادراکی باشد، مکانیکی از کار درآید که با ایجاد نشاط و شوق یادگیری در کودکان مغایرت دارد. گاهی هم بسته‌گریخته می‌شویم که معلمی طبق سلیقه شخصی، کتابی از این گروه کتاب‌ها را به جای کتاب درسی مورد استفاده قرار می‌دهد که خلاف قاعده و قانون است.

برای استفاده بهینه از کتاب‌های کمک‌درسی، بهتر است معلمان قبلاً کتابی را انتخاب کنند که با ظرفیت کمی کلاس و آمادگی دانشی دانش‌آموزان و هدف‌های برنامه درسی تناسب داشته باشد. از همه مهم‌تر، رویکردی است که معلم نسبت به شیوه و اصالت یادگیری دانش‌آموزان دارد. در بعضی کلاس‌ها گاهی دیده می‌شود که کتاب‌های آموزشی برای پر کردن اوقات خالی بچه‌ها و بدون داشتن هدفی یعنی و برنامه‌ریزی خاص توصیه می‌شوند، که البته کاری بدون فایده است؛ زیرا راهکار جدیدی ارائه نمی‌دهد. اگر قصد معلم برای استفاده از کتاب کمک‌آموزشی، کتاب کار و کتاب‌های مشابه، ارتقای سطح دانش و بینش دانش‌آموزان باشد، لازم است این نکات را در نظر داشته باشد:

۱. تعیین هدف به منظور به کارگیری کتابی که بتواند به سهولت درک مفهومی از مفاهیم کتاب درسی کمک کند.
۲. انتخاب کتاب مناسب از میان کتاب‌های کمک‌درسی در دسترس، با مطالعه قبلی.
۳. انتخاب ساعت و زمان معین برای به کارگیری کتاب کمک‌درسی.

۴. ارزشیابی از نتایج کاربست کتاب یا کتاب‌های کمک‌درسی در امتداد فعالیت‌های کلاسی یا فوق برنامه.

بنابراین پیشنهاد می‌شود:

■ از قبل در شوراهای مدرسه تصمیمات مقتضی در این زمینه گرفته شود که هدف از استفاده از کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی به موازات فعالیت‌های یاددهی - یادگیری چیست؛ البته با توجه به اینکه معلم هر کلاس، اختیار تعیین خط مشی کلاس خود را حفظ می‌کند و برای هر نوع فعالیت و تغییری دلیل دارد. اعتقاد به مشورت کردن، برای رسیدن به رهیافت‌های تازه، از درجا زدن و تکرار ملال‌آور بعضی فعالیت‌های موازی جلوگیری می‌کند.

■ پس از انتخاب کتاب مناسب کمک‌درسی، لازم است آموزش‌دهندگان و مربیان کتاب را با دقت مطالعه کنند تا با برنامه‌ریزی قبلی مشخص شود که چه صفحاتی مفیدند و چه صفحاتی اگر استفاده نشوند، بهتر است. آگاهی و تسلط معلم بر محتوای کتاب‌های کمک‌درسی به سهولت برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری او در اداره کلاس کمک می‌کند.

■ در برنامه‌ریزی و طرح درس معلم، بهتر است زمان استفاده از کتاب‌های کمک‌درسی مشخص شود. نظر و برنامه معلم، شرط تعیین زمان به کارگیری کتاب‌هاست که آیا به عنوان تکلیف درسی مورد استفاده قرار می‌گیرد، یا شامل مطالعه آزاد و دانش‌آموز در ساعت‌های فوق برنامه است.

■ مشخص شدن براین فعالیت‌های فوق برنامه در این زمینه، به بازدهی عملی دانش‌آموز وابسته است. لازم است این موضوع روشن شود که در کنار کتاب‌های درسی، استفاده از کتاب‌های حاشیه‌ای به سهولت یادگیری و ارتقای دانش و مهارت‌های ذهنی دانش‌آموزان کمک کرده است، یا حفظ اوقات خالی او را پر کرده است.

در این ارزیابی، دقت انتخاب مسئول آموزشی مدرسه و معلم در برنامه‌ریزی‌های آینده می‌تواند ثمربخش باشد. تقویت و ارتقای مجموعه سامان‌دهی کتاب‌های کمک‌آموزشی و فعال کردن کارشناسی‌های مربوط به هر رشته، ضامن تأمین هدایت دوجانبه در این زمینه است؛ مانند هدایت مؤلفانی که علاقه‌مند به خلق آثاری در

این زمینه هستند، و همچنین گزینش و معرفی کتاب‌های برتر و تطبیق ضوابط پیش‌بینی شده و تشویق مؤلفان به نوآوری و پرهیز از تکرار کارهای موازی و متداول.

امید است آموزش و پرورش به ابعاد تربیتی، اخلاقی و آموزشی کتاب‌های کمک‌درسی و نحوه به کارگیری آن‌ها در مدارس، نگاهی کنجکاوانه و یاری‌دهنده داشته باشد.

برای استفاده بهینه از کتاب‌های کمک‌درسی، بهتر است معلمان قبلاً کتابی را انتخاب کنند که با ظرفیت کمی کلاس و آمادگی دانشی دانش‌آموزان و هدف‌های برنامه درسی تناسب داشته باشد. از همه مهم‌تر، رویکردی است که معلم نسبت به شیوه و اصالت یادگیری دانش‌آموزان دارد

یادی از خاطرات کودکی / بخش دوم

تصویرگری از خاطره‌ها تا هدف‌ها

در جست‌وجوی هدف‌های تصویرگری کتاب‌های علمی

علاء نوری

اشاره

در شماره قبل این مقاله، ضمن بیان خاطرات نگارنده، از کتاب‌های آموزشی دهه‌های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ به‌عنوان آستانه توجه به ادبیات غیرتخیلی کودکان و نوجوانان نام برده و یادآوری شد که تصویرگری کتاب‌های علمی از دیرباز با هدفی فراتر از زیبایی متن مورد توجه بوده است. قبل از نقل خاطره‌ها نیز گریزی به تأسیس مدرسه دارالفنون به‌عنوان آغاز توجه جدی به علوم تجربی برای گروه سنی فوق زده شد. در آن مقاله کوشیده بود، خاطره‌های شیرین و تجربه‌های آغازین پیشکسوتان تصویرگری را در ذهن خواننده زنده کند و به معرفی تعدادی از انتشاراتی‌های فعال آن زمان پرداخته بود.

در این شماره ویژگی‌های تصویرگری بایدها و ضرورت‌ها و برخی از اهداف تصویرگری علمی مورد کنکاش قرار می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: تصویرگری کتاب‌های علمی، ساده‌سازی، تصویر علمی، درک مفاهیم علمی، برجسته‌سازی، نیاز بصری

ویژگی‌های تصویرگری

- ارائه الگوی تصویری ساده‌ای برای یک مجموعه پیچیده؛
- نقاشی‌های خیال‌انگیزی که مخاطب را به تفکر و خلاقیت وامی‌دارد؛
- تصویرسازی برای درک مفهوم آیات الهی.

تصویرگری علمی، بایدها و ضرورت‌ها

برای تصویرسازی کتاب داستان می‌توان از هنرمندانی گوناگون استفاده کرد. هر یک از این هنرمندان براساس سبک و نگاه خود موقعیت تازه‌ای از فضای داستان را پدید می‌آورند و به نمایش می‌گذارند. در تصویرسازی برای واقعیت‌های علمی هرچند نگاهی خلاق و پویا لازم است، اما همراه آن دقت و توجهی نکته‌بینانه نیاز است تا واقعیت‌های علمی همچنان که هستند، به تصویر درآیند.

گاه تصویرگری علمی با هدف «ساده‌سازی» یک مفهوم صورت می‌گیرد. به‌خصوص در توصیف یک دستگاه پیچیده، فیزیولوژی یا آناتومی اعضا می‌توان ضرورت این هدف را به خوبی درک کرد. ممکن است با ابزارهای پیشرفته امروز امکان عکس‌برداری نیز فراهم باشد، اما درک موضوع به طرح ساده‌ای نیاز دارد که بتواند با حذف زوایا، کار و نقش یک جزء خاص از دستگاه یا عصب را در یک بافت آشکار سازد. اینجاست که ابزارها و فنون تصویرگری به کمک می‌آیند تا با تنوع رنگ، برجسته‌سازی و ... تصویری با هدف کمک به درک موضوع علمی و نوشته معنا پیدا کند.

از سوی دیگر، ابزارها و تکنیک‌های ویژه می‌توانند باعث افزایش هزینه‌های تولید و چاپ شوند و کتاب را از دسترس عموم مخاطبان دور سازند. پس تصویرگری با استفاده از خطوط ساده و طرح‌های روان جایگاه ویژه پیدا می‌کند و این همت بلند تصویرگران را می‌طلبد. مؤلفان و تصویرگرانی چون دکتر محمود بهزاد و دکتر

حسین گل گلاب در دهه ۱۳۲۰ کتاب‌های علوم طبیعی فرانسوی را برای فراگیری ایرانیان دوره متوسطه به فارسی برگرداندند و چون امکان چاپ عکس و تصویرهای اصلی کتاب نبود، تصویرها را به سادگی ترسیم کردند!

تصویرگری یک کتاب علمی - آموزشی به تیمی متخصص نیاز دارد که شامل مدیر گروه هنری، ویراستار هنری، تصویرگر، عکاس، پژوهشگر عکس و تصویر و ... می‌شود. برخی ناشران کتاب‌های علمی همچون «DORLING DK KINDERSLEY» در لندن، قبل از نشر کتاب یا سفارش تدوین، آرشیو عکس مناسبی آماده می‌کردند و سپس به تولید کتاب دست می‌زدند. می‌گویند برخی از کتاب‌های انتشارات «Time life» براساس تصویرهایی که در اختیار بوده، تدوین شده‌اند.

برخی هدف‌های تصویرگری علمی

۱. درک دل‌نشین مفاهیم علمی

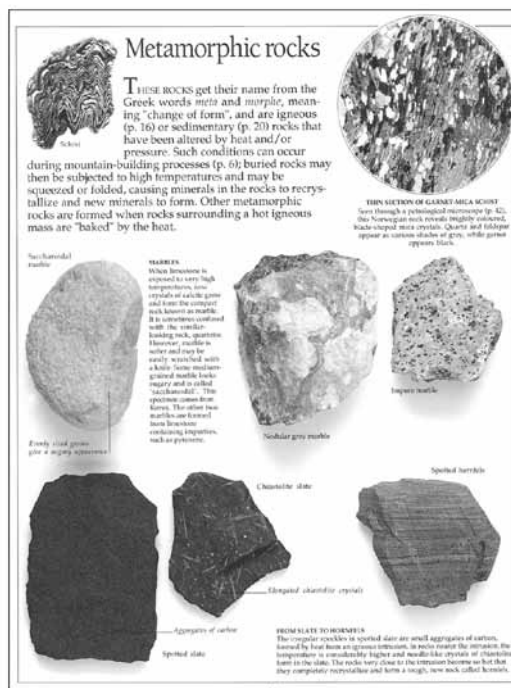
در کار تصویرگری، جذاب و دل‌نشین ساختن اثر نکته مهمی است، اما تصویرگری کتاب چیزی بیش از پدید آوردن یک تابلوی نقاشی یا نشان گرافیکی است. نقاشی هرگز چیزی را واضح‌تر و ساده‌تر از آنچه هست، نمی‌کند. حال آنکه تصویر در بسیاری از اوقات جای توضیح و تفسیر را می‌گیرد و گره‌گشاست. به بیان دیگر، هدف تصویرگری کمک کردن به درک هرچه بیشتر مفاهیم است. تصویر ۸ دو صفحه از کتاب «Rock & mineral»، از «انتشارات Dk» لندن (۱۹۸۸) را نشان می‌دهد. کاغذ گلاسسه، چاپ عالی و رنگ‌های زنده کتاب باعث جذابیت و جلب توجه مخاطب می‌شود.

تصویر ۸: صفحه ۷۶ از کتاب Rock & mineral
تصویر به خوبی نشان می‌دهد که کوهی زمین از چنین سنگ‌هایی تشکیل شده است. جذاب و دل‌نشین!
کتاب Rock & mineral
انتشارات Dk: ۱۹۸۸

در عین حال تصویر به خوبی گویای متن است، بدون آنکه لازم باشد به ترجمه متن بپردازیم. هر بیننده‌ای از این تصویر درمی‌یابد

که کره زمین از چنین سنگ‌ها و کانی‌هایی تشکیل شده است. چاپ چنین کتاب‌هایی بدون شک برای ناشر و نیز نویسندگان غرورآفرین و لذت‌بخش است. از سوی دیگر، رنگ، شکل و اجزایی که در یک سنگ وجود دارند، با یک تصویر زنده بسیار راحت‌تر از نوشته قابل درک است (جای تصویر ۹). سایه زیر عکس‌ها چنین می‌نمایند که سنگ‌های واقعی روی صفحه کتاب قرار گرفته‌اند و از بالای صفحه به آن‌ها نور تابیده است. تصویرها نوشته‌های همراه را غنی و مؤثر کرده‌اند. بدون این عکس‌ها نوشته‌های این کتاب چگونه می‌توانستند چنین غنی و مؤثر واقع شوند؟

تصویر ۹: صفحه ۲۴ از کتاب Rock & mineral
تصویر نوشته‌های همراه را غنی و مؤثر کرده‌اند.
کتاب Rock & mineral: ۱۹۸۸

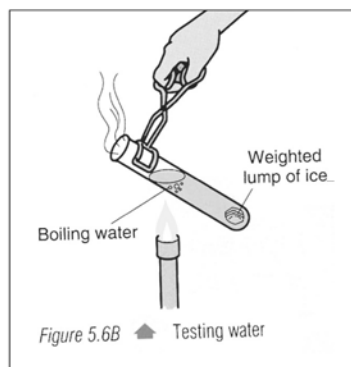
۲. آسان ساختن درک موضوع

تصویرگری کتاب‌ها می‌تواند با هدف آسان ساختن درک موضوع صورت گیرد. موضوع‌های انتزاعی یا پیچیده ممکن است دشواری‌های گریزناپذیری برای خواننده ایجاد کنند. تصویرگر می‌تواند مشکل گشا و کلید حل این مسئله باشد. در کتاب‌های علمی از فنون متفاوتی برای آسان‌سازی بیان موضوع استفاده می‌شود. برخی از این موارد عبارت‌اند از:

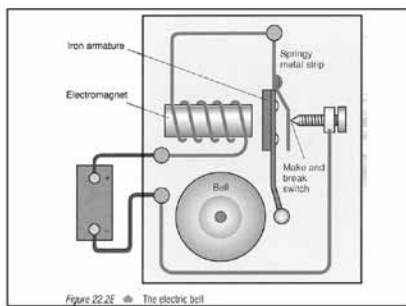
۱-۲. تجسم بخشیدن به آنچه با چشم دیده نمی‌شود:

جنبش ذرات ماده (اتم و مولکول‌ها) که بسیاری از ویژگی‌های حالت‌های ماده (جامد، مایع و گاز) به آن مربوط می‌شود، در قالب

نشان دهد (تصویر ۱۲ و ۱۳)، مراحل کار یک دستگاه را مشخص کند و...

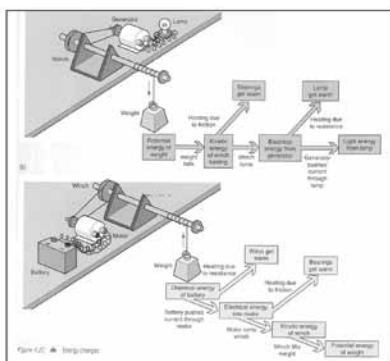

تصویر ۱۳: تصویرسازی چگونگی یک آزمایش - یخ در پایین لوله‌ی آزمایشی قرار دارد که آب بالای لوله در حال جوش است.

تصویر ۱۲: طرز کار یک دستگاه - مدار ساده‌ی یک زنگ اخبار و چگونگی کار آن

۲-۴. استفاده از نمودار، چارت و ... : از انواع نمودار و چارت می‌توان برای بیان فراوانی یا نحوه ارتباط و یا چگونگی پیشرفت یک فرایند بهره گرفت. تصویر ۱۴ مراحل متفاوت تبدیل انرژی در جریان کار یک موتور الکتریکی را نشان می‌دهد. انرژی‌ای که به صورت گرما هدر می‌شود، با پیکان‌های فرعی مشخص شده است. استفاده از چنین تصویرهایی می‌تواند باعث افزایش شناخت، دانش و آگاهی خواننده شود و یا ساخت ذهنی مناسبی از دانش مربوطه فراهم آورد.

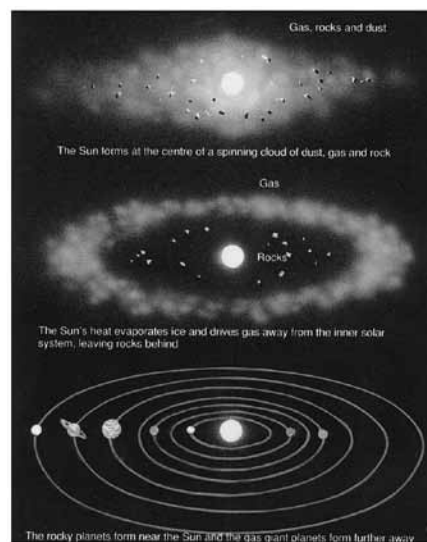
تصویر ۱۴: تصویرگری برای نشان دادن فرایند - تبدیل انرژی در کار یک موتور الکتریکی

یک تصویر ساده قابل تجسم است. این تجسم درک موضوع را برای مخاطب آسان می‌کند؛ مانند تجسم بخشیدن به جنبش ذرات ماده در جامد، مایع و گاز به کمک تصویرگری (تصویر ۱۰).

تصویر ۱۰: تصویرها می‌تواند زمان‌های بسیار طولانی را کوتاه کنند - تشکیل سیاره‌ها

۲-۲. تصویرسازی برای مدل‌ها: مدل‌ها می‌توانند اندازه‌های بسیار کوچک یا بسیار بزرگ را در ابعاد قابل مشاهده ارائه دهند؛ به گونه‌ای که قابل بررسی باشند. عکس یا تصویری که بر مبنای یک مدل و یا از یک مدل تهیه می‌شود نیز در کنار نوشته همانند یک مدل تجربی عمل می‌کند و فرصت بررسی پدیده یا واقعیت‌هایی را که مدل بر مبنای آن‌ها تهیه شده است، ایجاد می‌کند. همچنین با کنار هم قرار دادن تصویرهایی که از پدیده در فاصله‌های زمانی بسیار کوتاه تهیه شده‌اند، می‌توان مراحل انجام آن پدیده را در گستره‌ای قابل بررسی مشاهده کرد (مثل مراحل فرو افتادن یک قطره آب) و یا زمان‌های طولانی را کوتاه کرد. دوران‌های طولانی زمین‌شناسی که هر یک میلیون‌ها سال طول کشیده‌اند تشکیل سیاره‌ها که در طول میلیون‌ها میلیون سال رخ داده‌اند، در قالب تصویرها به راحتی نمایش داده می‌شوند (تصویر ۱۱). در صورت لزوم، استفاده از مقیاس می‌تواند تصور اندازه‌های واقعی را آسان‌تر کند.

تصویر ۱۱: طرز کار یک دستگاه - مدار ساده‌ی یک زنگ اخبار و چگونگی کار آن

۲-۳. چگونگی کار یا نصب ابزار: یک طراحی ساده می‌تواند چگونگی نصب ابزار و استفاده از آن‌ها را در جریان یک آزمایش

از عکس هم می‌توان برای توضیح دستگاه‌ها و ابزارهایی که در دسترس خواننده نیستند، کمک گرفت. به نظر می‌رسد در این موارد اگر هدف بررسی جزئیات یا روش کار و ... نباشد، عکس‌های طبیعی فرصت آشنایی بیشتری را فراهم می‌کنند. برای مثال می‌توان به عکس‌هایی که از یک میکروسکوپ الکترونیکی، رادیومتر گایگر، و کار در یک راکتور هسته‌ای گرفته شده‌اند، اشاره کرد (تصویر ۱۵).

تصویر ۱۵: کاربرد عکس برای آشنایی بادستگاه های ویژه-چندسازی ایز
توب های برتوزا برای کاربرد دارویی

۵-۲. عکس و تصویر شخصیت‌های علمی به‌ویژه در محیط کار: این تصویرها آشنایی خواننده را با چهره‌های ماندگار تاریخ علوم بیشتر می‌کند، در او ایجاد علاقه به‌وجود می‌آورد و می‌تواند به ملموس شدن فضای تاریخی و بسترهای زمانی و مکانی بروز و ظهور اندیشه‌های علمی کمک کند.

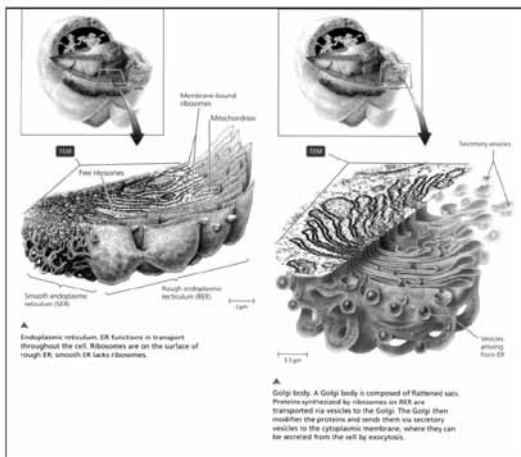
۳. پاسخ به نیازهای بصری برای عینی و محسوس کردن موضوع

۱-۳. **تصویر جای‌گزین واژه:** تصویر را می‌توان جای‌گزین واژه‌های تازه نامأنوس کرد و یا می‌توان تصویر را کنار آن‌ها قرار داد و آن‌ها را با ذهن خواننده مانوس و آشنا گرداند. «برنامه کاری» که در تصویر ۱۷ مشاهده می‌شود، به جای ذکر نام وسیله‌های آزمایشگاهی، طرح ساده (شکل) آن‌ها را ارائه کرده است. در کنار شکل، نام وسیله قرار گرفته است و خواننده با نام وسیله‌ها آشنا می‌شود.

در کتاب «اطلس بدن انسان»^۲ انتشارات «گردن چیر»^۳ (۲۰۰۵) از این

تصویر ۱۶: عکس از محیط طبیعی- حرکت بال‌های زنبور

گام مهمی برای تسهیل تفسیرهای میکروسکوپی مربوط به موضوع برداشته شده باشد. این تکنیک **قوة تخیل، کنجکاوی علمی، دقت و توجه** را در خواننده برمی‌انگیزد و به ملموس شدن فضای نوشته کمک فراوانی می‌کند (تصویر ۱۹).

تصویر ۱۹: تلفیق عکس و نقاشی برای قابل حس و لمس کردن موضوع

۴. همراهی متن و تصویر برای درک

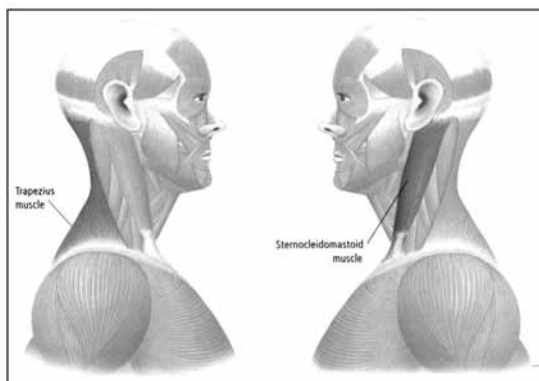
تصویرهای کتاب علمی به جای گزینی نوشته و موضوع در ذهن خواننده کمک می‌کند. برای رسیدن به این هدف روش‌های زیر را می‌توان برشمرد:

۱-۴. **استفاده از «تمثیل»^۶ و کنایه‌پردازی:** این روش می‌تواند سبک نوشته باشد، لیکن بیشتر از آنچه نوشته می‌تواند در این حیطه مؤثر باشد، تصویرگری اثرگذار است. از تمثیل برای نزدیک‌سازی موضوع به ذهن مخاطب استفاده می‌شود و به جای گیری درست محتوا در ذهن کمک می‌کند. کتاب «بدن شما چگونه کار می‌کند؟»^۷ از کتاب‌هایی است که همه تصاویرهای آن بر پایه فن تمثیل ساخته و پرداخته شده‌اند. نوشته‌ها کنار تصاویرها جای گرفته‌اند تا هدف‌های تمثیلی کتاب را تکمیل کنند. در این کتاب هر یک از دستگاه‌های بدن به سیستم یا کارخانه‌ای تشبیه شده‌اند. (تصویر ۲۱) کتاب به فارسی نیز ترجمه شده است. این گونه تصویربرداری ذهن خواننده را به فراسوی نوشته می‌برد، قوة تخیل و خلاقیت را تقویت می‌کند و فرصتی برای کنجکاوی در جهت درک روابط میان اجزای یک سیستم به او می‌دهد.

۲-۴. استفاده از کاریکاتور و کارتون:

این تکنیک‌ها فضای دوست‌داشتنی و خودمانی‌تری برای خواننده در هر سن و سال ایجاد می‌کنند.

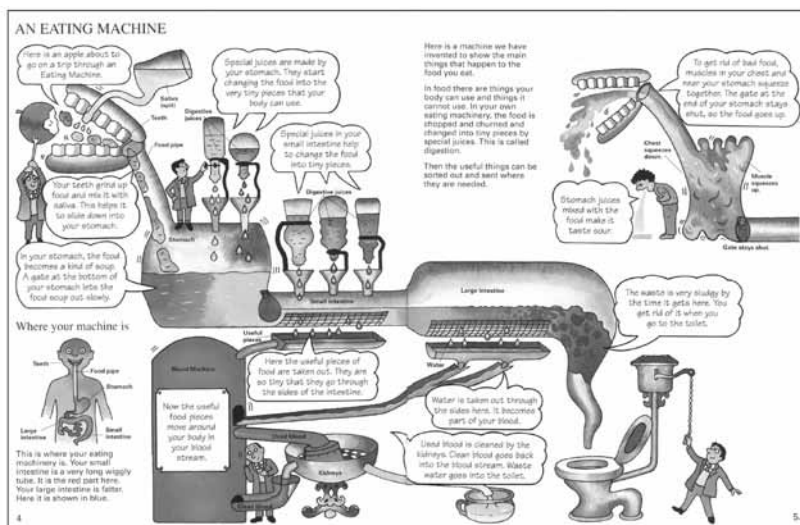
روش برای ساده‌سازی تصویرها استفاده شده است (تصویر ۱۸). رنگ صفحه‌ها تقسیم‌بندی در این کتاب را نشان می‌دهند. رنگ آبی نشانگر «دیدگاه کلی» و رنگ سبز نشانگر «تمایی نزدیک» است.

تصویر ۱۸: به‌کارگیری رنگ، حذف‌زوا و پدیرجسته‌سازی برای موضوع اصلی

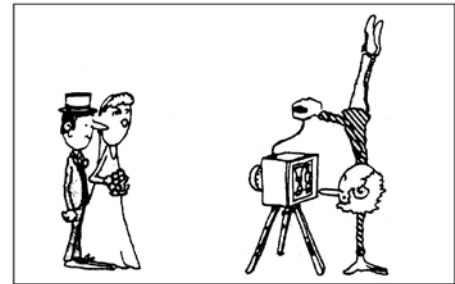
۳-۳. **عینی کردن با آمیختن عکس و نقاشی:** می‌توان با آمیختن عکس‌ها با نقاشی به هدف عینی کردن مفاهیم به وسیله تصویرگری دست یافت. این فن به‌خصوص هنگامی است که موضوع در حالت طبیعی به گونه‌ای نیست که به چشم بیاید و قابل بررسی باشد (بسیار کوچک است یا پیچیده و...)، کاربرد دارد. در این موارد نوشته نیازمند یک تصویر گویا است تا برای خواننده محسوس و عینی شود.

کتاب «میکروبیولوژی»^۴ از انتشارات «پیرسون»^۵ (۲۰۰۴) سرشار از این گونه تصویرها است. عکس‌هایی که توسط میکروسکوپ الکترونی یا نوری برداشته شده‌اند، با نقاشی درهم آمیخته شده‌اند تا

تصویر ۲۰: کارخانه‌ای گوارش تمثیلی از کار دستگاه گوارش - مراحل فرآیند هضم غذا در قالب کاربخش‌های مختلف کارخانه به تصویر کشیده شده است.

ضمن آنکه جای گیری مفهوم در ذهن کمک می کنند. (تصویر ۲۱) از کتاب «فیزیک برای زندگی» انتخاب شده است.

تصویر ۲۱: کاریکاتور فضای کتاب را دوست داشتنی و خودمانی می کنند

تدریج تکمیل می شوند و با برداشتن هر تلق می توان لایه یا برش از راهی از تصویر تهیه کرد. کتاب قدیمی «Transvisions of anatomical chramoyroph» (آمریکا، ۱۹۵۸) با استفاده از این فن تهیه شده است. با ورق زدن تلق ها این حس ایجاد می شود که گویا از سطح پوست بدن به سمت اعضای داخلی حرکت می کنیم. با ادامه حرکت و برداشتن تلق ها، گویا هر عضو داخلی را برش داده ایم و درون آن را مشاهده می کنیم. در کتاب «اکوسیستم» (سازمان حفاظت محیط زیست، بهمن ۱۳۵۴)، این فن با صفحه بازشونده تلفیق شده است و به تناسب موضوع، تلق های متفاوتی روی تصویر باز شده قرار می گیرند تا چرخه های گوناگون زیست محیطی را نمایش دهند.

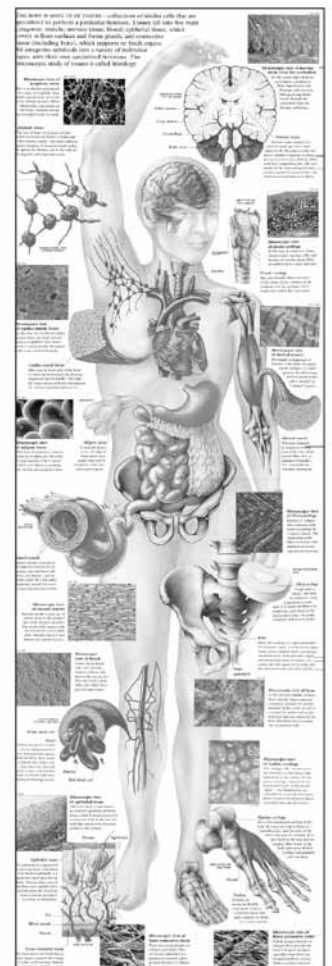
۵-۴ استفاده از تصویرهای سه بعدی و متحرک: تولید

این کتاب با نام های «فیزیک زنده» و «الفبای فیزیک» به فارسی برگردانده شده است. در تصویر، مفهوم وارونه بودن تصویری که توسط عدسی محدب (عدسی دوربین) روی پرده (فیلم) تشکیل می شد. به ذهن القاء می شود. در مجموعه کتاب هایی که در زمینه های گوناگون علوم تجربی (فیزیک، شیمی و زیست شناسی) توسط انتشارات «نلسون تورنز»^۳ (لندن، ۲۰۰۱) چاپ شده اند، کارتن ها و کاریکاتورهای بسیاری دیده می شوند.

۳-۴ استفاده از تصویرهای گسترده یا جابه جا شونده:

تصویرهای گسترده تصویرهایی خارج از اندازه طبیعی صفحه های کتاب هستند که با دو یا چهار تا در قطع معمولی صفحه های کتاب جای گرفته اند. همچنین می توان برای این کار از صفحات بازشونده ای استفاده کرد که در کنار صفحه های کتاب قرار می گیرند و خواننده با پیشرفت در هر صفحه می تواند از تصویرها برای فهم و جای گزینی بهتر موضوع در ذهن استفاده کند. تصویرهای گسترده می توانند سازمان دهی جامع و مختصری از موضوع هایی که به تفصیل در نوشته های کتاب دنبال می شوند، ارائه دهند (تصویر ۲۲)

۴-۴ استفاده از «تلق شفاف»^۴: تصویرهایی که روی تلق شفاف قرار می گیرند. با قرار گرفتن هر تلق روی تلق دیگر به

تصویر ۲۲: با تصویرهای گسترده یا جابه جا شونده نوعی ویژه از تصویرگری کتاب های علمی به شمار می آیند.

تصویر ۲۳: توجه به مهارت های یادگیری در تصویرگری کتاب های علمی - مواد شیمیایی سزی علم و عمل (۳) - انتشارات ۱۳۷۹ تصویرگری به جای نوشته ها مدرسه:

پی نوشت ها

1. The human body atlas
2. Gordon cheers
3. Microbiology
4. Pearson

منابع

۱. بنیاد پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان ایران. تاریخ ادبیات کودکان ایران (ج ۵). نشر چیتا. ۱۳۸۱.
۲. ابراهیمی، نادر. مقدمه ای برای مصورسازی کتاب کودکان. مؤسسه انتشارات آگاه، ۱۳۶۷.
3. Key science, Key & Jm Breithaupt-nelson thoms. 2001. Physics.

تحلیلی از وضعیت کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی در حوزه آموزشی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

کیفیت کتاب‌های آموزشی فنی در مسیر رشد

محمدحسین معتمدراد

اشاره

کتاب‌های کمک‌آموزشی^۱ و کمک‌درسی^۲، بعد از کتاب‌های درسی^۳، مهم‌ترین منابع یادگیری به‌شمار می‌روند. چنان‌که می‌دانیم، از سال ۱۳۷۹ تا کنون، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی کوشیده است به این گروه از کتاب‌ها سامان دهد و کیفیت آن‌ها را با تشویق ناشران و پدیدآورندگان کتاب‌های استاندارد، بهبود بخشد. ارزیابی کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی افزون بر یک دهه در دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی دنبال شده است. در این یادداشت، همکار ما در دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی، با مقایسه اجمالی وضعیت کتاب‌های مناسب در سه سال گذشته، نشان داده است که کیفیت کتاب‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، از سیری صعودی برخوردار بوده است.

نگاهی به وضعیت کتاب‌های آموزشی فنی در سال ۱۳۹۱

در طول سال ۱۳۹۱، مجموعاً ۳۷۲ عنوان کتاب آموزشی به دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی فرستاده شد. مطابق معمول، این دبیرخانه کتاب‌هایی را مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌دهد که چاپ نخست همان سال یا یک سال پیش‌تر باشند. از این

تعداد، ۲۷۹ عنوان کتاب بررسی شدند و ۱۶۵ عنوان کتاب، مناسب و مرتبط با برنامه درسی دوره‌های گوناگون آموزشی شناخته شدند. بیشترین کتاب‌های مناسب معرفی شده، به ترتیب به موضوع درسی هنر با ۵۳، مدیریت خانواده با ۲۴ و کشاورزی با ۲۲ عنوان کتاب اختصاص داشت. همچنین، بیشترین کتاب‌های مناسب به انتشارات «فرهنگ‌سرای میردشتی» با ۱۱، «کتاب آبان» با ۱۰ و «صابرین» با ۸ عنوان تعلق داشت؛ حال آنکه بین ناشران، «انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد» با ۱۹، «بین‌المللی حافظ» و «کلید آموزش» هر کدام با ۱۸ و «کانون فرهنگی آموزش» با ۱۷ عنوان، بیشترین مشارکت را در ارسال کتاب داشتند.

در مقایسه درصد کتاب‌های مناسب بین گروه آموزشی فنی و حرفه‌ای، بیشترین درصد کتاب‌های مناسب به آن حوزه کشاورزی با ۸۱ درصد، حوزه مدیریت خانواده و تربیت بدنی هر کدام با ۷۵ درصد و حوزه هنر با ۷۲ درصد اختصاص داشت.

سیر صعودی در افزایش کتاب‌های مناسب

مطابق جدول ۱ که آمار سه سال متوالی ۱۳۸۹، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ در آن آورده شده است، می‌توان گفت که طی این سال‌ها، آمار کتاب‌های مناسب همواره سیر صعودی داشته و از ۴۹ درصد در

ردیف	گروه	سال ۱۳۸۹					سال ۱۳۹۰					سال ۱۳۹۱				
		مناسب	نامناسب	غیر مرتبط	درصد مناسب/ به بررسی شده‌ها	درصد مناسب/ به کل	مناسب	نامناسب	غیر مرتبط	درصد مناسب/ به بررسی شده‌ها	درصد مناسب/ به کل	مناسب	نامناسب	غیر مرتبط	درصد مناسب/ به بررسی شده‌ها	درصد مناسب/ به کل
۱	برق	۴	۱۴	-	۲۲	۲۲	۱۰	۷	۹	۳۸	۵۹	۲	۱۱	۱	۱۴	۱۵
۲	بهداشت و کودکیاری	۳	۴	۱	۳۸	۴۳	۱	۱	۲	۲۵	۵۰	۱۳	۷	۱	۶۲	۶۵
۳	تربیت بدنی	۱۵	۲	۸	۶۰	۸۸	۱۳	۳	۱۷	۳۹	۸۱	۳	۱	۷	۲۷	۷۵
۴	حسابداری و بازرگانی	۱۰	۲	۶	۵۶	۸۳	۸	۱۰	۷	۳۲	۴۴	۷	۴	۸	۳۷	۶۴
۵	ریاضی فنی	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-
۶	عمران	-	۹	۲	-	-	۱	۳	۵	۱۱	۲۵	۲	۵	۲	۲۲	۲۹
۷	علوم و فنون دریایی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۸	علوم تربیتی	-	-	-	-	-	۱	-	۱۴	۷	۱۰۰	۱۳	-	۷	۶۵	۱۰۰
۹	فیزیک فنی	-	-	-	-	-	۱	-	۲	۳۳	۱۰۰	-	-	-	-	-
۱۰	کامپیوتر	۳۲	۲۴	۱۵	۴۵	۵۷	۴۰	۵۴	۵۴	۲۷	۴۳	۱۷	۳۴	۲۳	۲۳	۳۳
۱۱	کشاورزی	۱۴	۱۴	۱۱	۳۶	۵۰	۴۷	۲۶	۲۲	۴۹	۶۴	۲۲	۵	۱۶	۵۱	۸۱
۱۲	مدیریت خانواده	۱۷	۱۷	۷	۴۱	۵۰	۹	۱۶	۲۷	۱۷	۳۶	۲۴	۸	۳	۶۹	۷۵
۱۳	مرجع	۱	-	۱	۵۰	۱۰۰	۶	۲	۳	۵۵	۷۵	۳	۷	-	۳۰	۳۰
۱۴	مکاترونیک	-	-	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۵	مکانیک	۲	۹	۱	۱۷	۱۸	۱۱	۹	۸	۳۹	۵۵	۵	۹	۱۰	۲۱	۳۶
۱۶	مواد	۷	۱	۲	۷۰	۸۸	۴	۲	۱	۵۷	۶۷	۱	۲	۲	۲۰	۳۳
۱۷	هنر	۳۸	۵۴	۱۱	۳۷	۴۱	۷۰	۳۴	۶۲	۴۲	۶۷	۵۳	۲۱	۱۳	۶۱	۷۲
	جمع	۱۴۳	۱۵۰	۶۷	۴۰	۴۹	۲۲۲	۱۶۷	۲۳۴	۳۶	۵۷	۱۶۵	۱۱۴	۹۳	۴۴	۵۹

جدول ۱. وضعیت کتاب‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش در سال‌های ۱۳۸۹، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱

سال ۱۳۸۹ به ۵۷ درصد در سال ۱۳۹۰ و به ۵۹ درصد در سال ۱۳۹۱ رسیده است؛ گرچه این سیر صعودی در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل از آن تنها ۲ درصد بوده است. به نظر می‌رسد عواملی همچون تغییر فرم‌های ارزشیابی، شناخت بیشتر ناشران از اهداف طرح سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی، و شناخت ویژگی‌ها و استانداردها، در این سیر صعودی تأثیرگذار بوده‌اند.

سهم کتاب‌های کمک درسی از کل کتاب‌ها

بررسی‌های صورت گرفته نشان دادند، در گروه آموزشی

فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۷۱ درصد از مجموع کتاب‌های ارزیابی شده، کمک آموزشی و مابقی (یعنی ۲۹ درصد از کتاب‌ها) کمک درسی هستند. در بین کتاب‌های کمک درسی نیز بیشترین کتاب مناسب به حوزه‌های آموزشی بهداشت و کودکیاری با ۱۰۰ درصد، کشاورزی با ۹۳ درصد و حسابداری با ۸۲ درصد کتاب مناسب اختصاص داشته است. گروه‌های آموزشی مواد با ۳۳ درصد، مدیریت خانواده با ۴۰ درصد و حوزه آموزشی برق با ۴۶ درصد کتاب مناسب کمک درسی، از کمترین سهم در این زمینه برخوردار بوده‌اند (جدول ۲).

گروه آموزشی	تعداد بررسی شده‌ها	کمک درسی		کمک آموزشی	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
برق	۱۳	۷	۵۴	۶	۴۶
بهداشت و کودکیاری	۲۰	-	-	۲۰	۱۰۰
تربیت بدنی	۴	۱	۲۵	۳	۷۵
حسابداری	۱۱	۲	۱۸	۹	۸۲
عمران	۷	۲	۲۹	۵	۷۱
علوم تربیتی	۱۳	-	-	۱۳	۱۰۰
کامپیوتر	۵۱	۱۳	۲۵	۳۸	۷۵
کشاورزی	۲۷	۲	۷	۲۵	۹۳
مدیریت خانواده	۳۲	۱۹	۶۰	۱۳	۴۰
مرجع	۱۰	-	-	۱۰	۱۰۰
مکانیک	۱۴	۶	۴۳	۸	۵۷
مواد	۳	۲	۶۷	۱	۳۳
هنر	۷۴	۲۶	۳۵	۴۸	۶۵
جمع	۲۷۹	۸۰	۲۹	۱۹۹	۷۱

جدول ۲. ارزیابی کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی در سال ۱۳۹۱

نیاز به کتاب‌های کمک درسی بیشتر

چنان که گفته شد، آمارها نشان می‌دهند در حوزه‌های آموزشی فنی، یا به دلیل تعداد کم مخاطبان هنرجو نسبت به حوزه‌های آموزشی متوسطه نظری، یا عدم حمایت متولیان نظام آموزشی از ناشران این حوزه، ناشران اقبال چندانی نسبت به تولید کتاب‌های کمک‌درسی ندارند یا تعداد معدودی از آن‌ها مبادرت به تولید کتاب‌های کمک‌درسی می‌کنند. این در شرایطی است که کارشناسان، صاحب‌نظران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی در گفت‌وگوها و نشست‌های انجام شده نیاز هنرآموزان و هنرجویان به کتاب‌های کمک‌درسی را مورد تأکید قرار می‌دهند و مدعی هستند این اقبال نسبت به کتاب‌های کمک‌درسی مانند کتاب کار، فعالیت و تمرین در مخاطبان هم احساس می‌شود؛ حال آنکه کتاب‌های آموزشی این حوزه بیشتر جنبه «دانش‌افزایی»^۴ دارند.

راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی

خوش‌بختانه دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی از ابتدای کار خود، هم‌زمان با بررسی کتاب‌های آموزشی، سندهایی را با عنوان کلی «راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی»^۵ تدوین و منتشر کرده است. هر یک از این سندهای راهنما به موضوعی از موضوعات آموزشی اختصاص دارد و در آن، ضمن تفکیک و تعریف انواع کتاب‌های آموزشی، ویژگی‌های کتاب آموزشی استاندارد به بحث و بررسی گذاشته شده است. این سندها یکی از بهترین مآخذ برای تولید و تدوین کتاب‌های درسی هستند و ملاک‌ها و معیارهای مندرج در آن‌ها، اساس ارزیابی کتاب‌های آموزشی در دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی محسوب می‌شوند.

تولید این مجموعه راهنماها و شاخص‌های مطرح شده در آن‌ها برای تولید کتاب‌های آموزشی موجب خواهد شد که ناشران این نوع از کتاب‌ها را به چشم محصول فرهنگی و ارزشی نگاه کنند، نه یک کالا و وسیله درآمد تجاری. این سندها، به‌عنوان پشتوانه و راهنما، در جهت‌دهی و هدایت ناشران در تولید کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی می‌تواند مفید باشد.

حمایت از ناشران، ارائه سندهای تولید شده به آن‌ها، تعامل مستمر کارشناسان طرح سامان‌دهی با آن‌ها، و همچنین برپایی کارگاه‌های آموزشی برای آن‌ها می‌تواند زمینه‌های انگیزه تولید کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی را در ناشران به‌وجود آورد.

پی‌نوشت‌ها

۱. کتاب کمک‌آموزشی به کتابی گفته می‌شود که با هدف ارتقای دانش و مهارت‌های دانش‌آموزان و معلمان و فراتر از اهداف برنامه درسی مصوب تألیف و تدوین می‌شود. این گونه کتاب‌ها کم‌وبیش با برنامه درسی مرتبطاند، اما وابسته به آن نیستند. کتاب‌های

دانش‌افزایی، پرورش مهارت‌های علمی و حرفه‌ای و تفکر، مهارت‌های زندگی و کتاب‌های مرجع غالباً از این گروه هستند.

۲. کتاب کمک‌درسی کتابی است که الزاماً به برنامه‌های درسی وابسته نیست. این نوع کتاب‌ها در جهت تعمیق، تکمیل، تسهیل و تقویت یادگیری یا فراهم کردن آموزش جبرانی و در ارتباط کامل با اهداف برنامه درسی تألیف می‌شوند. کتاب‌های کار، تمرین، فعالیت‌های یادگیری، سنجش و ارزشیابی در زمره این کتاب‌ها به‌شمار می‌روند.

۳. کتاب‌های درسی چنان که می‌دانید، براساس برنامه درسی خاص (که خود منبعث از برنامه آموزشی کشور است)، با هدف معین تدوین می‌شوند. در ایران تدوین این کتاب‌ها غالباً توسط کارشناسان خود وزارت آموزش و پرورش تألیف و تدوین و معمولاً در چارچوب زمانی معین، در سراسر کشور تدریس می‌شوند.

۴. کتاب دانش‌افزایی به آن دسته از کتاب‌های آموزشی اطلاق می‌شود که اطلاعات نظری و عملی را فراتر از کتاب و برنامه درسی ارائه می‌کنند. این نوع کتاب‌ها حاوی مجموعه‌ای مدون از دانش نظری و عملی در حوزه برنامه درسی جامع و در رشته‌های گوناگون هستند که برای تأمین اطلاعات مورد نیاز هنرجویان و هنرآموزان تألیف یا ترجمه می‌شوند.

۵. تاکنون بیش از ۳۰ سند در موضوعات گوناگون منتشر شده است. آگاهی از معیارها و اهدافی که در ارزیابی کتاب‌های آموزشی مدنظر قرار می‌گیرند، به پدیدآورندگان و ناشران کمک می‌کند در تألیف و تولید این گروه از کتاب‌ها با دقت بیشتری اقدام کنند. اخیراً این اسناد توسط کارشناسان گروه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش مجدداً مورد بررسی و بازنگری قرار گرفته‌اند.

جشنواره فیلم‌های آموزشی از دیروز تا امروز

محمد دشتی

نخستین بار در زبان فارسی برای نامیدن این رویداد ابداع و به کار گرفته شد. بدین ترتیب، نام فستیوال در دوره ششم در سال ۱۳۴۸ (۱۹۶۹)، به «جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی» تغییر نام یافت. این جشنواره قبل از انقلاب اسلامی ۱۴ دوره برگزار شد. پانزدهمین دوره برگزاری جشنواره و نخستین دوره برگزاری آن پس از پیروزی انقلاب اسلامی، پس از چند سال وقفه، تحت نام «جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی و تربیتی» با شرکت ۲۱ کشور در سال ۱۳۶۴ (۱۹۸۵)، هم‌زمان با هفته معلم، از ۱۲ تا ۱۹ اردیبهشت‌ماه در تهران و در محل موزه هنرهای معاصر برگزار شد. از دوره بیستم نام جشنواره به نام کنونی آن، یعنی «جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد» تغییر کرد.

از دوره بیست و سوم در سال ۱۳۷۲ (۱۹۹۳)، جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد علاوه بر تهران، هم‌زمان در مرکز استان هرمزگان، شهر بندرعباس نیز برگزار شد. از آن پس، تا دوره چهل و سوم، جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد هر سال در تهران و سپس استان‌های دیگر کشور برگزار می‌شود.

از فیلم آموزشی تا بسته آموزشی

پس از گذشت چندین سال از اجرای «طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی» که با هدف سمت دادن به تولید و انتشار کتاب‌های

تاریخچه جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد

جشنواره فیلم‌های آموزشی رشد قدیمی‌ترین جشنواره فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی در ایران است. در سال ۱۳۴۱، وزیر وقت آموزش و پرورش ایران، دکتر پرویز خانلری که نسبت به تهیه فیلم خوش‌بین نبود و تصور می‌کرد فیلم ابزاری برای استعمار است، پس از اعزام چند نفر به فرانسه و آوردن نمونه‌هایی از فیلم‌های آموزشی و تربیتی، دیدگاهش نسبت به این فیلم‌ها تغییر کرد و این موضوع خود آغازی برای ورود وزارت آموزش و پرورش به موضوع فیلم‌های آموزشی و تربیتی شد.

جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی رشد، جشنواره‌ای تخصصی است که با مدیریت وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران و اهتمام سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و توسط دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی هر سال با هدف شناسایی، انتخاب و معرفی فیلم‌های برتر آموزشی و تربیتی برگزار می‌شود. جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی رشد نخستین بار در سال ۱۳۴۲ هجری شمسی (۱۹۶۳ میلادی) توسط «اداره فعالیت‌های سمعی و بصری» وزارت آموزش و پرورش در تهران برگزار شد. نام رسمی این جشنواره در ابتدا «فستیوال بین‌المللی فیلم‌های آموزنده» بود، اما پس از پنج دوره برگزاری، واژه «جشنواره» برای

در صورتی که بسته‌های آموزشی در مدارس جا بیفتد، معلم می‌تواند در کنار آموزش کتاب، از فیلم‌های آموزشی و تربیتی که در سال‌های گذشته در دبیرخانه جشنواره آرشیو شده‌اند، بهره‌مند شود که در این صورت جریان تعلیم و تربیت در مدارس کشور آسان خواهد شد

گروه‌های جشنواره بین‌المللی فیلم رشد

این گروه‌ها عبارت‌اند از: فیلم‌های آموزشی کوتاه و بلند؛ فیلم‌های مستند کوتاه و بلند؛ فیلم‌های انیمیشن کوتاه و بلند؛ فیلم‌های تربیتی داستانی کوتاه برای کودک و نوجوان، اولیا و مربیان؛ فیلم‌های تربیتی داستانی بلند برای کودک و نوجوان، اولیا و مربیان؛ نماهنگ، جشنواره بین‌المللی فیلم رشد در ادامه مسیر، «شعار دانش در آینه تصویر» را در راستای تحقق عدالت آموزشی برای خود برگزید که تاکنون همچنان به این شعار وفادارانه عمل کرده است.

اولین جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزنده (۱۳۴۲)

اولین دوره جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزنده با شرکت ۲۱ کشور جهان، با دریافت ۲۱ فیلم خارجی و تعدادی فیلم ایرانی، در یکی از مدارس تهران، با هدف ارتقای سطح علمی و عمومی معلمان کار خود را آغاز کرد. دبیر این جشنواره احمدعلی مهرپور رئیس دفتر اداره کل سمعی و بصری آموزش و پرورش بود. مخاطبان

آموزشی مناسب و کمک آموزشی مناسب صورت گرفت، آیین‌نامه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی (مواد و رسانه‌ها) در هشتصد و بیست و هشتمین جلسه «شورای عالی آموزش و پرورش» و در تاریخ ۲ شهریور ۱۳۸۹ به تصویب رسید و پس از تأیید رئیس‌جمهور و رئیس شورای عالی آموزش و پرورش، در تاریخ ۶ اردیبهشت ۱۳۹۰ برای اجرا توسط وزیر آموزش و پرورش به «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» ابلاغ شد. تفاوت اصلی ایجاد شده توسط مصوبه مذکور این بود که به‌جای تأکید بر کتاب، موضوع مواد و رسانه‌های آموزشی و از جمله فیلم‌های آموزشی و کمک‌درسی مورد تأکید و توجه قرار گرفت. در واقع بسته آموزشی به محور استانداردسازی کتاب‌های آموزشی تبدیل شد. این در حالی است که یکی از عناصر بسته‌های آموزشی، فیلم آموزشی است و از سالیان دور و از هنگامی که فیلم‌های ۸ و ۱۶ میلی‌متری به‌عنوان ابزار آموزشی، برای آموزشکده‌ها و مدارس ارسال شدند، عملاً این‌گونه فیلم‌ها به مدارس راه یافتند و جای خود را در روند آموزش و یادگیری باز کردند.

نماد جشنواره بین‌المللی فیلم رشد

با آغاز کار جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی رشد در سال ۱۳۴۲، انتخاب و اهدای جایزه‌ای منحصر به‌فرد برای اولین جشنواره فیلم در ایران در این زمینه امری الزامی بود. بنابراین به پیکره‌ای زیبا و کوچک با قدمتی ۱۲۰۰ ساله که نتیجه جست‌وجو و تلاش فراوان باستان‌شناسان در موزه ایران باستان بود، رجوع شد؛ پیکره‌ای که در حفاری از تپه‌ای با نام «دلفان» در استان لرستان به‌دست آمده بود. برای تبدیل این پیکره به تندیس و نماد جشنواره، هنرمندان با ذوق ایرانی پیکره‌هایی با رنگ‌های طلایی، نقره‌ای و برنزی با پایه‌های مرمری براساس آن ساختند؛ نمادی از ایران و تمدن غنی آن که به‌صورت مداوم در ۱۴ دوره نخستین جشنواره‌های بین‌المللی رشد به فیلم‌های برگزیده اعطا می‌شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جوایز جشنواره بین‌المللی فیلم‌های آموزشی رشد در سه رنگ طلایی، نقره‌ای و برنزی در قالب این عناصر تهیه شدند: گل لاله برگرفته از خون پاک شهدا، کتاب باز نشانه تعلیم و تربیت و دو دست زیر آن نشانگر حمایت از امر آموزش و پرورش، علم و دانش و در نهایت پرفراژ فیلم نمادی از فیلم و فعالیت اصلی جشنواره که همان حضور فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی است. این جوایز در هر دوره به برندگان هر رشته طی مراسمی خاص اهدا می‌شوند.

از جشنواره سی‌ام به بعد طرح‌های متفاوتی برای نشانه جایزه جشنواره طراحی شدند و سرانجام در سال‌های اخیر، طرحی منتخب با تغییراتی هر ساله به‌عنوان نشانه جایزه زرین، سیمین و برنز به برگزیدگان اهدا می‌شود.

اصلی دوره اول، رؤسای مدارس (ابتدایی و متوسطه)، رؤسای مناطق آموزش و پرورش، معلمان، کارمندان عالی رتبه سازمان‌ها و وزارتخانه‌های دیگر و مقامات کشوری و لشکری بودند.

چهل و سومین جشنواره فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد (۱۳۹۲) ویژگی‌های جشنواره

وزارت آموزش و پرورش معمولاً در برگزاری این جشنواره از همراهی و حمایت دیگر نهادهای فرهنگی و اجتماعی هم بهره‌مند بوده است. بنا بر روال سال‌های گذشته، در سال ۱۳۹۲ دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی چهل و سومین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد را با همکاری اداره آموزش‌های شهروندی شهرداری منطقه ۱۲ تهران برگزار می‌کند.

موضوعات این جشنواره عبارت‌اند از: دیدگاه‌ها و رهنمودهای امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری در حوزه تعلیم و تربیت، نماز و حج؛ تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش؛ استقرار نظام آموزشی ۳-۳-۶؛ تعلیم و تربیت اسلامی؛ مقایسه تطبیقی آموزش و پرورش نوین و آموزش و پرورش سنتی و نگاهی به آموزش و پرورش کشورهای پیشرفته؛ آموزش و پرورش خاص (فرزندان و نخبگان و مدارس عشایری و استثنایی)؛ آموزش و پرورش و ارزش‌ها و مفاهیم دفاع مقدس؛ تأثیر اردوهای راهیان نور در حفظ ارزش‌های دفاع مقدس؛ آموزش بزرگسالان (نهضت سوادآموزی)؛ فرهیختگان تعلیم و تربیت، معلمان و دانش‌آموزان شهید؛ کاربرد فناوری نوین در عرصه آموزش و پرورش؛ نگین زیبای ایران (خلیج همیشه فارس - سواحل زیبای مکران)؛ آداب و مهارت‌های زندگی و حقوق شهروندی؛ پدافند غیرعامل (آمادگی در برابر حوادث غیرطبیعی)؛ فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی؛ اقتصاد مقاومتی؛ حفاظت محیط زیست؛ جوانان و پرهیز از رفتارهای پرخطر؛ علم برای زندگی؛ توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای.

در بخش ویژه جشنواره، تولیداتی با موضوع پیام‌ها و نام‌گذاری‌های مقام معظم رهبری در سه سال گذشته شرکت دارند. این نام‌گذاری‌ها عبارت‌اند از: جهاد اقتصادی؛ تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی؛ حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی.

گروه‌های شرکت‌کننده

در جشنواره نیز از این قرارند: گروه فیلم‌های علمی و آموزشی؛ گروه فیلم‌های مستند؛ گروه فیلم‌های پویانمایی (انیمیشن)؛ گروه فیلم‌های داستانی بلند؛ گروه فیلم‌های داستانی کوتاه؛ نماهنگ.

اخبار جشنواره

کفایش، دبیر جشنواره بین‌المللی فیلم رشد در مورد اهمیت آن به «خبرگزاری آنا» گفت: جشنواره فیلم رشد نقش مهمی در تحقق سند تحول بنیادین آموزش و پرورش دارد. در صورتی که بسته‌های آموزشی در مدارس جا بیفتد، معلم می‌تواند در کنار آموزش کتاب، از فیلم‌های آموزشی و تربیتی که در سال‌های گذشته در دبیرخانه جشنواره آرشیو شده‌اند، بهره‌مند شود که در این صورت جریان تعلیم و تربیت در مدارس کشور آسان خواهد شد.

وی اهداف جشنواره را چنین برشمرد: شناسایی، انتخاب و معرفی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی از سراسر جهان؛ بهره‌گیری از توانایی صنعت سینما در آموزش و پرورش و نقش مؤثر آن در پیشبرد فرایند یاددهی و یادگیری؛ تبادل فرهنگی و هنری بین کشورهای مختلف دنیا و جمهوری اسلامی ایران؛ ارتقای جایگاه فیلم‌های آموزشی و تربیتی از نظر کمی و کیفی در سطح کشور و تشویق هنرمندان برجسته ایران و سایر کشورها به تهیه و ساخت فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی؛ آگاهی از تحولات و نوآوری‌های علمی - آموزشی و تربیتی کشورهای جهان.

همچنین به گزارش این خبرگزاری، از پوستر یازدهمین جشنواره دانش‌آموزان فیلم‌ساز در کنار پوستر چهل و سومین دوره از جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد رونمایی شده است. چهل و سومین دوره جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد از ۳ تا ۱۰ آبان ماه در تهران و هم‌زمان در سواحل «مکران» (دریای عمان) برگزار شد.

به گزارش «همشهری آنلاین»، فیلم‌های برگزیده جشنواره فیلم رشد هم‌زمان با برگزاری رسمی این جشنواره، با هدف آموزش کودکان و نوجوانان دانش‌آموز در ۲۰۰ مرکز آموزشی شهر تهران اعم از مدارس، کانون‌های فرهنگی و تربیتی آموزش و پرورش، خانه ریاضی و... اکران شد.

پی‌نوشت‌ها

1. Laurent Graenicher
2. Claudio pazienza
3. Dorrota paciarelli
4. Mait Lass

منابع

۱. تاریخچه چهل دوره برگزاری جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد. معاونت فناوری ارتباطات و اطلاعات آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. تهران. ۱۳۸۰.
۲. فیلم‌شناخت چهل و دومین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد. دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. تهران. ۱۳۹۱.
۳. رشدواره (نشریه روزانه چهل و دومین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد). دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. تهران. ۱۳۹۱.
4. <http://hamshahronline.ir>

با اعطای درجه استاندارد برای کتاب‌های آموزشی

انتخاب کتاب آموزشی آسان تر می شود

دبیرخانه سامان‌دهی، منابع آموزشی و تربیتی

اعلام این درجه‌ها، به منزله قدردانی از ناشران و مؤلفان کوشا و جست‌وجوگر نیز هست.

او در پاسخ به این پرسش که درجه‌های استاندارد کتاب‌ها چگونه تعیین می‌شود، گفت: «سازوکار ساده است. هر کتاب آموزشی برای کسب عنوان مناسب، باید حداقل به ۶۰ درصد مؤلفه‌های یک کتاب آموزشی خوب دست یابد. اگر کتاب نتواند بیش از ۷۰ درصد امتیازها را به‌دست آورد، درجه سه استاندارد می‌گیرد. با کسب ۷۱ تا ۸۰ درصد امتیاز، درجه دو تلقی می‌شود و چنانچه به ۸۱ تا ۱۰۰ درصد امتیاز دست یابد، درجه یک ارزش‌گذاری می‌شود.»

فصل نامه «رشد» جوانه آمادگی دارد دیدگاه‌های ناشران محترم را در این زمینه منتشر کند. لطفاً برای ارائه دیدگاه‌های خود با این شماره تماس بگیرید: ۰۲۱۸۸۸۳۹۱۶۶ یا با این نشانی با ما مکاتبه کنید:

javaneh@roshdmag.ir

به گزارش دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی: «طبق سیاست‌های جدید این دبیرخانه، از سال جاری، همراه با مشخصات کتاب‌های مناسب آموزشی، درجه استاندارد آن‌ها نیز مشخص می‌شود تا مخاطبان این کتاب‌ها در صورت تعدد منابع، دست به انتخاب‌های دقیق‌تری بزنند.»

مدیر سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی با اشاره به اینکه اکنون بیش از ۱۰ هزار عنوان کتاب مناسب داریم، و هر سال نیز بیش از هزار عنوان کتاب آموزشی جدید، به جامعه معرفی می‌شود، افزود: «با وجود منابع متعدد، طبعاً مسئله انتخاب برای افراد، حائز اهمیت بیشتری می‌شود. ما می‌کوشیم با اعلام این درجه‌ها به انتخاب بهتر کمک کنیم.»

وی با تأکید بر اینکه همه کتاب‌های مناسب، از حداقل ویژگی‌های کتاب آموزشی مناسب برخوردارند گفت: «برخی از مؤلفان و ناشران می‌کوشند پا را از حداقل‌ها فراتر بگذارند و با کوشش و خلاقیت، تجربه‌های نوینی را در عرصه یادگیری و یاددهی به تماشا بگذارند.

۲۴۳ ناشر کارنامه دریافت کردند

دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» سازمان پژوهش وزارت آموزش و پرورش در نیمه اول مهرماه اقدام به صدور کارنامه برای ۲۴۳ ناشر کتاب‌های آموزشی کرده است. این خبر را بهروز رضایی، دبیر سایت «سامان‌کتاب» گفته است. وی یاد آور شد، این ناشران از بین ۲۷۷ ناشری که کتاب‌های خود را برای دبیرخانه مزبور ارسال کرده‌اند، انتخاب شده‌اند. همچنین این ناشران در میان کتاب‌هایی که برای دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی فرستاده‌اند، حداقل یک کتاب مناسب دارند. در این کارنامه فهرست کامل کتاب‌های مناسب هر ناشر نیز آمده است. وی اضافه کرد: این اقدام می‌تواند تأییدی برای فعالیت‌های ناشران مذکور باشد و ارائه الگویی از کتاب‌های آموزشی استاندارد برای سایر ناشرانی است که قصد همکاری با این دفتر را دارند.

کتاب‌نامه رشد در بعضی از مراکز آموزشی توزیع می‌شوند

دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی اعلام کرده است به‌منظور دسترسی آسان و راحت معلمان، دانش‌آموزان و انجمن اولیا و مربیان در مدارس، مهرماه امسال کتاب‌نامه‌های رشد به ده درصد از مراکز آموزشی ارسال می‌شوند. این کتاب‌ها هر سال در پایان تابستان آماده ارسال به مراکز آموزشی هستند. همچنین در این خبر آمده است: مدیران مدارس موظف‌اند این کتاب‌ها را در دفتر مدرسه نگهداری کنند تا در دسترس مراجعان باشند. مدارسی که این کتاب‌نامه‌ها را دریافت نمی‌کنند، می‌توانند با مراجعه به سایت سامان‌کتاب به این نشانی مراجعه کنند:

<http://samanketab.roshdmag.ir/fa/ketabnameroshd>

مهم‌ترین دغدغه ناشران آموزشی چیست؟

طیبه الدوسی

اشاره

برای نهادینه کردن فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی در جامعه چه باید کرد؟ دغدغه اصحاب فرهنگ، ناشران، نویسندگان، مترجمان و ... به‌ویژه فعالان حوزه کتاب آموزشی و کمک‌آموزشی و کمک‌درسی در زمینه کتاب و کتاب‌خوانی چیست؟ اصلاً کتاب خوب و مناسب چه کتابی است؟ پایین بودن میزان مطالعه در جامعه چه اثری بر تولیدات فرهنگی و نشر کتاب دارد؟ نشر و انتشار کتاب و محصولات فرهنگی و نرم‌افزارهای آموزشی چه جایگاهی در اقتصاد جامعه دارد؟ امپراتوری‌های تولید و نشر کتاب‌های آموزشی چه قدر محصولات مناسب به جامعه ارائه می‌دهند؟ آن‌ها چگونه رگ خواب مخاطب بازار و فرهنگ جامعه را به‌دست آورده‌اند؟ هزینه کردن برای مطالعه و یادگیری در کجای سبد خانواده قرار دارد؟ گرانی کاغذ و محصولات آموزشی چه تأثیری بر کار ناشران و میزان مطالعه دارد؟ کسانی که در این وادی مقدس قدم برمی‌دارند، چه انگیزه‌ای دارند و چگونه می‌توان به آن‌ها کمک کرد تا قدم‌هایشان را محکم‌تر بردارند؟

سؤالاتی ما را بر آن داشتند تا صحبتی ولو کوتاه و تلفنی با ناشران داشته باشیم و از دغدغه‌های آن‌ها بپرسیم. و حالا ناشران از دغدغه‌هایشان می‌گویند.

◀ حسین دلقندی، مدیر مسئول «انتشارات امید مهر» مشهد:

اولین دغدغه ما کیفیت و محتوای تولید است. بعد از تولید هم دغدغه رساندن محصولات آموزشی به دست مخاطب را داریم.

• کیفیت از نظر شما چیست؟

○ محتوای علمی و چگونگی چاپ و طراحی که مسئولیت اولی با گروه مؤلفان است و مسئولیت دومی با خود ما که چگونه مسائل فنی از قبیل طراحی و گرافیک را سفارش بدهیم. بعد از این مهم‌ترین مشکل ما مسئله توزیع است. متأسفانه مدارس و دانش‌آموزان تابع تبلیغات هستند. من خودم ۲۰ سال سابقه کار در آموزش و پرورش دارم و این موضوع را خودم به‌وضوح لمس کرده‌ام.

ما درخصوص کتاب‌هایمان از کارشناسان آموزشی نظرسنجی به‌عمل آورده‌ایم. ۸۰-۷۰ درصد محتوای کتاب‌های ما تأیید شده است، ولی چون تبلیغات نداشته‌ایم، رضایت صددرصدی از جذب مخاطب نداریم مگر جاهایی که تبلیغ داشته‌ایم. برای بقیه کتاب‌ها که تأیید نشده‌اند هم، سعی کرده‌ایم ساختار کتاب را به‌طور کامل عوض کنیم و حتی در مواردی مؤلفان را هم عوض کرده‌ایم تا براساس استانداردهای «سازمان پژوهش» وزارت آموزش و پرورش عمل کرده باشیم، کتاب‌های ما توسط کارشناسان حوزه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی مناسب تشخیص داده شوند و نام کتاب‌های ما در کتاب‌نامه رشد ثبت شود.

به صورت حرفه‌ای انجام نمی‌شود و امکانات بسیار محدودی دارند.

● **چند درصد کتاب‌هایی که به دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی سازمان پژوهش وزارت آموزش و پرورش فرستاده‌اید، مناسب تشخیص داده شده‌اند و در کتاب‌نامه رشد ثبت شده‌اند؟**

○ عملاً همه آن‌ها مناسب تشخیص داده شده‌اند و در کتاب‌نامه رشد نیز ثبت شده‌اند.

● **سود آن چه بوده است؟**

○ تأیید کار ما که حداقل بفهمیم مسیرمان درست است. البته اگر کتاب‌نامه رشد در اختیار مدارس قرار گیرد، معیاری است برای انتخاب کتاب‌های ما توسط مدیران مدارس، دبیران، دانش‌آموزان و همچنین خانواده‌ها.

● **چند سالی است که کتاب‌های شما در کتاب‌نامه رشد ثبت شده‌اند؟**
○ ۴-۵ سالی می‌شود.

● **شما غیر از وزارت آموزش و پرورش با چه ارگان‌های دیگری برای فروش کتاب‌هایتان همکاری دارید؟**

○ در طرح یار مهربان که توسط شهرداری اجرا می‌شود، هم شرکت می‌کنیم. با توجه به اینکه در این طرح کتاب رایگان توزیع می‌شود، به فروش ما هم که در نمایشگاه آن‌ها شرکت می‌کنیم، کمک می‌کند.

ولی در طرح «۵۰ مدرسه، ۵۰ کتابخانه» سودی عاید ما نمی‌شود و شرکت نمی‌کنیم. چون گاهی در آن طرح ضرر می‌دهیم.

● **کلاً آیا کار در حوزه نشر مثل سایر مشاغل سودآور است؟**
○ خیر.

● **پس چرا ادامه می‌دهید؟**

○ عاشق این کار هستیم. این کار عاشقانه است.

ناشر محترم، اگر چنانچه حرف و نکته دیگری داشتید می‌توانید نظراتتان را از طریق تماس با شماره ۸۸۸۳۹۱۶۶ با نشریه جوانه در میان بگذارید.

● **آیا ثبت کتاب‌های شما در کتاب‌نامه رشد در فروش شما یا جذب مخاطب تأثیر داشته است؟**

○ این به میزان اطلاع دانش‌آموزان، خانواده‌ها و مدارس از معیارهای کتاب‌های آموزشی مناسب و شناخت کتاب‌نامه رشد توسط آن‌ها بستگی دارد. امسال اولین سالی است که نام کتاب‌های ما در کتاب‌نامه رشد به عنوان کتاب مناسب ثبت شده است و باید امسال اثر آن را ببینیم.

◀ **احمد رضا آذربایجانی، مدیر مسئول «انتشارات سرو یاسین» از تهران:** ناامنی اقتصادی و تورم باعث شده است که قیمت کاغذ و سایر ملزومات کاری افزایش پیدا کند، ولی ما نمی‌توانیم به نسبت سایر کالاها قیمت کتاب را افزایش دهیم. زیرا کتاب، حتی کتاب کمک‌آموزشی، اولویت اول خانواده‌ها نیست. متأسفانه اولویت‌های فرهنگی همیشه در آخر محاسبه می‌شوند.

دغدغه دیگر ما رابطه ناشر و نویسنده است که به خاطر تعریف نشدن بعضی قراردادهای ناشران به ترجمه رو آورده‌اند. زیرا این کار برایشان آسان‌تر و بی‌دردتر است. ما کتاب‌کار کودکان و نوجوانان منتشر می‌کنیم که فروش آن‌ها خیلی رضایت‌بخش نیست و فقط هزینه‌ها را درمی‌آوریم.

● **آیا کتاب‌های خود را به سامان‌دهی کتاب ارائه داده‌اید؟ آیا نام آن‌ها در کتاب‌نامه رشد هم ثبت شده است؟**
○ بله.

● **اثرش در جذب مخاطب و فروش چگونه بوده است؟**

○ اثر آن را هنوز ندیده‌ایم. ممکن است بعدها اثرش را ببینیم.

◀ **سید مهدی آل صاحب‌فصول، مدیر مسئول «انتشارات نوشته» از اصفهان:** مزید بر دغدغه‌های ناشران تهرانی، برای ما بعد مسافت را هم برای پخش اضافه کنید. ناشران تهرانی از همان‌جا کتاب‌هایشان را به وزارت آموزش و پرورش و سایر ارگان‌ها می‌فروشند، ولی فاصله و بعد مسافت طبیعتاً کار ما را در این خصوص مشکل می‌کند.

علاوه بر این، مؤسساتی است که به ما سرویس می‌دهند، اعم از چاپ و تصویرگری، با کیفیتی که در تهران وجود دارد، کار نمی‌کنند. درواقع، در شهرستان‌ها چاپ‌خانه‌ها به صورت حرفه‌ای کتاب چاپ نمی‌کنند و انرژی خود را برای کارهای سودآورتر هزینه می‌کنند. چون کتاب برای آن‌ها سودآور نیست، در بعضی استان‌ها مثل شیراز، حتی لیتوگرافی، طراحی جلد و چاپ

ناامنی اقتصادی و تورم باعث شده است که قیمت کاغذ و سایر ملزومات کاری افزایش پیدا کند، ولی ما نمی‌توانیم به نسبت سایر کالاها قیمت کتاب را افزایش دهیم. زیرا کتاب، حتی کتاب کمک‌آموزشی، اولویت اول خانواده‌ها نیست. متأسفانه اولویت‌های فرهنگی همیشه در آخر محاسبه می‌شوند

توسعه و تنوع بخشی به تولید منابع آموزشی و تربیتی با
رعایت استانداردها یکی از اصول و مبانی سامان دهی
آیین نامه اجرایی منابع آموزشی و تربیتی است.